

קובץ גליונות

פרשת קרה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א
מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א
המשגיח הגאון הגדול
רבי דן סגל שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיו

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

מרת לאה בת ר' חיים אפריים ע"ה

נלב"ע ל' סיון תשס"ג

תנצב"ה

ניתן לשלם על ה'קובץ גליונות' במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

הופיע ויצא לאור הספר

ליקוטי תהילים

ובו ליקוט ביאורים ופנינים

מרבתינו בעלי המוסר על ספר תהילים

ניתן להשיג אצל המחבר במס' 077-5055960

ברכת מזל טוב

לידידינו החשוב ר' שי גראוכר שליט"א

לרגל הולדת בנו נ"י

יהי רצון שיוזכה לגדלו לתורה לחופה

ולמעשים טובים

וזכות לימוד התורה בקובץ יעמוד לו

לרוות נחת מכל יוצ"ח

בברכה

מערכת 'קובץ גליונות'

הודעה ובקשה

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך) בהעברת הקבצים,

ירשמו בחיוג למס' 072-2388568 ולהקיש 5 ואח"כ 4,

הבקשה תשמע לכל הרשומים, ומי שיוכל לסייע יצור קשר במס' 053-3145900

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש: קובץ גליונות

וכן בקו העדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

	שופטים	ד' אלול		דברים	ו' אב		חוקת	ז' תמוז
	כי תצא	י"א אלול	נדרים	ואתחנן	י"ג אב		בלק	י"ד תמוז
	כי תבא	י"ח אלול	נדרים	עקב	כ' אב		פנחס	כ"א תמוז
נדרים	נעבים וילך	כ"ח אלול		ראה	כ"ז אב	נדרים	מטות מסעי	כ"ח תמוז

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 210 | שנה ד' | פרשת קרח | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

שניהם א"א להחליף אבל מ"מ מה הדמיון להבדלה זו יותר מדברים
אחרים שא"א לשנות את מהותם?

וי"ל שהי' אפשר לומר דכיון דלפני חטא העגל העבודה היתה בבכורות,
ורק אח"כ החליפום א"כ זה לא דבר הקבוע בבריאה וכמו שהחליפו את
הכהנים בבכורות כך יהא שייך לעשות אחרים במקומם, וזה אמר להם
משה דאי"ז כה אלא דאע"פ שנתכנהו רק עכשיו מ"מ זה דבר הטבוע
בבריאה, וכמו בריאת ערב ובקר שהוא מעת בריאת העולם א"א לשנותו
וזה הדמיון של הבדלה זו להבדלת ערב ובקר שטבוע בבריאה.

נראה דבזה חידש משה רבנו שלא לחשוב כי מעלות רוחניות שהאדם
רוכש לו, הם לא נעשים חלק ממהותו רק כאילו מתוסף בו משהו אבל
זה לא משום ישותו, ועל זה בא משה ואמר כי בחינת הרוחניות שרכש
אהרן להיות כהן זה בחינת בקר דהיינו שזה מציאות ממש ולא ישתנה.

הזכות של קרח

יחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל
מנחתם וגו'. (קרח טז, וברש"י (ד"ה אל תפן)
פי' דלפי פשוטו קאי על הקטורת שקרח
ועדתו יקריבו לפניך מחר, ועל זה התפלל
משה אל תפן אליהם. ע"כ.

ובליל שב"ק פר' קרח תשס"ה שאלתי את
רבינו מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, מדוע
היה צריך משה להתפלל על זה, הרי קרח
ועדתו היו רשעים, כמבואר ברש"י לעיל שם
(טז, ו) וא"כ פשיטא שלא תתקבל הקטורת
שלהם.

והשיב מרן שליט"א: משה רבינו חשש שיש
לקרח ועדתו איזו זכות שתעמוד להם,
ושאלתי מהי הזכות שממנה חשש משה,
והשיב: משה רבינו לא ידע על זכות מסוימת
שיש להם, אבל הוא חשש שיש להם איזו
זכות שתועיל להם, ולכך התפלל. עכ"ד.
(מרשימות הרב א"ש פרידליס שליט"א) [א.ה. נראה
לבאר דברי רבינו שליט"א דהנה משה רבינו היה עניו
מאד מכל האדם אשר על פני האדמה כדכתיב לעיל,
ולכך חשש שיש להם איזו זכות].

חמורו של משה רבינו

יחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל
מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי וגו'.
(קרח טז, וברש"י (ד"ה לא חמור) פי' אפילו
כשהלכתי ממדין למצרים, והרכבתי את אשתי
ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו
החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי. ע"כ.

ובליל שב"ק פר' קרח תשס"ו שאלתי את רבינו
מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א דקשה מהא
דבפ' שמות (ד, כ) כתיב ויקח משה את אשתו
ואת בני וירכבם על החמור וגו' ופי' רש"י
(ד"ה על החמור) חמור המיוחד, הוא החמור
שחבש אברהם לעקידת יצחק, והוא שעתידי
מלך המשיח להגלות עליו. ע"כ.

ונמצא לכאן דאין זה חמור של משה רבינו
אלא של אברהם אבינו, וא"כ מדוע אמר משה דלא נטלתי אלא משלי.
והשיב מרן שליט"א: אברהם אבינו כבר לא חי, וא"כ אין זה נקרא שהוא
נטל משל אברהם, ושאלתי האם החמור שייך למשה רבינו מדין ירושה,
ונשאר בצ"ע. (מרשימות הרב א"ש פרידליס שליט"א)

נתרם ע"י הרב יוסף רדונסקי שליט"א להצלחה בכל ענייני ברו"ג

לקחת כבוד

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת
בני ראובן (קרח טז, א)

אחד ממקורביו הציע לפני רבנו שליט"א את הווארט מאחד מגדולי
האדמו"רים ז"ל כי הטעות של קרח היתה המילה הראשונה של הפרשה
ויקח קורח כי כבוד לא שייך לקחת בכח אין כזה דבר! כבוד אחרים
צריכים לתת. ורבנו נהנה מכך מאד.

אך נאנח רבנו שליט"א ואמר אין אדם בעולם שלא רוצה כבוד, רק שהיו
חסידים מופלגים כמו אותו חסיד שהזכיר הרמב"ם בפירושו המשניות
לאבות.. על המשנה (פ"ד מ"א) מאד היו שפל רוח, אך כמותו היה אחד בלבד.

עוד שח רבנו יש לנו ביקורת על אותם
כהנים גדולים בימי בית שני, שלמען כבוד
ויקר של כהן גדול ועבודת יום כיפור מתו,
אך גם בני אדם כמותו ושעמנו מפסידים כל
כך הרבה מנוחת הנפש ושלוה בשביל הכבוד,
ואף הורגים את עצמם מחמת הכבוד. (מאתורי
הפרגוד)

לנצל את הכוחות הטובה

שם. פרש"י לקח את עצמו לצד אחד להיות
נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וכו'
נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת. והנה
מה שקרח נקרא "נחלק" כיון דבאופן רגיל
הוא ה' צריך להיות עם כולם והוציא את
עצמו להיות נחלק, ואע"פ פרש"י להלן
פסוק י"ט כתב שכל העדה השתתפו עמו,
מ"מ הכל ה' בסיבתו שהוא התחיל להתחלק
מן העדה ואח"כ נמשכו כולם אחריו, ומשום
כתוב ויקח בלשון יחיד כיון שהוא התחיל
וגרם את הדבר.

הנה מה שנותנים לאדם יותר כחות, הוא
צריך לנצל אותם לעבוד את ה', ואיך האדם
יכול להיות כפוי טובה שמנצל כוחותיו נגדו.
והנה קרח כיון שהי' גדול כ"כ שהי' יכול
לפתות ר"ג ראשי סנהדראות ניצל כוחותיו
לצד המידות הרעות, וזה מגודל מדותיו
כמבואר בספר תומר דבורה (פ"א) שנותן
לאדם שימרה נגד ה' בכחות שהקב"ה נתן
לו, ובעצם כל אחד מאתנו יכול לראות על
עצמו שלוקח כחות שנותנים לו מן השמים
ולא מנצל אותם לטוב.

המעלות נהפכות להיות חלק ממנו

וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע
ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת
אשר יבחר בו יקריב אליו (קרח טז, ו)

פרש"י: ומדרשו בקר א"ל משה גבולות חלק
הקב"ה בעולמו יכולים אתם להפוך בקר
לערב, כן תוכלו לבטל את זו שנא' ויהי ערב
ויהי בקר ויבדל כך ויבדל אהרן להקדישו.

וצ"ב דאם טענתם היתה שמשה בדה את הכל מעצמו א"כ מה השיב
להם שהקב"ה הבדיל את אהרן הרי על זה גופא הם מערערים?

והנה לשון הבדלה מורה שזה דבר מיוחד ובריאה מיוחדת, ואיתא
בפסחים (קד א) שמזכירים בהבדלה המבדיל בין כהנים ללוים וישראלים
ואם זה לא הי' בריאה מיוחדת לא היו מזכירים דבר זה בהבדלה.

וצ"ב מה הדמיון בין הבדלת אהרן להבדלת ערב ובקר דאע"פ שאת

ויקח קרח ופרש"י 'מה עשה', עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכיניו, והם עדה קריאי מועד, ולהלן הוא אומר (במדבר א. טז) אלה קרואי העדה, והלבישן טליתות שכולן תכלת. באו ועמדו לפני משה. אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה. והנה רבנו שלטי"א אמר כמה פעמים את דעתו: **שעיקר המפריע בעליה הרוחניות של האדם זה הליצנות** וע"כ כינסנו כאן כמה ענינים בדבר זה ממון רבנו שלטי"א. (וראה בגליון 200 ערך ליצנות מה שהבאנו עוד בזה)

מכתב רבנו

שלו' וכל טוב לך, אשר שאלת הדרך לעלות בתורה ויראת שמים בימי הבחרות: הנה בעצם ידוע לכל כי עיקר העליה היא בהתמדת ושקידת הלימוד בתורה, וכל הדברים האלה ידועים ומפורסמים, גם ראשי הישיבות והמנהלים הרוחניים מדברים ומעוררים תמיד על הדרכים להגיע לעליה, וגם יודעים ומודיעים הדברים המפסידיים את הצעיר לעלות וכמעט אין מה להוסיף.

אמנם פרט אחד רצוני להעירך, אשר אף שמדברים מזה ויודעים זה, מ"מ לא מעריכים זה מספיק, ולדאבוניו זה כמעט הגורם העיקרי המפריע להיות בר מעלה, והיינו כידוע שטבע האדם רוצה להיות לו מקום מכובד בכל מקום ומצב שנמצא, ולדאבוניו רואים שמי שיש לו כח ליצנות, הן להתלוצץ מחבירו אשר אינו כל כך מחונן בכשרון לעשות ליצנות, והן סתם לעשות בדיחות, הוא נחשב מהמכובדים בחברה, וזה א' הסיבות ההורסות גם את האנשים המבוגרים כבר וגם את הצעירים, כי מצד אחד שואף לעליה אבל למעשה עושה כל המאמצים למצוא חן בעיני חבריו ע"י שמתלוצץ, ומשתדל בכל מרצו למצוא מקום מכובד ע"י שמשקיע כשרונותיו בליצנות ובדיחות כי בלי זה מרגיש עצמו נחות דרגא ואין לתאר גודל ההפסד שיש בזה.

ולדעתי זה מהמפסידים העיקריים הן בתורה הן ביראת שמים, ואשרי מי שיוכל להתרומם מזה ולא ישגיח על מה שהרוח הזה שולט בין החברים, ויתבונן שכל זה הוא דמיון חולף אין בו ממש, מלבד האיסור החמור שיש בזה הוא כולו הבל, ולא נשאר לאדם כלום בזה, וחופץ מזה יחשוב ממה שיגיעו חרפה ובושה עולמית בחיים הנצחיים ועונשים החמורים התלויים בזה. וצריך לברוח מזה יותר מלברוח מן האש, וישים אל ה' ואל תורתו מבטו. וגם ההרגל הזה מפריע לו בשעת תפילה, כי קשה שבשעת תפילה ירגיש שעומד ומדבר לפני הקב"ה בזמן שכל היום הוא בסתירה לזה.

ובאמת בשעת תפילה צריך לבקש רחמים שלא יכשל בזה. גם להתעורר להלחם נגד ההרגל הזה, ויחשוב שעומד לפני הקב"ה ויתחזק ברצונו למלא תפקידו בעולם החולף, ולא יגיעו חרפה ובושה על אבדן שנותיו, וההתבוננות הזאת תביאה לדרגות גדולות מאד ובעליה גדולה בתורה ויראת שמים. מגאי הרוצה אושרך האמיתי. (קובץ אגרות אגרת י"ח)

דברי חיזוק לבני תורה בענין ליצנות

ידוע שכתוב בתורה שלפני מתן תורה ובשעת מתן תורה ה' קולות וברקים וקול שופר חזק מאד. ולכאורה למה הוצרכו לכל זה, הרי כלל ישראל התכוננו למתן תורה, ובודאי שהיו מאד רציניים, כי האיך אפשר להתכונן עם ליצנות?

וכתוב ג"כ ויחן שם ישראל נגד ההר, ואומרים חז"ל שהי' כאיש אחד בלב אחד, ושאר החניות לא ה' כ"כ בשלום, בלי מחלוקת, וכמו שרגיל שאנשים לא תמיד משתווים, זה רוצה את זה וזה רוצה את זה, זה רוצה שיהי' כך וזה רוצה שיהי' כך, וכאן כתוב ויחן ישראל נגד ההר, ואומרים חז"ל שכולם היו בדעה אחת, כולם היו בשלום בהשקט ושלוה, וזה ה' דבר מאד רצוי, וכדי לקבל את התורה ה' צריך להיות את כל הנאמרים האלה.

ואחרי שכבר היה את כל ההכנות האלה, היה ג"כ קולות וברקים וקול שופר חזק מאד, והקב"ה עשה את זה כדי להכניס בהם פחד ויראה, אבל לכא'

מה זה ה' חסר, האם ה' חסר להם יראת שמים? ח"ו, הרי הם התכוננו וידעו שהולכים לקראת דבר גדול מאד, ואמרו נעשה ונשמע שזה מראה שהם הבינו מאד את הענין הגדול והחשוב, של מתן תורה, של קבלת התורה, עד כדי כך שחז"ל אומרים שהקב"ה אמר מי גילה רז זה לבני, מי גילה להם את הסוד הזה, לדעת לומר נעשה ונשמע, מה שכתוב שמלאכים אומרים ככה, כי להשיג שכן אדם יבין דבר כזה כמו מלאכים, הרי זה נורא? ואי אפשר להבין את זה, ועכ"פ הם היו דרוכים ומוכנים למתן תורה.

ואעפ"כ ה' צריך קולות וברקים כדי שיהיו יותר רציניים, ומסתמא גם אז ה' צורך בזה, אבל העיקר לומדים מזה לדורות, שבכל הדורות צריך לדעת, כי בכדי להיות בן תורה, צריך להיות עם רצינות, והיות שבדרך כלל יש לבן אדם נטי' קצת להתלוצץ, ולא להיות כ"כ רציני, לכן למרות שכבר התכוננו והתכוננו, זה עדיין לא מספיק, וצריך להיות קולות וברקים, כדי שירגישו פחד מפני הקב"ה, ומפני המעמד של מתן תורה, ולא מספיק ההתכוננות.

ועד כמה שצריך לדעת דבר זה, ובעיקר בימי הנעורים, שהם השנים שקובעים את האדם על כל החיים שלו, כי בדרך כלל אם בימי נעוריו הוא מתייצב על דרך טוב, הוא יכול להמשיך ולגדול להיות צדיק גדול ותלמיד חכם גדול, כך שהוא עצמו יהנה ויהי' מאושר, והקב"ה ישמח בו, אבל חלילה וחס אם הוא מתייצב על דרך לא טוב רח"ל, מי יודע מה שיכול לצאת ממנו, ואדם כזה הוא לא מאושר, הוא עסוק בעניני עולם הזה, בכל תאוות עוה"ז, ואמנם הם דברים שנראה שנהנים מהם, אבל זה טעות, אלא מה שיעסוק יותר בתאוות עוה"ז הוא לא יהי' מאושר, רק אומלל! והחיים שלו הם לא חיים! וכל מה שיוסיף באהבת תורה ויראת שמים הוא יהי' המאושר.

וגם בימינו יש "קולות וברקים" הם כל מיני צרות משונות שיש לדאבונינו, מיני מיתות משונות בקיצור ימים רח"ל, וכל מיני מחלות נוראות ה' ישמרנו, וכל זה הוא בכלל קולות וברקים, מה שהקב"ה עושה כדי להכניע הלבבות ליראת ה' ותשובה, רק שאנשים לא מזדעזעים...

ולכל אחד יש מספיק מה לתקן, לא צריך לחפש כ"כ הרבה, וכל לב יודע מרת נפשו מה שצריך ע"ז תשובה, ורק להתעורר ולהתחזק מהקולות וברקים.

ה' עשה נס מופלא למנוע הפרעה

במסרת הפצת האמונה

(אילת השחר פר' תולדות כה, יט) "אברהם הוליד את יצחק" פרש"י לפי שהיו ליצני הדור אומרים, מאבימלך נתעברה שרה (אנשים אלו היו ראויים להיקראות בשם שקרנים או מוצאי שם רע. עיין בית הלוי א.ה. שהיה ראוי לקרותם רשעי הדור), שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם, ולא נתעברה הימנו. מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק, דומה לאברהם, והעידו הכל, אברהם הוליד את יצחק.

בגמ' ב"מ דף פז. כתב, שאמרו: הבאנו אסופי מהשוק, ובתחילה נעשה נס ששרה הניקה כל התינוקות שביבואם למשתה. ועדיין היו מרגנים. מיד הנפך קלסתר פנים של יצחק, ונדמה לאברהם. וזה חידוש שהקב"ה עשה דברים מיוחדים למנוע דברי הליצנים. וזה לא היה סתם לסתום פיות הליצנים, אלא למנוע הוצאת שם רע על יצחק.

ויש לומר הטעם, כיון שאברהם הפיץ את האמונה בעולם, ובמה שקרה אתו נס ונתפרסם, עזר להפיץ

את האמונה. והנס המופלא הזה נועד כדי למנוע הפרעה בהפצת האמונה. לכן הוצרך להראות לכל, שבאמת קרה נסים לו ולשרה.

והעירו, גם כלאב בנו של דוד נקרא כשם אביו, מפני ליצני הדור שאמרו מ'בל' היתה אביגיל מעוברת. ויתכן, כי שם היו 'דמיון' לאביו, וכאן היה נראה 'ממש' כאביו, כמתבאר בגמ' ב"מ פז.

בעת מחלוקת, מערכת הבריאה נפרדת מ'שלימות' ל'פורענות'

(אילת השחר פר' קרח טז, לה) ואש יצאה מאת ה'. הנה, כל מה שבעולם זה מאת ה', ומה המיוחד כאן? (העמק דבר: האש יצאה מקודש הקדשים. היכן יש שם אש?) ועל האש המיוחדת הזו, לא כתוב שהיא בריאה מיוחדת. כפי שכתוב בגמ' פסחים נר. אבות ה', ו. על דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות. כמו פתיחת פי הארץ לבלוע את בלעם.

וי"ל, כי אש ומים זהו בריאה מנוגדת. ובעת בריאת השמים, לתועלת הנבראים, הם עשו שלום ביניהם. וכשחטאו, אז השמים, שם האש המצויה שורפת, נהפכה ה'תועלת' ל'פורענות'.

אנחנו לא יודעים דרכי הנהגת ה', מדוע הענישם במיוחד בזה העונש. אמנם יש לפרש בדרך זה.

תורת המצוות נתגלו כדי להתעלות

הנה מצות ציצית גדולה מאד, ושקולה כנגד כל המצוות (גדרים כה). והנה כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת גמ' מנחות דף קי.

וי"ל היסוד הוא, כל העוסק בדיני המצוה כאילו קיים המצוה. וא"כ, בלימוד דיני ציצית, יש ענינים נשגבים ועילוי לעוסק בה.

והנה רש"י לעיל פסוק א' הביא שכל מאתים וחמישים ראשי סנהדראות שאלו את משה בענין טלית שכולה תכלת, האם צריכה ציצית. וענה להם, שצריכה. והם החלו לשחק עליו, אפשר טלית של מין א', חוט א' פוטרה. זו, טלית שכולה תכלת, לא תפטור את עצמה.

אם נתבונן זו טפשות. והאיך נשאלה שאלה כזו בידי מאתים וחמישים תלמידי חכמים? וגם לאחר תשובת משה, שחקו ממנו. והיה צריך להיות שעל ידי גודל הענין שבלמוד ושאלתם את משה רבנו במצות ציצית שקיימו עתה בעסקם בה, היו הם מתעלים יותר ויותר. וזה לא היה, למה?

המחלוקת מעקמת השכל וכאשר מתלוצצים מעילוי המצוות נהפך העילוי שבבריאה לפורענות כי לאחר שנתפסו למחלוקת, נתעקם שכלם. ובכל מה שהשיב להם משה דברי אלוקים חיים בביאור מצות ציצית, דברים פשוטים ביותר, היה נראה בעיניהם שחוק, ולכן לא היה להם בזה התעלות, ושייכות לכל מי שעוסק בתורת המצוה.

ונענשו במידה כנגד מידה. לא רק בענין המחלוקת שאליה נתפסו, אלא גם בהמשך התעסקותם בענין התורה של מצות ציצית ששחקו ממנה.

וכך, אותו הדבר שצריך להיות לתועלת הנבראים, האש' של השמים שאינה אש רעה כאמור (איכה ג. לה): מפני עליון לא תצא הרעות והטוב. וכבר עשתה 'שלום' עם המים, תיעשה להם לפורענות.

וכמו כן היתה עונש המידה כנגד מידה להם, אם ממצות ציצית והעסק בה, צריך להשיג השגה של: וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. הם עשו מזה ליצנות, גם ענשם יא כן, ולא יקבלו חסד ה' שהותקנה הבריאה בעשיית שלום אש מים, לכן אצלם השמים נהפך לאש. [נלקט ע"י הרה"ג ר"צ רינהולד שליט"א]

סגירת ופתיחת ברוך האם נחשבת נטילה

הפותח ברוך של דוד מה שיוצא בפעם הראשונה נחשב לכחו וגם אם אין בזה רביעית יסגור ויפתח עוד פעם ומצטרפים הנטילות כל זמן שלא נתייבש ע"כ, אך זה שייך רק בברוא שבכלי אבל ברוך הקבוע בכותל אינו כלי ולא מהני. [א"ה וראה הליכות שלמה תפלה עמוד רמ"ט שהגרש"ז ס"ל שמתבטל כלי בכל גוונא עיי"ש]

נגיעה במקום רטוב

החזו"א והגר"ז זצ"ל נזהרו מאד שלא לגעת במשך כל הסעודה במקום רטוב שנגע בו משהו אחר, וכן אחרי שגמר נטילה עם שפשוף וניגוב בכל זאת המדקדקין הקפידו שלא יגע בהן אחר עם ידיים רטובות אפי' עם טיפת מים.

והגר"ז היה נזהר בזה שלא לגעת באמצע הסעודה ביד רטובה [ולא רצה לתת יד לאחרים באמצע שאכל]. והראו שבמשנה ברורה לא כתוב כך: ראה ס"י קס"ב ס"ק נ"ו דכל מה שצריך לזהר שלא ליגע למעלה ממקום שהגיעו המים הוא רק בעוד ידיו לחות אבל אחר שנגב ידו א"צ לזהר בזה כלל, ואף אם נתלחלו אח"כ לית לן בה כיון שכבר טיהר ידיו ונגבן, עכ"ל.

נגיעה בספל רטוב ובמגבת

הרבה פעמים דופני הספל מבחוץ רטובים קצת, ואם נוגע בהם אחר הנטילה נטמאו ידיו וצריך לנגבן ולחזור וליטול, וכן מגבת חדשה לפני כיבוס המים לא נספגים בה כ"כ, ואם ניגב בה ידיו קודם הנטילה כשחוזר ונוגע במגבת אחר הנטילה הרי נוגע בלחלוחית של מים טמאים רק אפשר שאין בזה טופח ע"מ להטפית.

ואמר רבנו בשיעור: לאחרונה יש לי מגבת חדשה כשאני מנגב את הידיים אני מרגיש שהיא רטובה, פעם המגבות היו מ... (אולי אמר כותנה) היום הכל סינטטי, אני יודע אם טופח ע"מ להטפית אבל רטובה. [דיברו שאחרי כביסה זה אולי יהיה יותר טוב]. וע"כ יש לדון שצריך לזהר שאחרי שנוטל ידיים לא יטמא את ידיים שוב ברטיבות שבמגבת.

נטל ידיו לתפילה האם צריך ברכה כשנוטל ידיו לאכילה

יש לעיין כשבא מבית הכנסת ובא לאכול מיד, וכגון בליל שב"ק הרי יודע ששמר את ידיו ואין בהם שום טומאה והיאך יברך על נטילת ידיים כשנוטל ידיו לסעודה, והנה בנו של החפץ חיים מביא שהחפץ חיים לא היה נוטל ידיו לתפילה כשהיה קם מהלימוד כי אמר שיודע ששמר ידיו, ולכאורה הוא הדין כשבא ליטול את ידיו לסעודה היאך יכול לברך וצ"ע. [א"ה וראה הליכות שלמה שכן נז"ה הגרש"ז במי שנטל ידיו למנוחה בשבת ומיד אוכל סעודה שלישית שם איך יכול לברך הרי זה עתה נטל ידיו לתפילה].

ברך המוציא ונוצר שלא נטל ידיו

יש לעיין אם בירך המוציא ועדיין לא אכל ונוצר שלא נטל ידיו אם מותר לו לכתחילה ליטול ידיים ולברך על נטילת ידיים?

והיה נראה דכיון דלכתחילה אסור להפסיק בין ברכה לאכילת המוציא צריך לאכול פחות מכזית, ואח"כ ליטול ידיים ולברך לפני הניגוב על נטילת ידיים כיון דמבואר במ"ב סקנ"ח סק"י דרוב הפוסקים ס"ל דעל פחות מכזית אין צריך כלל נטילה.

שו"ר דבשערי תשובה סימן קס"ז [אות י"ג] לענין אם נודע שהמים פסולין כתב לעשות כן לאכול פחות מכזית, אלא דצ"ע דאפשר דכיון דדעתו לאכול עוד אז אפילו את הפחות מכזית אסור לו לאכול בלי נטילת ידיים, וא"כ אפשר דעדיף שיטול ידיו ויברך על נטילת ידיים לפני הניגוב ואח"כ יאכל המוציא וצ"ע לדינא [ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה].

נשפכו מים על ידי האם נחשב נטילה

אם אחד פתח חלון והיה מונח חבית מאחוריו ונפלה החבית ונשפכו מים על ידיו, יש לעיין אי חשיב נתינה בכוונה והדבר תלוי איזה כוונה צריך שאם צריך כוונה לשפיקה הרי לא התכוון לכה, אבל אם צריך רק שהפעולה תעשה בכוונה הרי הייתה כוונה לפעולה ורק אם עבר באיזה מקום ונפלה חבית מעצמה אין זה כוונה וי"ל.

הנהגות רבנו בנט"י

רבנו מקפיד לא ליטול ידיו במים חמים ע"פ רש"י חולין ק"ה ב' הובא במשנ"ב סימן ק"ס סקכ"ו.

*

רבנו שליט"א מדקדק מאוד בנט"י קודם להרטיב מעט ידיו ומשפשפם ומנגבם היטב [והוא ע"פ מנהג החזו"א] ונוטל ב"פ על כל יד בפנ"ע, ומנענע היד שיתפשטו המים ומקפיד להגביה הידיים שלא יחזרו המים ויטמאו הידיים, אוחו הספל בידו השמאלית ע"י מגבת ליטול ידו הימנית ומנגב ואוחו הספל ע"י המגבת בידו הימנית ונוטל ידו השמאלית ומנגב.

*

היה יהודי גבאי בית החסידים דגור רבי דוד קנפלהוץ זל"ה שהיה קשור עם רבנו מכפר סבא והיה הרבה מתיעץ עם רבנו, ואח"כ כשהיה עולה להאדמו"ר הבית ישראל זצ"ל, היה שואל אותו הבית ישראל ומה אמר לך על זה הגרא"ל? ופעם בתוך הדברים דיברו על צורת נט"י, וסיפר להבית ישראל שרבנו הסביר לו כיצד ליטול ידיים על כל היד ואין הנטילה וכו' והבית ישראל ביקש ממנו שידגים לו איך.

ופ"א שאלו את רבנו בשידוכין על בחור א', ואמר רבנו שהוא ראה כיצד הבחור נוטל ידיו ולדעתו יש בו בעיה.

ריבוי המים

יש להסתפק במה שאמרו (שו"ע או"ח סי' קנ"ח ס"י) מי שנוטל ידיו בהרבה מים וזכה למלא ברכה, מה הדין לאחר שכבר נטל ב' פעמים על כל יד, האם כל זמן שלא ניגב יכול להוסיף ולשפוף אפילו כמה דלילים מים ויהיה בכלל הברכה או כיון שכבר נטהרו ידיו בב' פעמים לא שייך כעת להוסיף כלום.

לא נזהרים בנט"י

החזו"א אמר פעם שהיום לא נזהרים בנט"י כדיו, ולכן נחשב כאנשים שאינם מהוגנים ואין חיוב לילך לסעודת מצוה. [היינו שצריך לזהר שיטול ידיו ולא יפלו מים טמאים ליד וכו']

מים של מזגן

מים של מזגן נראה שכשר לנט"י, שהרי המים לא שימשו לשום דבר. [רק נתהוו משאיבת הלחות שבחוץ].

מים שהניחו בו לולב

מים שהניחו בו את הלולב כשר שהמים רק שומרים ולא נעשה בהם מלאכה. ועי' תפארת

ישראל בידים פ"א דהביא סברא דמצות לאו להנאות ניתנו. [והנה אם יכבשו הלולב במים 24 שעות יהיה כבוש]. והביאו מג"א סי' ק"ס סק"ה שמים שיש שם דגים (אקוריום) כשר לנט"י דלא נעשה מלאכה רק שמרו את הדגים.

ליטול במי סודה

הביאו מהמשנ"ב (קס"ב) אם נתן בתוך מים ריח שהמים יריחו לא נחשב נעשה בו מלאכה.

והביאור שתמיד מלאכה זה שהמים משמשים לדבר אחר, אבל כשמשיב את המים לא נחשב נעשה מלאכה במים אדרבה השביח אותם. ומה"ט י"ל דסודה לא נפסל לנטילת ידיים שלא עשה מלאכה במים אלא אדרבה השביח את המים.

נטילה לטיבולו במשקה

שמעתי שהגר"ז אמר שכל הנידון גבי הניגוב בנטילת ידיים אם הוא מעכב או אינו מעכב, עי' שו"ע ופוסקים סי' קנ"ח סעי' יב זו דוקא בנט"י לפת אבל בנט"י לפירות ודאי שאין הניגוב מעכב. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' ע"ח/9)

נט"י פחות מכביצה

מספר הג"ר ליפא פלמן, שהרבה פעמים ביקש רבינו ממני לשאול את אאמו"ר הגרב"צ זצ"ל שאלות בהלכה, וכשחזרתי אליו מיד אמר לי מה אמר אביך על זה, הוא חיכה לתשובתו. ונוכיר כאן גרגיר אחד, שביקש רבינו לברר אצל הגרב"צ זצ"ל, וכך שאל: מכיון שאני (הגרא"ל) בוצע בשבת בסעודות על ב' מצות, ובכל מצה אין כביצה, האם צריך לברך על ברכת נטילת ידיים שהרי כל טעם הנטילה הוא משום שהידיים לא יטמאו את האוכל, ואוכל פחות מכביצה לא מקבל טומאה, א"כ כל מצה בפנ"ע לא מקבלת טומאה וא"כ אין צריך לברך על נטילת ידיים.

[באותה הזדמנות שאל ר' ליפא את הגרא"ל מדוע אינו בוצע על חלה, ואמר, כי אין מי שיגמור את החלה (ואז הרבנית שלו היתה עדיין בחייה), ושוב העזתי לשאול ומדוע אינו בוצע על לחמניה (שיש בו כביצה), ואמר לי 'שגם את הלחמניה אין מי שיגמור לאוכלו' (למרות שב' אכלו מזה, הוא ואשתו).

ואאמו"ר זצ"ל הביא לי דברי המ"ב בס"י קנח סק"י שכתב דאם היה כביצה שלימה מפירורין צריך לברך על הנטילה, וציין בשע"צ (סק"י) להגר"ז ולהגר"א. והראה מש"כ בספר שערי עדן (מבעמח"ס מנחת שבת) סי' מ' סק"ז שהביא ללשונו הגר"ז וז"ל: עי' שו"ע הרב הגר"ז סי' קנ"ח ס"ב דאם אוכל כביצה אפילו מפירורין דקין יברך בנט"י משום דאף שלענין טומאת אוכלין אין מצטרפין לכביצה מ"מ כיון שאוכל ומכניס לתוך מעיו שיעור הנקרא אוכל לענין טומאת אוכלין חשיבה אכילה לענין נט"י וכו', עכ"ל.

והראתיו הדברים לרבינו הגרא"ל והתפעל מאוד מדיעת אבי מורי, שמיד ענה ומצא זאת כתוב בספר הנ"ל, אך אמר דסו"ס טעמא בעי אמאי צריך נט"י הלא פחות מכביצה אין מקבל טומאה, ואמר דמסתמא צ"ל דכיון שבדרך כלל כשאוכלים פת בשיעור כביצה אז הפת הוא ג"כ חתיכה אחת גדולה בשיעור כביצה ומשו"ה תיקנו חז"ל נט"י תמיד על מי שאוכל כביצה, ותו לא חילקו ואמרו שתמיד כשאוכל כביצה צריך נט"י עם ברכה, אף שכעת למעשה אוכל את הביצה בפירורין. [וע"ע שיעורי הגרב"צ פלמן זצ"ל הל' ברכות].

הוספות והערות לגליונות קודמים

בגליון 209 פר' שלח | לגבי הנידון לברך הטוב ומהטיב על חדר אוכל של ישיבה העיר בן רבנו הגר"ש שליט"א לדברי המשנ"ב סי' רכ"ג סק"א דכ' ויה"ה אם קנה בית ודוקא כשבנה או קנה לעצמו אבל אם יש לו שותפות בגוה כ"א מהשותפים מברך הטוב והמטיב [גמרא] וע"כ קהל שבנו או קנו בהכ"נ יעמוד ש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב להוציא את כולם. אמנם עי' בשדה אברהם להגרא"י קוק שליט"א ס"ט שהרחיב בביאור הספק ובמה שונה מדברי המשנ"ב.

עולם הישיבות

ישיבת מעוז חיים

הוקמה בשנת תשנ"ט בחיפה ואח"כ עברה לרכסים וכעת נמצאת בעיר קרית אתא. ע"י הרבנים הגאונים ר' נתן אדמון שליט"א ור' ארז בירנבוים שליט"א לבחורים שהתקברו לאהלה של תורה.

אשרי חלקם

כשהישיבה הייתה בחיפה בשנתה הרביעית. הגיע רבנו לכנס של לב לאחים בחיפה ואח"כ הגיע לישיבה אור לכ"ח כסלו תשס"ג.

ופתח ואמר: כפי מה ששמעתי אתם רוצים להתקרב להקב"ה, כל אחד שמתקרב להקב"ה, אז אי אפשר להעריך את גודל השכר שיש לו גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, והעיקר בעולם הבא, אבל אחד שהי' לא כ"כ בסביבה כזאת ורוצה להתקרב אז אין להעריך את גודל השמחה שעושה עם זה להקב"ה, אם אחד משמח את הקב"ה, אז אפשר לתאר שהזכות שיש לו שם אין להעריך ואין לשער.

ואתם ב"ה בחרתם להצטרף, אתם אשרי חלקכם ובודאי שהבא ליטרה מסייעין אות, ובמשך הזמן תוכלו להתקרב מאד יותר מאשר כרגיל, כי הרי יש סייעתא דשמיא מיוחדת, הבא ליטרה "מסייעין" אות, ואצלכם הבא ליטרה זה אחרת מאשר כל בן אדם, כי אחד שבא ליטרה והוא בא ממקום טהרה, ורוצה להיטהר עוד, מאשר אחד שבא ליטרה והוא רח"ל רחוק מטהרה, והוא רוצה ליטרה אז הזכות גדול מאד!

והקב"ה יעזור באמת שתזכו עי"ז להתקרב, ולהיות מעושי רצונו שהמשמח את המקום משמח את הבריות, ועי"ז תזכו לכל טוב, בזה ובבא, גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, בעולם הבא, שהוא העולם הנצחי שזה העיקר, זהו תזכו מאד מאד.

וה' יעזור לכם, שעיי"ז יתקרב גם כל כלל ישראל להקב"ה, ושהקב"ה יזכינו לגאולת עולמים.

בהדרכה לישיבה

שחו ראשי הישיבה: במשך כל השנים על כל צעד ושעל הוכוונו ע"י רבנו, אם זה בהקמת הישיבה לפני שמונה עשרה שנה. ואם זה בתקופות החיים בשאלות קשות הנוגעות לצביון הישיבה. שאלות שהצגנו בפני רבנו. האם לעבור לקרית אתא שהינה עיר חילונית והמעבר מרכסים עיר התורה בצפון קשה מאוד.

וברכנו מעומק הלב ואמר שאדם הראשון גזר על כל מקום תורה שיקום ויהיה כמבואר בברכות לה, אועכשיו זה קרית אתא. ואכן זכינו לראות את ברכתו קורמת עור וגידים.

עוד נועצנו עימו על הנושא הכלכלי שקשה לישיבה ונכנסו לקודש מספר פעמים בנושא המדובר. ולאורך כל הדרך הכוונת הייתה לא לקחת חובות שאין מהיכן להחזיר, זה גלגל ממש. עד כדי שלפני שנים כאשר הישיבה הוכתה בכפליים, ונכנסו לרבנו, דברים היו ברורים עד כדי מציאות של סגירת הישיבה כי אין מהיכן לשאוב את הצרכים להמשיכה כרגיל. גם לגבי צוות העובדים הורה רבנו שיודיעו להם שאין כסף, ומי שירצה שיעבוד בחינם. ועוצמת דבריו יצרה מציאות שכולם המשיכו במסירות נפש עד שזכינו שהדברים יסתדרו. כאשר דיברנו על יציאות לחו"ל לאיסוף כספים אמר רבנו בזה הלשון: "עם ביטחון אפשר להחזיק אלף ישיבות". "בטלפון אחד אפשר לקבל מליון דולר". דבריו הקדושים תמיד נסכו בנו כוח ותעצומות להמשיך ולנהל את הישיבה, גם במצבים הקשים ביותר.

ביקור רבנו בישיבה כשעברה לקרית אתא

מצאנו באברהם אבינו במלחמה שלו עם המלכים להצלת אנשי סדום ואמר לו מלך סדום "תן לי הנפש והרכוש קח לך" ואברהם אינו רוצה לקחת הרכוש, ואומר אם מחוט ועד שרוך נעל אפילו שעל פי דין היה מותר לו לקחת, בכיבוש מלחמה אדם זוכה בממון, אבל אברהם עשה גדר לפניו משורת הדין ולא רצה לקחת. אברהם כל כך נזהר בממונות. עד כדי שאפילו דבר שהיה מותר לו על פי דין לא רצה לקחת (מדרש) רבה בראשית נ"ט ה) נקי כפיים ובר לבב אם מחוט ועד שרוך נעל אפילו שיכל לעשות עם הכסף הרבה דברים טובים, אבל מחשש גזל נזהר בממון שאינו שלו.

ואברהם אבינו זכה, כמו שאומרים חז"ל (גמ' סוטה י"ז חולין פ"ט ומדרש

רבה לך לך) בזכות שאמר חוט זכה לחוט הסיקרא שהיה במזבח שהפריד בזריקת הדם, זכה לחוט של פתיל תכלת. ובזכות שרוך נעל זכה לכל המצוות האמורות בשרוך ובנעל כגון חליצה, וכן נעליכם ברגליכם ומקלכם בידיכם וכל מקום שכתוב נעל בתורה.

עד כדי כך, אדם שמקיים מצוה, עד כמה מקבל שכר על זה אי אפשר לתאר. אברהם אמר חוט- ושרוך, יכל להזכיר כל הפצעים שבעולם, אבל הזכיר חוט ושרוך נעל, ובהו שאמר אותם, זכה שעל כל מילה יזכו כלל ישראל למצוות חוט פתיל תכלת. זכה עם ישראל אחרי הרבה דורות במצוות ציצית החשובה ששקולה כנגד כל המצוות. יכל לאמר מילה אחרת, אבל כך אמר, וזכה לכל החיים. הכל בגלל שהסבא אברהם אבינו הזכיר המילה חוט. ואח"כ בזכות נעל, במצוות של נעל. וראים מהו הרווח שאדם עושה דבר טוב "ב" מילים", זכיות לכל הדורות וכל שכן לאדם עצמו. כל כך הרבה מצוות במהלך הדורות בגלל מילה אחת.

וכי אנשים יודעים להעריך ערך של מצוה? אדם מקיים מצוות ציצית, טלית גדול טלית קטן, וכי מרגיש את הזכות הגדולה? האם חושב ומתפעל כמה הקב"ה משלם? אמנם הקב"ה לא משלם במצוות חדשות (כמו באברהם) אבל כמה אפשר לעלות ברוחניות על כל קיום מצווה, כמו שכאן אחרי דורות דורות עדיין עולים ברוחניות בגלל מילה אחת טובה של אברהם אבינו.

בספר החרדים כתוב מצד אחד לא תעשה חמור ביותר, נענשים בגיהנום, אבל בסך הכל הקב"ה משלם עד י"ב חודש, ולפעמים פחות. ולבסוף נמחק. אבל בעשה לנצח הוא מפסיד. בגלל שהשכר על מצוה הוא נצח, ואם מבטל את המצווה חסר לו את המצווה לעולם ועד, ולא יוכל להשלים. אדם לא קיים מצווה, לא הניח תפילין, לא הלך לבית כנסת, חסר לו המצווה לעולם ועד. ובאותה מידה כשמקיים מצווה השכר הוא נצח. לא תעשה גיהנום ונפטר, ומצוות עשה נצח.

מאוד צריך להתחזק בקיום מצוות עשה. הביטול מצד אחד עונשו כל כך גדול, ומאידך הזכות כל כך גדולה. נתחזק בתורה ויראת שמיים, ומי שמתחזק יהיה מאושר, ובעיקר בבן אדם לחברו, אדם אומרים לו כך או אומרים לו כך, הכל עובר. יהי רצון שנתחזק בזה. והקב"ה יעזור שנזכה להתחזק במה שהקב"ה רוצה מאיתנו, ונעשה רצון ה' יתברך.

מכתב ברכה

בס"ד. לכ' רבני ותלמידי ישיבת מעוז חיים קרית אתא. ה' עליהם יח' שמחתי להודיע שאתם זוכים בחנוכת ביהמ"ד לתורה ולתפלה, אך נבצר ממני להשתתף עמכם בשמחתכם, ובודאי המקום ישמש לדבר השי"ת ותורתו שיוכלו ללמוד שם התלמידים בהרחבת הדעת ולשפוך שיה חנוגם להבית"ש בבית המקדש מעט שנקרא שם שמים עליו ולמותר יחשב להאריך ולבאר שבחה של יסוד בנין כזה ויתברכו שקול התורה לא יפסק שם, וגבולות הקדושה תפוצצה בכל עוז על ידכם כרצונכם ורצון כל מבקשי השי"ת. אור לב' מרחשון תשס"ט לפ"ק. בני ברק יצ"ו.

להוצאת שיחות של הרה"צ ר' יוסף פוגל שנאמר בישיבה

לכבוד הרב ר' יוסף זונדל פוגל שליט"א. שמעתי שרצונך להדפיס שיחות שונות שנאמרו לפני בחורים המתקרבים לדרך התורה והיראה יהי רצון שזה יסייע לקרבם לתורה. ויהי' לך זכות של מזכי הרבים אשר לשכרם אין להעריך. תזכה אתה וכל משפחתך ברוחניות ובגשמיות "טבת תשע"א א.ל. שטינמן

ישיבת מדרש שמואל

הישיבה הוקמה ע"י הגאון רבי בנימין מושקוביץ שליט"א בשכונת שערי חסד לבחורים מבני חו"ל, ובהרבה ענינים מתייעצים עם מרן רבנו שליט"א. בט"ז סיון תשס"ו הגיע רבנו למסור שיחה בישיבה והשתתפו בה מלבד בני הישיבה עוד רבים מבני השכונה.

ואמר בתו"ד על ענין אמירת ק"ש שזה קבלת עול מלכות שמים בכל רגע, ולכן רבנו הקדוש מתחיל מס' ברכות בדבר זה כי הוא עיקר הכל, דכל זמן שלא מקבל עול מלכות שמים א"א להתחיל בשום דבר.

וסיים רבנו שכל אחד צריך לקבל על עצמו להיות כל חייו בתורה וכולנו נקבל עול מלכות שמים ויתקיים בנו שבתי בבית ה' כל ימי חיי וכו'.

בשבעות הקרובים נכתוב אי"ה אודות ישיבות: מיר | מיר ברכפלד | נחלת בנימין | נחלת דוד | נחלת הלוים | נר זרח | נתיב הדעת | נתיב התורה | נתיבות חכמה | נתיבות עולם | סלבודקה | עטרת ישראל | עטרת שלמה | פוניבז' | פורת יוסף | צאנז | קהילות יעקב (חזון יחזקאל) | קול תורה | קול יהודה | קמניץ | קרטשניץ | קרית מלאכי | קרית מלך | קרית משה (תפא"ר)

מי שיש בידו ענינים מרבנו אודות הישיבות הנ"ל או שיחות שנאמרו בישיבות הנ"ל נשמח אם יפנה בהקדם למערכת עד ערש"ק פר' פנחס. בגליונות בין הזמנים נרחיב את יריעת עולם הישיבות וע"כ צריכים לשלוח עד תאריך הנ"ל. בחודשי אלול תשרי נכתוב אי"ה על ישיבות שמתחילות באותיות

ר-ש-ת [שיפרטו אי"ה בגליון ראה תשע"ז]

נ"ב. ישנם ישיבות שרבנו הגיע לשם לפני שנים. ועדיין לא הצלחנו להשיג את הדברים שנאמרו שם, וע"כ לע"ע אנו כותבים רק על ישיבות שהגיעו לידנו.

גליון זה יו"ל לע"ג
הר"ר יהודה בן ר' שאול אריה ז"ל
ומתוך הודאה לקב"ה על חסדיו
בהולדת נכדו נ"י בשעתו"מ
בן לידידנו החשוב שיבלחט"א

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

מעשים מרבינו בענין כבוד תלמידי חכמים

(הובא במאחורי הפרגוד)

אמר פעם רבינו: אבא זצ"ל סיפר לי כי היו שני בחורים טובים בלימודם, בישיבה בנובהרדוק, שפעם אחת כאשר למדו מהרש"א, ודבריו לא מצאו חן בעיניהם, אמרו לעצמם 'הוא מדבר כמו ילד', ולקחו את הספר מהרש"א (שאו עוד היה שנדפסו בספר נפרד) והניחו אותו בתוך עגלה של תינוק, נענעו את העגלה כדרך שמנענעים לתינוקות. ומה היה סופם בימים שבאו לאחר כן? אחד מהם יצא מדעתו לגמרי והשתגע, והשני, התקלקל וירד מדרך התורה רח"ל.

בשנת תשס"ב רבינו אושפז בבית הרפואה מעייני הישועה לאחר שמצבו השתפר, אמרו לו כי בבית הרפואה שוהה גם הגאון רבי יהודה שפירא זצ"ל. הוא הביע את רצונו לבקרו ולכבדו. ואז, ביקש ללבוש כובע ומעיל, ביציאתו לעבר חדרו. הנוכחים ניסו להקל מעליו וביקשו שלא ילבש מעיל ומגבעת, אך לא נענה להם באומרו: אני עושה כן מפני כבודו של תלמיד חכם.

ספר רבינו לבני ביתו: בעת אשכבתא דרבי, כאשר ליוו את ארונו של החזון איש לכיוון בית החיים שומרי שבת, אחד המלווים אמר בקול: "מה מתרגשים כאן היום יותר מכל יום בפטירת יהודי אחר". מעט אחרי סתימת הגולל, בדרכו מבית העלמין עוד לפני ששב לביתו, עקץ אותו עקרב, ומיהרו איתו לבית החולים. וראו בחוש שאמרו חז"ל: "עקיצתן עקיצת עקרב"...

כידוע שבתחילת ספר "אגרות חזון איש" הובא העתק מכתב יד סתרים של החזון איש, שבו מרן החזון"א מציין בקצרה כי נשמה מיוסרת, באה אליו לבקש תיקון הנפש. וזה לשונו: "... לא נתן לי לעזבו שאברכנו אמרתי לו לך לשלוי ולא נחה דעתו אמרתי יח"ר שתתקן את הנפש הזאת תיקון גמור ותסלח את כל עונותיו תיכף נח דעתו ונשאר במנוחה".

רבינו גילה וסיפר לתלמיד את הרקע הבסיסי לאותה בקשת תיקון נשמה: כי בקוסובה מקום מגורי אבי החזון איש זצ"ל (ותפקידו כרב העיירה) נערך דין תורה בראשותו, בין שני בעלי בתים מהעיירה. הוא פסק את פסקו. היהודי שהפסיד בדין, כעס וחש נעלב עד שהחל לנהל מלחמה מול הרב. הוא הרבה במחלוקת. פתח בית כנסת נוסף חדש, וגם הביא רב נוסף לעיירה. לאחר שנפטר, הוא זה שבא לבנו – החזון איש, לבקש תיקון לנשמתו הדוויה. (א.ה.) וכשהראתי לרבינו מעשה זה הוסיף ואמר לי: עוד הכרתי את בני משפחתו של אותו יהודי.)

יהי רצון שנזכה כולנו להיות ממכבדי תלמידי חכמים ומאורי הדור.

בברכת שבת טובה
חיים חק 1607810 (ב.ב.)

פשט על הפרשה

"בזאת תדעון וגו' כי לא מלבי" (טו, כח)

משמע שהיו חושדין אותו שהוא מלבו ויש לתמוה דהא כתיב וגם בך יאמינו לעולם ועוד הרי ראו האש שירד מהשמים כשאהרן הקריב ואיך יכלו להכחיש זה וגם כל הנסים ועוד אם לא האמינו למה שמעו לו להביא קטרת [וגם קרח בעל רוח"ק היה כדפירש"י ור"נ איש היו ראשי סנהדרין]. ונראה דקרח חשדו שהוא בקש עבור אהרן הכהונה ועבור בניו סגני כהונה כו' וע"י תפלתו הסכים הקב"ה לדבריו ולכן התרעם שרצה שיבקש גם עבורו וכן הר"נ איש כי כל העדה קדושים ולכן אמר מרע"ה בזאת תדעון וגו' כי לא מלבי שאני לא השתדלתי כלל ע"ז אלא הקב"ה צוני מעצמו.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"כיצד יתכן מצות שילוח הקן והמשלח נמצא במקום אחר לגמרי מן הקן"

בימים אלו אין קבלת קהל בביתו של רבינו, עם זאת, בני הבית המסורים מעבידים שאלות בהלכה ושאלות של התייעצות להכרעת רבינו שליט"א. אחד השאלות שנשאל רבינו היה בהלכה למעשה בענין של שילוח הקן.

ומעשה שהיה. יהודי מבוגר בא בימים, מוגבל ומרותק לכסא גלגלים. ביקש מאוד מבנו למצוא לו קן ציפור שהוא יושבת על הביצים. כי רוצה לקיים מצוה חשובה זו - ועד היום לא קיים אותה עדיין. הבן המסור יגע בכיבוד אב ואכן עלתה בידו, הוא ראה על עץ גבוה ברחוב צדדי קן ציפור, והאם דוגרת על הביצים, הוא מיהר לבשר את זה לאביו. אביו שמח מאוד אך אמר לו כי כיון שהיונה נמצאת במקום גבוה, אין לו שום אפשרות להגיע בעצמו לשם כי הוא מוגבל ל"ע". 'גש נא אל מרן שליט"א, ותשאל אותו כדת מה לעשות' ביקש האב הזקן.

הבן שלח את השאלה כשלפניו היו שני אפשרויות.

אפשרות אחת, למנות שליח לקיים המצוה, והשליח ישלח את האם ויקח הבנים, ויכוין עבור המשלח. אלא שיש לדון אם למצוה שכזו מועיל שליח או נחשב למצוה שבגופו.

אפשרות אחרת - אמנם נראית קצת משונה, אך כבר נאמר בנביא ישעיה (מ"ג ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'. והוא, לקחת שעון מעורר חזק, ולשים סמוך להיונה, והזקן יכוין השעון שיעורר בעוד כמה רגעים, ומכוח הרעש והצלצול תעוף היונה, וכל זה כמובן בתנאי שיכוין לשם מצות שילוח הקן, וכאן קיים עיקר המצוה כבר, ובשלב זה יבקש מאחר לזכות עבורו בביצים (והחלק הזה של זכיה בביצים לכל הדיעות מועיל על ידי אחר). [ובאמת, אם יועיל עיצה זו של שעון מעורר, ניתן יהיה לקיים את המצוה גם כאשר המכוין את השעון אינו כלל באזור...]

רבינו שליט"א עיין בשאלה ובהצדדים והכריע על אתר:

מצות שילוח הקן היא מצוה שבגופו, ולא יועיל בה שליח, אכן האפשרות השניה היא מועילה, ששים דבר שיעצצל והיונה תעוף. וזה מועיל גם למי שנמצא במקום אחר, שיבקש להניח השעון מעורר על יד היונה ועל ידי הצלצול תפרח היונה. והוא חידוש נפלא.

יש לציין כאן כי בספרו נחל איתן (סימן ה' ס"ז) מצדד רבינו שכן יועיל שליח, אך כאמור למעשה הוא הושש להשיטות האחרות והכריע שיש לקיים המצוה בעצמו, ונציין בזה להספר החשוב שלח תשלח שמביא בעמוד 322 בשם רבינו אודות שליח, ובעמוד ס"ג שיטות נוספות בהאי ענינא. וע"ש עמוד קצ"א, כמובן שאין לפסוק הלכה למעשה מכלל זה והבאנו רק לעורר את הקוראים היקרים לשאלות המתחדשות בשולחנו של רבינו.

שו"ת בענין נתינת תרומה לכהן

ש. הרוצה לקיים כל המצוות, האם מותר לו לתת תרומה פעם אחת לכהן בזה הזמן, כדי לזכות במצוה זו.

ת. אין לתת.

ש. אם אינו מותר לתת לו להדיא, האם מותר לתת לו בתנאי שאם הוא כהן הרי זה נחשב לנתינה, ואם לאו הרי זה לא נחשב לנתינה.

ת. אין לתת.

ש. האם מקיימים מצות נתינת תרומה לכהן במה שנותנים תרומה טהורה לפני בכור בהמה טהורה אע"פ שהוא ברשות ישראל.

ת. אין לעשות כן.

ש. הרוצה לקיים מצות נתינת תרומה לכהן בזה"ז, האם הוא יכול לשפוך שמן תרומה טמאה לתוך מנורת חנוכה של הכהן.

ת. אין לעשות כן כמש"כ בחז"א.

ש. האם מקיים מצות נתינת תרומה לכהנים במה שמדליק שמן שריפה כדי שבכורות בהמה טהורה יכולים לראות האוכל שלהם.

ת. איני חושב שזה נקרא צריכים.

ש. ממה שמביא כת"ר בד"א מהחז"א שהטעם שלא נותנים תרומה לכהן

שאינו נותנה להם להשתמש בה מפני היחוס.

ת. המע"ה.

ש. תרומה שהפקירה הבעלים, האם מותר לכהן שבזה"ז לקחתם כדי להשתמש בהם להנאתו.

ת. אין לכהן להשתמש בזה"ז בתרומה שאין לנו כהנים ודאים.

ש. כתוב בד"א ה"ת פ"ב ס"ק קל"ז שתרומה טמאה שאינה ראויה אפשר שא"צ לתת לכהן, אם הכהן רוצה אותו כדי לקיים מצות "באש ישרף", האם הנותן מקיים בזה מצות נתינה.

ת. יתכן.

ש. האם יש שיעור מינימלי כדי להתחייב בתרומה עם ברכה, או שגם גרגיר חיטה אחד צריך לעשר בברכה.

ת. אפי' חצי גרגיר.

ש. אם תושב חו"ל, רוצה לאכלם בביתו שבחו"ל, מכניס הפירות למלון בארץ אחרי גמר מלאכה, מה עדיף כדי לקיים תרומה חמורים יותר, לעשרם במלון ולאכול קצת מהם במלון, או לעשרם בביתו שבחו"ל.

ת. כמדומה שהמלון כביתו.

(מצותיך שעשועי)

שלום וישע רב יבוא ויעלה לכבוד המערכת מוציאי לאור הגליון החשוב "דברי שי"ח"

ייש"כ על הזיכוי מדי שבוע בשבוע בתוכן נפלא המוסיף אור בדבר ה' זו הלכה.

ובסוף הגליון מצויין בקשה על עובדות מרבנו. אכתוב לכם עובדא אחת שהיה בידי מלפני זמן של שלושים ושנים שנה שהייתי אז בחור צעיר לימים ואז עדיין לא היה העולם מעושר כהיום בחיפוש מראי מקומות בכל מקצועות התורה מצוי ביד כל אחד ואחד, וכשהיה צורך במראי מקומות שאינם ידועים היו פונים אל היחידים שבדור שהיו יודעים את התורה. ובכן באחד הימים נתקשנו באחד מספרי האחרונים ה"ה הספר הברית שכתב הרבה מאמרים מעניינים ומחודשים כידוע וביניהם בח"ב מאמר י"ג פ"ה שבו חידש חידוש נועז והוא כי מחוייבים מן התורה באהבת הנכרי נלמד מהכתוב ואהבת לרעך כמוך ורעך היינו כל מין האנושי העוסק בישוּבו של עולם והיינו אף הנכרי מדלא כתיב ואהבת לאחיק כמוך שאז היה במשמע רק אחיק במצוות.

והרחיב שם הדיבור בחיוב אהבת הנכרי [ולא הזכיר שם את האיסור של לא תחנם וכו' וכן לא הזכיר שם מכל תקנות חז"ל בכמה מקומות שהתירו דברים מסויימים רק משום איבה ולא חייבו לעשותם משום אהבת ריעים וכן לא הזכיר שם מכל תקנות חז"ל להתרחק מהעכו"ם כדי שלא נגיע לחיתון עמהם ולא לידי עבירה וכו' וכנראה כוונת המחבר במאמר ההיא היה להרחיב הדיבור בחכמה למנוע איבת העמים על ישראל בימים ההם כידוע להפיק תועלת לטובת ישוב הישראלי בגלות].

ובתוך דבריו שם כתב ראייה שהלשון רעך כולל אף עכו"ל שם, ומצינו בכתוב שאף הנכרי נקרא ריע כמו שכתוב חושי הארכי רעה דוד ואמרו חז"ל כי חושי נכרי היה עכו"ל לענינינו. והיה מעניין לנו לדעת איה מקום של דברי חז"ל שהזכיר שם ולא ציין מקומו, ואחר נסיון למצוא ולשאול ולא הצלחנו, החלטנו שני בחורים צעירים לנסוע מירושלים לבני ברק ולשאול את פי הגאון שכל רז לא אניס ליה והיה כתובת מפורסם לשאלות כמו אלו. ונכנסנו אל הקודש פנימה בהצעת השאלה, והתשובה באה אלינו שהוא רוצה לראות את דבריו בפנים הספר אך אינו נמצא ברשותו, הלכנו משם אל חנות הספרים ובכמה פרוטות קנינו את הספר הברית וחזרנו אל הגאון עם הספר ביד כדי להראותו בפנים, ואחר עיונו שם במשך כמה דקות פנה אלינו בקול חזק ובלשון קדשו "ניטא אזא מאמר חז"ל". עמדנו מרעידים איך כל התורה כולה עומדת פתוח לנגד עינינו וללא חיפושים וללא שום ספיקות וללא כל משך זמן אלא ממש חרות על לוח לבו כל הבבלי הירושלמי התוספתות המדרשים למיניהם הידועים והשאינם ידועים. והנני זוכר עוד כי במשך כמה שבועות היינו תוהים במחשבותינו עד היכן זכה דורינו לגדול בתורה אמיתי כזה. למותר להוסיף כי מעשה הנ"ל עשה עלי רושם אדיר על כל ימי חיי והוסיף הרבה חשקות בשקידת הלימוד בתוה"ק והדברים מדברים בעד עצמם.

בברכה והצלחה

י. מ. מ. - ניו יורק יצ"ו

בשבועות האחרונים נשלחו אלינו בקשות רבות לבירור אודות מעשה בילד שהיה נחש בבטנו, והגיע לפני מרן שליט"א ואמר לו שיאכל דגים והנחש ימות מאליו. מי שיודע על הסיפור, או פרטים נוספים, ממקור ראשון בלבד!!! נשמח מאוד שיכתוב לנו לתועלת הרבים.

בתודה, מערכת הגליון

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבנו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 170 • קרח תשע"ז

ויקהלו על משה ועל אהרן וגו' (טז, ג)

כח השתיקה

אומרת הגמרא חולין דף פ"ט "אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה".

בספר 'עלינו לשבח' מובא מעשה באברך תלמיד חכם שלא זכה להיפקד בזרע של קיימא, ואמר לו הגר"ח שיחפש אדם העונה לתואר של 'הנעלבים ואינן עולבים' ויבקש ברכה ממנו ובעזרת ד' יושע.

הוא יצא מבית הגר"ח והחל לחפש אחרי יהודי העונה לתאר המכובד הנ"ל, והתברר לו שהחיפוש יקח זמן רב שכן לא כל כך פשוט למצוא אדם שכזה, והנה סובב המסובב כל הסבות וממש באותם הימים התעורר ויכוח סוער בין שני אנשים המתגוררים בשכונה הקיימת בבני ברק גם לאחר שהיטלטלו כבר בכמה בתי דין ובקרו בבתייהם של כמעט כל הרבנים בעיר לא הגיעו לידי הסכמה, ויהי היום והאברך הנ"ל ששמע את העצה מהגר"ח מגיע לחתונה של קרובי משפחתו, וכאשר כל המסובים ישבו לסעודה נכנס לאולם איש פלוני, ופתח בצעקות ובחרפות בגדופים ובהעלמת בוטות נגד אדם אחר שכבר הסב לסעודה. דבריו היו כל כך בוטים עד שכל הנוכחים היו המומים למשמע אזניהם, וראה זה פלא האדם שהעליבו אותו לא הגיב במאומה לדברי הגדופים שהומטרו עליו הוא המשיך להתנהג כמי שהדברים אינם קשורים אליו, אבל גם האיש המעליב לא התייחס והמשיך להמטיר עליו עוד ועוד חרפות.

כל הארוע התרחש סמוך מאד לשלחן שבו ישב האברך שהיה זקוק לישועה, והוא שהבין לפתע שהנה התגלגלה לו ההזדמנות למצא אדם מהנעלבים ואינן עולבים התרגש מאד לנוכח המראה ועמד על רגליו והביט באדם שפגעו בו כדי להשגיח שאכן לא יענה לדברי הבזיונות שהוטחו בו.

בשלב מסוים כאשר האיש המעליב החל להשמיע דברים שממש אין הדעת סובלתם עלתה חמתו של הנכנע והוא עשה סמנים כמי שמתכוון להשיב מלחמה שערה, ברגע זה ניגש אליו התלמיד חכם הממתין לישועה וזעק באזניו: עשה לי טובה ואל תענה ולא במלה אחת! כשהאיש הביט בו בתמהון כרוצה לשאול מה הוא קשור לארוע השיב לו: אענה לך אחר כך אבל עשה עמדי חסד ואל תשיב לפגיעות שהלה פוגע בך והארוע חוזר על עצמו כמה פעמים ככל שהתרבו והחמירו הפגיעות כך גברה חמתו של השני שרצה להשיב אבל התלמיד חכם ממשיך להתחנן לפניו שלא יגיב כך במשך שעה ארוכה, עד שהמעליב ההוא התייחס ועזבו לנפשו אז קם התלמיד חכם, וסיפר לנפגע את העצה ששמע בבית הגר"ח ובקש שיברכנו הנעלב ההוא נבון מאוד ולא ידע את נפשו מרב השתאות, אבל ברך בו במקום את התלמיד חכם שיזכה לזרע של קיימא ולאחר תשעה חדשים נערכה הברית.

המשך הדברים, באחת הפעמים שהרב מיישקובסקי היה בארצות הברית סיפר את סיפור המעשה לפני קהל גדול כשסיים נגש אליו יהודי ואמר שיש לו שלש שאלות בענין הזה.

שאלה ראשונה: בין בני משפחתו ישנו סכסוך גדול שנמשך כבר זמן רב אף אחד לא מדבר עם השני אם עכשיו ארים טלפון לכולם אבקש סליחה ואביא לכך שיישבו ההדורים האם זה בכלל בולם פיו בשעת מריבה, הרי סוף כל סוף כרגע המריבה איננה בשיא עצמתה.

שאלה השניה: האם גם במריבה בתוך הבית בין איש לאחיו או בין אשה לבעלה תופס סגולה זו או שמא רק כשהמריבה מחוץ לבית בין שני אנשים זרים.

שאלה שלישית: הרי באמת אינני רוצה כלל לדבר אתם ואף לא לראותם ורק עבור הסגולה אני הולך להתפייס עמם, האם כשבולמים את הפה בעת מריבה רק למען הסגולה הסגולה עוזרת או לא?

הרב מישקובסקי שאל את השאלות הללו את מרנן ורבנן רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א ורבי נסים קרליץ שליט"א ושניהם ענו באותו סגנון.

על השאלה הראשונה אמרו ברור שאם בלימת הפה נעשית ממש בשעת המריבה כשהאש המחלוקת מלהטת בשיא עוצמתה ואז האדם שותק הסגולה פועלת במאת האחוזים, ואם זה לא נעשה בשעת המריבה רק במצב של מוה שנקרא 'מלחמה קרה', אמנם לא יהיה בזה מאה אחוז של סגולה, אבל תשעים או תשעים וחמשה אחוז מהסגולה יהיה בזה.

לגבי השאלה השניה אם גם בין איש לאשתו שייך ענין זה, אמרו שאין שום ספק שהתשובה חיובית ואדרבה לפעמים הסגולה חזקה אף יותר ממריבה.

לגבי השאלה השלישית שהוא עושה זאת רק עבור הסגולה ענו: שזו גמרא מפורשת במסכת ראש השנה האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור, הרי לנו שאדם עושה סגולה עבור מטרה אישית, וזה תופס, והוא הדין לענייננו אין שום חסרון בכך שעושה זאת למען הסגולה. (מתוך האור אלול)

כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה (יח, כד)

נוסח הפרשת תרומות ומעשרות

א. "יותר מאחד ממאה שיש כאן"

ב. "מעשר עני בצפון הפרי"

א. בחוברות מס' 106,107,109 נדונה השאלה אם ראוי לשנות את הנוסח המקובל להפרשת תרומה גדולה: "יותר מאחד ממאה שיש כאן הרי הוא תרומה גדולה" מפני שאין ברור מהדברים שהכוונה רק לאותו חלק העודף על אחד ממאה. ובמקום זה לומר "החלק העודף על האחד ממאה" או "היתר על אחד ממאה".

ב. בחוברת מס' 109 נדונה השאלה כאשר מיחדים פרי [או פירות] למעשר עני או שני, ושיעור המעשר הוא רובו של הפרי האם אפשר לומר "מעשר עני יהא בצפון" דלכאורה "צפון" יכול לכלול רק חצי הפרי, דחצי הוא צפון וחצי דרומן. או ש"צפון" כולל גם רוב הפרי. וכן אם יכול לומר "מעשר עני יהא מצפון לדרום". ראה בחוברות הנ"ל את צדדי השאלה. בקשנו מהרה"ג הרב שריאל רוזנברג שליט"א שיביא את השאלות לפני כבוד חמיו הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א ראש כולל חזון אי"ש.

בס"ד אור ליום ו' כ"ו אייר תשנ"ח

לכב' ידידי הגאון ר' אליקים שלנגר שליט"א

שאלתי את כב' מו"ח שליט"א בענין נוסחאות הפרשת תרו"מ, וזאת תשובתו.

לענין "יותר מאחד ממאה" - לא כדאי לעשות שום שינוי בנוסח המקובל כי אין בכוחנו לחשב עד הסוף אם מאידך לא מקלקלים איזה דבר ע"י שינוי זה. (תוספת "ה", דהיינו היותר מאחד ממאה, אינה בכלל זה). אך אפשר להוסיף בנוסח המודפס - בתוך סוגריים - ביאור, שבמלים אלו הכונה היא רק לחלק מן הפירות המופרשים ולא לכל המופרש, שחלק הפירות שאין צריכים לו בשביל תרומת מעשר אותו עושים תרומה גדולה.

לענין "צד צפון" מסתבר שהכוונה היא לחלק היותר צפוני, ואפי' אם הרוב הוא מעשר מהני, ולשון מצפון לדרום בודאי מתפרש באופן זה.

הדברים הנ"ל היו למראה עיניו של מו"ח שליט"א.

והנני מסיים בברכה

שריאל רוזנברג

(נלקט מתוך "הליכות שדה")

הרבו בתפילה עבור התינוק שמשון בן שרה הניה, והתינוק רפאל שלמה ידידיה בן רחל גאולה,

לרפואתם השלימה בתוך שאר חולי ישראל

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

צופים", תורה מתוקה יותר מדבש, כי הדבש אם אוכלים ממנו הרבה זה נמאס כמו שכתוב (משלי כה, טז) דבש מצאת אכול דרך פן תשבענו והקאתו, ואילו דברי תורה לעולם אינם נמאסים, ואדרבה ככל שעוסקים בתורה ברציפות יש יותר מתיקות.

גם יש תפילה על מתיקות התורה "והערב נא", מפני שצריכים סייעתא דשמיא לזה, ובלי תפילה אין זה שייך.

התמדה – על ידי המתיקות

ובאמת יש להתבונן כיצד ההלכה והדין, האם יש חיוב ללמוד במתיקות? הנה ממה שמבקשים "והערב נא" מבואר שכך צריכים ללמוד, מתוך ערבות ומתיקות, והענין בזה מפני שיש חיוב הצלחה בתורה כמו שאמרו (קידושין ל, א) ושיננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך וכו', וגם יש חיוב התמדה בתורה כמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, ואמרו (מנחות צט, א) צא ובדוק שעה שאינה מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוונת, היינו שההיתר לביטול תורה הוא רק בזמן שאינו יום ולא לילה – ואין זמן כזה.

אם כן אין שיעור לחיוב ההתמדה בתורה, וביטול תורה הוא חטא חמור מאד, כי כגודל השכר שתלמוד תורה כנגד כולם (פאה א, א) כך גם להיפך חומר ביטול תורה, וכן הביא בשערי תשובה (ג, יד) מדברי הספרי "כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש המבטלה חמור מכל העבירות", אבל הרי קשה ללמוד בהתמדה, וקשה להיזהר כראוי מביטול תורה, וחייבים למצוא דרכים שלא יהיה קשה, ולכך צריכים ללמוד מתוך מתיקות, שאז לא קשה ללמוד בהתמדה, ומקיימים חיוב תלמוד תורה בשלמות, ובהם גם זוכים להצלחה בתורה.

וכבר דיברנו פעמים רבות כי **הדרך להרגיש מתיקות התורה היא ללמוד בצורה המתאימה לפי טבעו**, יש כאלה שנהנים להתעמק ויש שנהנים ללמוד בצורה פשוטה, ועל פי רוב טבע האדם נהנה יותר ללמוד בפשטות, כמו להבדיל במילי דעלמא, כשקוראים סיפור דברים, אפילו מעשה שלא היה ולא נברא, זה מעניין ומושך, ואילו דברי מחשבה עמוקים, פחות מושכים את הלב.

ואמנם בתורה עיקר הגדלות היא העמקות וההבנה, ואמרו (שבת סג, א) ליגמר והדר ליסבר – כי **"ליסבר" הוא הדרגה היותר גבוהה, ומי שהוא יותר בעל סברא ישרה הוא יותר גדול בתורה, ישרות הסברא היא העיקר**, וכך כתב הגר"ח מוואלוז'ין במכתב הנדפס בסוף נפש החיים "כד דייקת שפיר תשכח שכל גדולי הראשונים והאחרונים לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, כל הישר בסברא גדול מחברו".

אבל מה הדרך - כיצד מגיעים לזה? על ידי הרבה ידיעות, והרבה התמדה, וגם צריכים סייעתא דשמיא, וכדי לזכות לסייעתא דשמיא צריכים תפילה, "פתח לבי בתורתך", "והערב נא".

ובלי סייעתא דשמיא גם אם משיגים איזה הצלחה בתורה, מכל מקום אין זו תורה בשלמות, כמו שהביא הנפש החיים (ש"א פ"ג בהגה"ה) מדברי הזוהר, שתורה בלי יראת שמים "לא פרחא לעילא", היינו שחסר בשלמות התורה, וכך גם מה שמצליחים בתורה רק מצד הכישרונות בלי סייעתא דשמיא – אין זו תורה בשלמות.

דברי תורה חביבין עליכם

וכבר הזכרנו שיש גם ענין של סקרנות לדברי תורה, כמו שכתב רש"י בפרשת שמע (דברים ו, ו) "שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה", ובפרשת והיה אם שמוע (שם יא, ג) "שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום", היינו כמו שטבע האדם שיש סקרנות לדעת חדשות ממה שנעשה בעולם, כך דברי תורה צריכים להיות "כחדשים", לעסוק בהם מתוך סקרנות והתעניינות לדעת מה ההלכה, מה הקושיא ומה התיירוק.

אשת חיל – התורה וקנייניה

כולם רוצים הצלחה בתורה, מה שיותר להצלחה ולגדול בתורה, וצריכים לדעת מה הדרכים לזה, כיצד מצליחים בתורה.

הנה באבות פרק ששי אמרו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, והם הרבה מעלות שעל ידם זוכים להצלחה בתורה.

ברם אין זה פשוט להגיע לשלמות בכל הארבעים ושמונה דברים, וידוע מהגר"א שביאר הפסוק במשלי "אשת חיל מי ימצא", שכל הפרק שם הולך על תורה, שהתורה נמשלה לאשה, וחיל בגימטריה מ"ח, כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ועל זה נאמר 'אשת חיל' כלומר תורה כזו עם מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, 'מי ימצא' – זה לא שכיח שיהיה אדם אחד מושלם בכל המ"ח דברים.

אמנם כתוב אחר כך "רבות בנות עשו חיל", וביאר הגר"א כי 'רבות בנות' הכוונה כשיש הרבה תלמידי חכמים שעוסקים בתורה יחד בתוך ציבור, 'עשו חיל' – בין כולם יחד יכולה להיות שלמות בכל המ"ח דברים, כי לכל אחד יש חלק מהמעלות, וכולם יחד מצטרפים לשלמות של הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם.

וענין זה מבואר גם ברש"י על הפסוק (ויקרא כו, ח) "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו", ופירש רש"י "וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו", היינו כי חמישה הרודפים מאה זה אחד כנגד עשרים, ומאה רבבה זה אחד כנגד מאה, "אלא אינו דומה מועטים העושים את התורה למרובים העושים את התורה", **כשהעוסקים בתורה הם מרובים, כל אחד משפיע על חברו שיקבל דרגה יותר גבוהה**, ועל ידי זה 'עשו חיל' – זוכים יחד לשלמות בכל הארבעים ושמונה דברים.

מכאן ואילך יערב לכם

ונתעכב עתה על כמה מהדברים שהתורה נקנית בהם. הדבר הראשון הוא "בתלמוד" והיינו ללמוד בהתמדה, וכלשון הרמב"ם על המשנה (אבות ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה וכו' – "התמדת הקריאה", להתמיד בעסק התורה בלי בטלה, וזהו הדבר הראשון.

אמנם התמדה זה דבר קשה מאד, אבל אם לומדים בצורה שיש בה מתיקות, לא קשה ללמוד בהתמדה, וברש"י בפרשת יתרו (שמות יט, ה) כתב על הפסוק ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו', אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות, ע"כ. היינו שרק ההתחלה קשה, אבל אחר כך זה ערב ונעים מאד.

ולא רק בלימוד התורה כך, אלא גם בשאר עניינים, **כל מידה רעה שצריכים לתקן, בתחילה זה קשה, אבל אחר כך מתרגלים וכבר לא קשה, ואדרבה זה ערב ונעים מאד**, וכבר סיפרנו העובדה באחד שביקש עצה כיצד להתגבר על הכעס, ונתנו לו עצה שבשעה שהוא כועס ישתוק ולא יצלק, ובתחילה זה היה קשה לו מאד, וחשב שלא יוכל לסבול זאת, אבל במשך הזמן התרגל עד ששבר לגמרי את הכעס, כי כשרוצים מתוך הבנה לתקן מידה רעה, יש דרכים כיצד לתקנה.

ובאמת עצם הדבר שמרגישים את החיסרון של המידה הרעה, כעס, או גאווה, ושאר מידות רעות, הרי זו מדרגה, וכפי ששמעתי בלומז'ה מהמשגיח רבי אבא גרוסברד צ"ל שבקלם אמרו כי **אדם שמרגיש בעצמו חיסרון, זה סימן טוב מאד, שהוא בעל מדרגה, ויש תקווה שישתפר ויתקדם בתיקון המידה הרעה, אבל מי שאינו מכיר את חסרונו, ומרגיש שהוא מושלם, זה דבר גרוע מאד, וכבר נאמר (משלי כו, יב) ראות איש חכם בעיניו תקווה לכסיל ממנו**.

ולעניינינו, הדרך להתמדה היא ללמוד בצורה שיש בה מתיקות, ואז אפילו שבתחילה קשה קצת, אחר כך "יערב לכם", כי באמת דברי תורה ערבים ומתוקים כמו שכתוב (תהלים יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת

וביזיון", ועל זה מבקשים 'ולמקללי' – היינו אם בני אדם מבזים אותי, נפשי תידום' – שהנפש תידום ולא תזוז מזה כלל.

ואפילו אם מוציאים עלי שם רע, שמצינו בהלכות יום כיפור (או"ח תרו, א) שאין צריך למחול למי שהוציא עליו שם רע, מכל מקום כתב המשנה ברורה שם שמצד מידת הענווה צריך למחול גם בזה, **למרות שמוציאים עליו שם רע, שזה שקר, אף על פי כן מידת הענווה היא למחול ולא להקפיד**, וגם זה נכלל בבקשה 'נפשי תידום' – שהנפש לא תזוז ולא יהא אכפת לו כלל מזה [ומסתבר שגם מה שכתוב (ויקרא י, ג) "ויידום אהרן" הכוונה בנפש ולא רק בדיבור], וגם האמוראים התפללו על זה, מפני שאי אפשר לזכות לזה בלי תפילה.

ענווה – לא להחשיב את עצמו

ומבואר בספרי המוסר שענין הענווה הוא הכרת האמת, שאין במה להחשיב את עצמו, ואין להרגיש שום חשיבות, רק להיפך יש להכיר את שפלותו ופחיתות מדרגתו, כמה הוא גרוע, שהוא לא רק חסר מדרגה אלא שפל המדרגה! ויתאבל בלבו על החטאים ומעשים רעים שעשה, כמו שכתב החובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד) שצריך להיות "צהלתו בפניו ואבלו בלבו", ובמרפא לנפש שם הביא ממנורת המאור שישי להתאבל בלבו על עוונות שעשה ועל עוד דברים.

אדם יכול למצוא בעצמו דברים כאלה שבנושה וחרפה אם אחרים יידעו מזה, וגם הוא שאין אחרים יודעים מכל החסרונות שלו.

על משה רבינו העידה התורה (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ומשה רבינו בעצמו כתב זאת בתורה וידע את מדרגתו, ואף על פי כן לא החשיב עצמו בזה, מפני שידע את האמת, **שכל הכוחות שיש לו, כוחות הגוף וכוחות הנפש, כוח הדיבור וכוח המחשבה, הראייה והשמיעה, השכל וההבנה שיש לו, הכל בידי שמים, וזו מתנת אלוקים שמתחדשת בכל רגע ברצונו יתברך**, ורצון השם הוא שיהיה במצב שהוא נמצא בו כעת.

והרצון אינו מוכרח להימשך, רח"ל היו מעשים שבני אדם איבדו פתאום את כוחות הגוף או הנפש, וכל מצבם השתנה, מפני שרצון השם הוא הנותן את הכוחות, וצריכים חסדי שמים שזה יימשך.

לכן לפי האמת אין מקום להרגשת חשיבות, כי אין לאדם שום כוח מעצמו, אלא הכל בחסדי שמים, ובמה יחשיב את עצמו.

אמנם זה נגד הטבע, ורק משה רבינו שראה באספקלריא המאירה (יבמות מט, ב) הייתה לו בהירות והכרת האמת גדולה כל כך שזה היה הטבע שלו, ולא היה לו שום קושי בענווה, כי זה היה אצלו פשוט, ובלי מאמץ שכלי הרגיש שאין לו שום חשיבות, אבל אנחנו צריכים תפילה וסייעתא דשמיא לזכות לדרגות כאלה.

ועל זה מבקשים "ולמקללי נפשי תידום", "ונפשי כעפר לכל תהיה", שנוכה למדרגה של ענווה, ומבקשים גם על הצלחה בתורה "פתח לבי בתורתך", וגם מבקשים בלשון רבים "השיבנו אבינו לתורתך", וזוהי בקשה על כל כלל ישראל שיזכו לתורה.

ולהגיע לכל המדרגות האלו לא מספיק מה שרואים או שומעים פעם אחת, מפני שזה נגד הטבע, וצריך השפעה תמידית כל הזמן להתחזק בדברים הללו, לכל מעלה ולכל מדרגה צריך השפעה תמידית שאינה נפסקת, **וזהו על ידי קביעות לימוד המוסר**, וכבר אמרנו שסדר המוסר שבישיבה הוא פיקוח נפש רוחני, והוא המחיה ונותן את הכוחות לכל היום כולו, ובזה זוכים לסייעתא דשמיא להצלחה שאין לשער. יהי רצון שתהיה סייעתא דשמיא לכל אחד ואחד!

לעילוי נשמת
הרב **משה הגר ז"ל**
בן הרב **יוסף דוד ז"ל**
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרת **לילי גיגי ע"ה**
בת רבי **ניסים זצ"ל**
נלב"ע כ"ג סיון תשל"ט - תנצב"ה

ובגמרא מנחות (יח, ב) מובא על יוסי הבבלי, ששמע הלכה מרבי אלעזר בן שמוע, ומרוב שמחה בזה צהבו פניו ואמר "החזרת לי אבדתי", אף על פי שכבר שמע הלכה זו מרבי יהודה, ורבי אלעזר בן שמוע רק חידש לו שגם רבי אלעזר סובר כך – זה היה אצלו חידוש גדול ששמח בו מאד, ועל זה אמר "החזרת לי אבדתי!"

עד כדי כך הייתה התעניינותו בתורה, שהיה חשוב לו לדעת לא רק את ההלכות עצמן, אלא גם מי אמרן, ושמח בזה שמחה גדולה, וכשראה רבי אלעזר בן שמוע גודל חביבות התורה אצלו, זלגו עיניו דמעות ואמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר.

[ובאמונה וביטחון למרן החזו"א זצ"ל (פרק ג' אות כ') כתב על דברי הגמרא האלו "דברי חז"ל כשמן הטוב יורד לעצמות להלחיב הלבבות לאהבת התורה ולשעשע על זיו חמדתה, עד שכלתה נפשו של יוסף הבבלי באבדת הלכה אחת ואשר צהבו פניו לחדות עוזו בהחזרת אבדתו, ואשר התפעלות נפשו של רבי אלעזר על אהבת תלמידו הזליגו את עיניו דמעות של גיל והנאת זיו מיצוי המידות"].

זהו הענין של **תלמוד** שהוא הראשון בקנייני התורה, ללמוד בהתמדה, והדרך לזה היא על ידי שלומדים מתוך מתיקות, ומתוך סקרנות, שאז אין שום קושי בהתמדה, ואדרבה זה ערב ונעים מאד.

ובאופן כזה גם אין צורך ב"מיעוט שיחה" של דברים בטלים, כי הנה אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא **במיעוט שיחה**, וידוע מהגר"א שביאר (מובא בהקדמת ספר בית אהרן להגר"א וולקין) "שהוא אינו בשלילה כפי המובן הפשוט כלומר שימעט בשיחה לגמרי מבלי הוציא אף דיבור מפיו, רק הכוונה להיפך בחיוב היינו לחייב מיעוט שיחה שאם ילמד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, ועל כן בכדי לאוקמי גירסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה", והיינו שאדם מוכרח לדבר קצת דברים בטלים כדי שדעתו תהיה מיושבת עליו.

אמנם הרי כתוב בתהלים (קט, צו) "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתני", ומבואר ששייך גם שהשיחה תהיה כל היום בדברי תורה, בלי מיעוט שיחה של דברים בטלים כלל, וכיצד זה שייך? **אם יש אהבת תורה, ולא סתם אהבה, אלא 'מה אהבתי', אהבה גדולה מאד, שזה מעניין ומושך, ויש בזה מתיקות וערבות וסקרנות. כאשר התורה אהובה כל כך, ממילא כל היום בזה היא השיחה, כי זה נעים מאד, ולא קשה כלל, וכבר אין צורך לשוחח בדברים בטלים, כי התורה היא השיחה הטובה והנעימה ביותר.** זהו הענין של "תלמוד".

עוד מקנייני התורה

ונזכיר עוד מהדברים שהתורה נקנית בהם: בשמיעת האוזן, בעריכת שפתיים, בבנית הלב. **עריכת שפתיים** היינו להוציא מפיו את מה שהוא לומד, כמו שאמרו (עירובין נד, א) שינא פתח פומיך קרי וכו' שנאמר כי חיים הם למוציאיהם – למוציאיהם בפה, **ושמיעת האוזן** היינו שישמעו אוזניו את מה שהוא מוציא מפיו, וידגיש ויטעים את הדברים בצורה המתאימה, **ובנית הלב** היינו להבין את מה שהוא לומד.

ועוד מקנייני התורה: באימה, ביראה, בענווה. **אימה ויראה** הם שתי מדרגות של יראת שמים, כמו שמצינו ברש"י פרשת בשלח (שמות טו, טז) "אימתה על הרחוקים ופחד על הקרובים" [נעניין עוד ברש"י סוף פרשת עקב. ובסידור הגר"א באבני אליהו כתב: "אימה" היא יראת הרוממות, ו"יראה" מגודל העונש על העוברים דברו יתברך] וכך צריך להיות אופן לימוד התורה, מתוך אימה ויראה.

ונתבונן, מי לומד תורה באימה? מסתמא יש כאלה, אבל זו מדרגה גדולה מאד. כמובן שזה תלוי בדרגת האמונה, אם אדם חי כמו שכתוב בשו"ע סימן א' "שויתי השם לנגדי תמיד", ומרגיש וזוכר תמיד שכל מה שהוא עושה, ומדבר, וחושב, הכל גלוי וידוע לפני הקב"ה, כמו שאמרו (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, עם דרגה כזו שייך אימה ויראה, וממילא גם התורה היא תורה אחרת. אמנם זוהי דרגה גדולה מאד.

וענווה מוזכרת לאחר אימה ויראה, משמע שהיא דרגה יותר גדולה, וקשה יותר מאימה ויראה, כי סדר המעלות הולך בהדרגה.

למקללי נפשי תידום

ובאמת קשה מאד להיות עניו, ויש על זה תפילה מיוחדת שגם האמוראים ביקשוה לאחר תפילתם (כדאיא בברכות יז, א) "ולמקללי נפשי תידום", ואין הכוונה קללה ממש, אלא מלשון ביזיון, כמו שכתב רש"י (דברים כא, כג) כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול כמו "והוא קיללני קללה נמרצת" (מ"א ב, ח) – ופירש המצודות שם "מלשון קלות

דברי אמת

מאמרי חזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 40 ■ קרח

חטא קורח ועדתו – "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם"

מקום לא לחרישה ולא לזריעה, כמו שאומר הכתוב (במדבר כ) "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון", ואם כן מהיכן היתה לאותה אלמנה שדה שחרשה אותה וזרעה אותה ואהרון תבע ממנה את מתנותיה. ועוד שעדיין לא נצטוו על מצוה זו של מתנות. ועוד, הלא בהיותם במדבר היה יורד להם מן השמים, אם כן כיצד מותר אלמנה זו מרעב.

הגורם לחטאו של קורח

מה הביא להידרדרותו של קורח לדיטא כה תחתונה? אומרים חז"ל (תנחומא א, א) שהסיבה למחלוקתו של קורח על משה הייתה, בגלל שמשה רבנו מינה את אליצפן בן עוזיאל לנשיא שבט הקהתי ולא אותה. "אמר קרח: ארבעה אחים היו אחי אבא... עמרם הבכור - זכה אהרן ובניו לכהונה ומשה אחיו למלוכה, מי ראוי ליטול את השניה, לא השני? ואני בנו של יצחק (האח השני) הייתי ראוי להיות על משפחתי נשיא, והוא עשה נשיא את בנו של עוזיאל. הקטן שבין האחים של אבא, יהא גדול עלי? הריני חולק ומבטל כל מה שנעשה על ידו, לפיכך היתה מחלוקתו". חז"ל מגלים לנו, שהידרדרותו של קורח נבעה מכך שלא השלים עם זה שבנו של הצעיר מבין אחי אביו יקבל את נשיאות שבט הקהתי ויהיה גדול ממנו.

ואיך הוא פיתה את מאתיים וחמישים ראשי הסנהדראות ואת שאר השבטים להצטרף אליו, וכי הוא אמר להם את האמת - שהקנאה באליצפן בן עוזיאל והרצון להיות נשיא היא שהביאה אותו לחלוק על משה ואהרן?

אומר הרמב"ן (במדבר טז, א, ה): "והקרוב, כי היו אלה הנקהלים כולם בכורות, כי על כן חרה להם על הכהונה שניטלה מהבכורים וניתנה ללויים... כי קרח כדי לאסוף עליו העם, היה מפתה לכל השבטים כי לכבודם רוצה להחזיר העבודה לבכוריהם, כאשר אמר 'כי כל העדה כולם קדושים'. ומשה בחכמתו גלה מצפון לבו לכל העם, כי הוא על כהונתו צועק".

כשאנו רואים בעל מחלוקת שצועק על צדק ועל טובת הציבור וכדו', לא כדאי למהר להאמין בטהרת לבו, אלא צריך לחפש את התועלת שיש לו מהמחלוקת.

הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם.

"הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" - יש מפרשים שהם מוציאים את האדם גם מן העולם הזה וגם מן העולם הבא. ויש מפרשים: "מוציאים את האדם מן העולם" - מוציאים את האדם שבו מן העולם, וכפי שרואים בחוש, שישנם שמאבדים את כל מעלתם ונכבדותם בשעה שאש הקנאה בוערת בהם.

המסילת ישרים (בפרק יא העוסק בפרטי מידת הנקיות) מפליא לתאר את סוגי הקנאה השונים שלוקים בהם בני אדם ואת ההפסד שהקנאה גורמת להם עצמם: ישנם שסכלותם כה רבה עד שאם רואים לחברם איזה טובה, זה גורם להם צער עד שאפילו אינם יכולים ליהנות מהטובות שיש בידם, ועליהם נאמר (משלי יד) "ורקב

ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם... ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם. ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' (פרק טז, א-ג).

קורח שהיה מנושאי הארון והיה בעל רוח הקדש (שידע שעתידי לצאת ממונו שמואל הנביא, עיין תנחומא קרח סימן ה), גייס מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות, ויצאו במחלוקת קשה נגד משה רבנו ואהרן הכהן, והאשימו אותם שהם מתנשאים על קהל ה'. מובא בירושלמי (סנהדרין פ"י, ה"א): "באותו שעה אמר קרח, אין תורה מן השמים, ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול".

המדרש מספר שקורח בדה מליבו מנעשים של ליצנות שלא היו ולא נבראו, להראות שאי אפשר לחיות על פי התורה הקדושה שמשה רבנו מסר לעם ישראל (כדרך המושכילים של ימינו, שמתלוצצים ומוציאים דיבה בעיתונותם על התורה הקדושה ועל החרדים לדבר ה', כדי להראות שאי אפשר לחיות על פי התורה).

וכה היו דברי קורח לאנשים שנאספו סביבו: "בשכונתי גרה אלמנה עניה, ולה שתי בנות, וכל רכושה היה שדה אחת קטנה שממנה התפרנסה היא ושתי בנותיה. התחילה אותה אלמנה לחרוש השדה שלה, אמר לה משה, הזהרי שלא תחרשי בשור וחמור יחדיו, שכך ציוה הקב"ה: 'לא תחרוש בשור וחמור יחדיו'. וכשבאה לזרוע אמר לה משה, הזהרי שלא תזרעי שדך כלאים. באה לקצור אמר לה משה, הזהרי להניח לקט שכחה ופאה. באה לשים הדגן באוצר, אמר לה משה, עליך לתת תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני. ועשתה האלמנה ככל אשר ציוה לה משה".

"וכשראתה כך אמרה האלמנה, לא כדאי לי להחזיק שדה ולהתחייב בכל הטורח הזה. מכרה את השדה וקנתה ב' טלאים כדי להשתמש בצמרם, שתגזוז אותם ומכך יתפרנסו היא ושתי בנותיה. וכשהכבשים עמדו ללדת בא אהרון ואמר לה ליתן לו את הבכורות, שכך ציוה הקב"ה... סבלה האלמנה צערה בדומיה ונתנה לו את הבכורות. אחר כך כשבאה לגזוז את צמרם, שוב בא אהרון ואמר לה, עליך לתת לי את ראשית הגז שכן אמר הקב"ה 'ראשית גז צאנך תתן לו'. אמרה האלמנה עד עכשיו נפלת בפת ולא יכולתי להיפטר, עכשיו אשחוט אותם. כששחטה אותם שוב בא אהרון ואמר לה: תני לי הזרוע והלחיים והקיבה. אמרה האלמנה: אני רואה שגם בשחיתתם לא נפטרתם מהם אם כן אעשה הכל חרם ונראה מה יאמר. כשעשתה הכל חרם בא אהרון ואמר: עכשיו תתני לי הכל, שכך אמר הקב"ה: 'כל חרם בישראל לך יהיה'. וכך נטל ממנה הכל ולא השאיר לה ולב' בנותיה שום דבר ומתו ברעב. אלו הם המנעשים שעשה משה עם אחיו, והם תולים הכל בהקב"ה ואומרים שכן ציוה להם הקב"ה, ולא ציוה".

ובאמת, אותם ששמעו את סיפורו של קורח היו יכולים לעמוד מעצמם על כך שאין לסיפורו שחר ודבריו הם שקר וכזב, שהרי כשהיו ישראל במדבר לא היה

עצמות קנאה" - כל טובה שיש לחברו מכאיבה לו.

נודעת, הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת דעיהם כלל".

שוטה שבעולם, וכי חושב אתה שאך מקרה הוא שחברך קיבל כשרונות יותר טובים משלך או שעשה שינוי יותר מוצלח? הלא הכל מו' הוא, כפי עצת הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת. וכי חכם אתה יותר מוהקב"ה, האם אתה יודע טוב ממונו מוה כדאי שיקבל כל אחד?

דברים אלו נוגעים לכל אחד מואתנו. הקב"ה קבע לכל אחד ואחד לאיזה הורים הוא יולד, איזה כשרונות יהיו לו, אלו כוחות נפש הוא יקבל וכדו'. הקב"ה בחכמתו נתן לכל אחד ואחד את כל הכלים שהוא זקוק להם כדי למלא את התפקיד שהוא יעדי עבורו, כך שאם הוא יעשה מה שיכולתו בהתאם לכוחות שקיבל, הוא יגיע לפסגת ההצלחה וממילא אין לו שום סיבה לקנא בזולתו. אם יעשה את מה שהוא יכול זה הכי חשוב. לאף אחד אין מה לקנא באחר, הכל בצדק ובמשפט. הקב"ה בחכמתו אשר אין לה גבול יודע בדיוק איזה תפקיד לתת לכל אחד ואחד ואת הכלים הדרושים לו כדי למלא את תפקידו בעולם.

ישנם שכאשר רואים מאן-דוהו שמצליח מאוד, הם מנחמים את עצמם שמסתמא יש לו גם כמה וכמה צרות שלא ידועות ברבים. אך עפ"י מה שלמדנו מדברי המסילת ישרים, המבט הנכון הוא שכלל לא צריך לחפש נחמה על הצלחתו של השני כי אין שום סיבה להיות בצער, שהרי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימה, והכל מו' הוא, כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת.

קנאה ביראת ה' – קנאה חיובית

ישנה רק קנאה אחת טובה. שלמה המלך אמר (משלי כג, י): "בני אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום" - בהצלחת חטאים אין סיבה לקנא, ההצלחה שלהם היא ארעית. במה כן תקנא? "כי אם ביראת ה' כל היום", אם אתה רואה מעלות רוחניות אצל אחרים, עליך לרצות ולשאוף שגם לך יהיו מעלות אלו ולחפש דרכים לקנותן. אם אנו רואים בחורים בישיבה שלומדים בהתמדה, שמתפללים בכונה, שמדקדקים במצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, עלינו לרצות להיות מעוטרים ג"כ במעלות אלו ולחפש דרכים לקנותם. (לעבדך באמת)

מישהו סיפר לי שהיה עד למחזה, שאשה אשר עמדה בתור בבנק כדי לסדר דברים שלוקחים זמן רב, נתבקשה על ידי אשה אחרת שתתן לה להקדים אותה בתור משום שהיא מאוד ממהרת ויש לה לסדר משהו שלוקח זמן מועט בלבד. ענתה לה האשה: "זה התור שלי ואיני מוכנה לוותר. לי רע ואני רוצה שגם לאחרים לא יהיה טוב". אותו יהודי שהיה עד למחזה, היה מזועזע מכך שישנם שכלל אינם מתביישים בקנאתם וכלל לא טורחים להסתירה.

סוג נוסף של אנשים מונה המסילת הישרים, שאינם מוצטערים וכואבים כל כך בטובת חבריהם, אך על פי כן ירגישו בעצמם איזה צער ולפחות יתקדר רוחם בראותם אחד, שאינו נמנה על אוהביו המובהקים, עולה באיזו מעלה יתירה, וכ"ש אם הוא מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו... וכל שכן אם בעל אומנתו מצליח יותר ממונו.

מוסיף המסילת ישרים, שמצוי שאנשים יאמרו בפייהם שהם שמחים על טובת זולתם, אך האמת היא שלבם רעה בקרבם, "והוא דבר יאירע על הרוב ברוב בני האדם, כי אעפ"י שלא יהיו בעלי קנאה ממש אמנם לא ניקו ממונה לגמרי".

קנאה נובעת מסכלות וחוסר ידיעה

ולמרות שכפי שנאמר, רוב בני אדם אינם נקיים מקנאה, צריך לדעת שהקנאה אינה אלא סכלות ונובעת אך ורק מחסרון ידיעה:

ראשית, הקנאה אינה מביאה למקנא שום תועלת, שהרי היא אינה גורמת שום נזק למי שהוא מתקנא בו, ולמקנא היא גורמת רק כאב לב. כתוב במשלי (יד, ל): "חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה". מפרש רבנו בחיי (כד הקמח' אות ק): כאשר יקנא האדם במי שיש לו עושר ונכסים, כל ימיו יהיו חולי מכאובים, אך מי שיש לו 'לב מרפא' דהיינו לב טוב (לב טוב מכונה "לב מרפא", משום שלב טוב מביא רפואה ורטיה לכל אבריו) ואין בלבו קנאה על חבריו, ייצל מכל הנזקים הללו ויחיה חיי שלוה.

ועוד, אומר הרמח"ל: "לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימה, והכל כאשר לכל מו' הוא, כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי

הבל הבלים...

רבנו מרן המשגיח שליט"א נשאל: מה אפשר לעשות עם בחורים שאין להם טעם ברוחניות, הם לא נמשכים ללימוד ולתפלה וכו'? המשגיח לא השיב באופן ישיר, אך אמר שדבר אחד ברור: להיות שקוע ברדיפה אחרי הנאות גשמיות מחד, וליהנות מרוחניות מאידך, זה תרתי דסתרי! ויש לחנך את הבחורים כיצד להסתכל במבט נכון על העולם הזה שלא לרדוף ולהיות להוטים אחר הנאותיו.

וציין המשגיח לספר 'יד הקטנה' (ספר שחביב עליו מאוד, ומובא בהקדמה לספר יד הקטנה, שרבנו החפץ חיים התבטא שה'יד הקטנה' אהוב עליו ביותר). ואלו הם דבריו בתחילת פרק א' שחיבר על גנות העולם הזה:

"יסוד הכל וראשית הראשית, אשר אין שום מבוא והתחלה להכניס בלבבות בני האדם לא תורה ולא יראה, לא מוסר ולא חכמה, לא דעת ולא תבונה, עודם מטונפים ומזוהמים בטינופי וזיהומי טרדות ועסקי הבל העולם הזה, ועודם קשורים ודבוקים בהם. לכן, מראשית כל ההכרח והצורך להראות לעיניהם את כל מעשי ועניני העולם הזה, איך שהמה הבל הבלים הכל הבל!"

"ולכן סדרתי לראשית הראשית זה השער המדבר בגנות העולם הזה ואין שאין טוב אמיתי נמצא בכל ענינה כולה... לזאת מן הראוי לכל המתחילים להורות את העם דרכי ועבודת ה' להקדים בראש אמריהם זה הענין". (ועי"ש שהביא כן משלמה המלך החכם מכל אדם שראה צורך לייסד ספר שלם בגנות וחרפת העולם הזה כיון שבחוכמתו הבין שאין שום דרך ומסלול לקנות שלמות בשעה שנפשו קשורה בהבלי העולם הזה).

וכידוע עשרות שנים שרבנו מעורר ומחדיר לעצמות בשיחותיו: "הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל!" כל עניני העולם הזה הם חולפים עוברים, הנאות מדומות שאין בהם ממש!

שיחת המשגיח הגאון הגדול רבי דן סגל שליט"א

בהעלותך את הנרות – סוד העליה

עולה מאליה

ו"שלהבת עולה" לא מספיק, אלא צריך גם שיהיה "עולה מאליה", כמובן שצריך להתחיל עם בהעלותך, אלא שצריך להגיע למצב כזה שמעצמו מתעלה מתרומם ומתלהט. וזה מה שכתב רש"י "דרשו רבותינו שמעלה היתה לפני המנורה", היינו שבשביל שתהא שלהבת עולה מאליה, צריך האדם מעט להתרומם, כי "בהעלותך" לא הולך רק על הנרות אלא הולך על האדם, "בהעלותך" – את עצמך תעלה וזאת ע"י שתתרום קצת מהארץ, מהגשמיות ומהעולם החומרי. אם האדם רוצה להגיע למדרגה של "תהא שלהבת עולה" בעבודת ה', בתורה, במצוות ובתפילה, מוכרח הוא קצת להתרומם מהקרקע, היינו, מהחיים הארציים, כי אדם רגיל עומד רק על הקרקע, וזה כל מצבו והשגותיו, וכל שאיפותיו כך, אבל בכדי שיהיה שלהבת, ועולה מאליה, שיהיה מעצמו, כלשונו של המסילת ישרים "הלהט הפנימי", מוכרח להתרומם כי אם האדם קשור הוא לארץ ולגשם לא שייך שיצליח בזה, כיון שזה סתירה שהרי האדם יש בו שני חלקים, כמו שכתב החובת הלבבות, חלק הנשמה, שמשתוקקת לעליונים שבזה כלול כל המעלות, ומצד שני, יש לו את חלק הגוף, של הארץ, שזה מושך להיפך מהנשמה. והאדם נאמד לפי מי שגובר תתאה או עילאה, אם חלק העליון גובר באופן כזה שנהיה בכל לבבך שני יצרך, שמרומם גם את החלק הארצי, אז "בהעלותך" הוא עולה מעלה מעל הקרקע ומתרומם מעט מהחיים הארציים, ויכול להגיע לבחינה של "שלהבת עולה מאליה". אמנם, כן הוא משני הצדדים בכדי שיהא שלהבת עולה צריך להתרומם מהארציות, וכשהקב"ה עוזר ויש כבר שלהבת, זה בעצמו מרומם את האדם מהארציות ונותן לו את הרצון וההשגות להתרומם מהארציות ומרומם אותו. אבל כדי שיתחיל "בהעלותך", מוכרחים, מעלה היה לכהן, לפני שמדליק את התורה והמצוות, וזה ע"י התרוממות קצת מהארץ.

כתוב בפסוק "בהעלותך את הנרות", ופירש רש"י "בהעלותך, על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו מכאן, שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומיטיב". והנה לפי הפירוש שצריך להדליק באופן כזה שהשלהבת תעלה מאליה, אתי שפיר שבא הפסוק ללמדנו כיצד צריך להדליק, אבל להפירוש שמעלה היתה לפני המנורה, לכאורה צריך ביאור מה בא ללמדנו, וכי בא רק לומר המציאות שהיה צריך לעלות על מדרגה בשביל להדליק.

שלהבת עולה

וצריך לבאר שהכוונה "שתהא השלהבת עולה מאליה", היא שכידוע המנורה אינה רק עצם הדלקת המנורה, אלא כנגד תורה וכנגד מצוות, המנורה עצמה כנגד התורה והנרות כנגד המצוות כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור", שזה כל עבודת האדם לימוד התורה וקיום המצוות, וזה צריך להיות באופן של "תהא שלהבת עולה מאליה", היינו, שעבודת ה' צריכה להיות בחיות ולהבה של אש כמ"ש "הלא כל דברי כאש נאום ה' כפטיש יפוצץ סלע" – "ניצוצות הרבה", שצריך שתהא אש ולהט של תורה. וכפי שהחלל יצחק מפרש את הפסוק (בראשית ל"א, מ') "ביום אכלני חרב וקרח בלילה", שיום הולך על עבודת ה', ולילה הולך על העולם הזה שדומה ללילה, א"כ "ביום אכלני חורב", היינו, שיעקב אבינו אמר שכשהיה מגיע לעבודת ה' היה כאש, אבל כשבא ללילה, שזה עניני העולם הזה, היה קר כקרח, שהיה עושה רק בשביל לצאת ידי חובתו. ועבודת ה' צריכה להיות באופן של "שתהא שלהבת", וזו מעלת הזריזות, שעליה אמרו בקלם שאם שני סוסים אפשר לעבור את העולם, סוס אחד הוא זריזות וסוס שני הוא מנוחת הנפש, וזאת מפני שזריזות היא מהמעלות שמעמידות את כל האדם, שהרי כל מעשיהם של צדיקים בזריזות. ובאמת הזריזות היא מדרגה בכל עבודה והזריזות היא תולדה מהלהט הפנימי, כפי שכתב המסילת ישרים ולכן גם יוצר את הלהט הפנימי כי החיצוניות מעוררות את הפנימיות.

ושפלת מארץ (ישעיה כ"ז, ד'), מה שמשפיל את האדם זה הארץ. ורוממות זה ע"י שמתרומם מהארץ. לכן זה המהות של כלל ישראל, הגם שהם גוי ואומה, כמו שאר האומות, להבדיל, וחיים בעולם, אבל הם גוי קדוש. וגוי קדוש, אין הכוונה שיש להם גם חלק קדוש, אלא הגוי הוא קדוש, הארצי הוא קדוש, האדם שהוא כנגד המנורה, וזה כל צורת האדם שהרי כל המנורה נהיית חפצא של אור אלוקי, כך גם האדם, ולכן צריך שכל האדם יהיה מרומם. וכמו (פסחים ס"ח, ב') שרב יוסף אמר "אי לא האי יומא", ופירש"י, "שלמדתי תורה ונתרוממתי", "כמה יוסף איכא בשוקא", רואים שאיפה שהתרומם בעיקר, זה בשוק ובארציות של החיים הגשמיים היומיומיים. ונתרוממתי היינו שתהא שלהבת עולה מאליה.

ומה עושה לזה היצר, ובפרט רואים בדור האחרון, שמבגדים עושה הוא הפוך, שילכו כמו חייתו יער עם בגדים משונים, ואת כל השיעור קומה הוא משפיל, והעיקר כוונתו שהאדם יגיע למדרגה והרגשה שכל האדם אינו אלא החומר. **ודבר בדוק הוא** שברגע שמשפיל את האדם כבר לא שייך שאיפה ותשוקה למעלות. רואים שאפילו מעלות מושכלות אין היום. פעם היה מושכלות גם אצל גויים, להבדיל, היה פילוסופים ושאר דברים, והיום זה לא קיים. וזאת, מפני שכך עובד היצר להשפיל את כל שיעור האדם, כיון שאם אין את המעלה בהעלותך אין את הכל, אין שלהבת ואין עולה ואי אפשר להגיע לכלום.

ויהי בנסוע

והעצה היא, שהנה כתוב בפסוק "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וכו'", וכתב רש"י סימניות עשה תחילה וסוף, שני נוני"ן הפוכים כי באמת פרשה זו אין מקומה כאן אלא בכדי להבדיל בין פורענות לפורענות. והרמב"ן כתב, ע"פ דברי הגמ', שלהבדיל בין פורענות לפורענות הוא מה שלפני כן כתוב "ויסעו מהר ה' דרך שלושת ימים", ואמרו חז"ל כתינוק הבורח מבית הספר, היינו שלא היה להם את הערכה להר סיני, לכן רצו לברוח ולהתפטר ואח"כ הפורענות היתה "ויהי העם כמתאוננים רע" נתאו לבשר, עסקי משפחות – עריות, ולכן עשו את ההפסק בשביל שלא תהיה חזקה של ג' פעמים של חטא, דהיינו פורענות. והנה כולנו יודעים שחזקה נבנית משלוש פעמים של סיבה משותפת ולא של דברים נפרדים, ואם כן מה נוגע "ויסעו מהר ה'" ל"ויהי העם מתאוננים רע", הרי "ויסעו מהר ה'" הוא חוסר הערכה לדבר ה', ומה זה נוגע לעסקי משפחות שזה תאוה, ואף אדם בעל השגות גדולות יתכן שיש לו תאוות.

אלא הביאור, שהתורה גילתה בזה יסוד גדול שכל מה שהתאוות והיצרים מתגברים על האדם הוא בגלל שאין לו את ההערכה האמיתית למדרגות ולמעלות ואם יש לו את ההערכה להר ה' למדרגות ולקרבת אלוקים לא יגרר אחרי התאוות למרות שיש תאוות לאדם, וכל מה שהיצר מצליח להתגבר נובע מכך שאין לאדם את ההערכה.

ואת צנועים חכמה

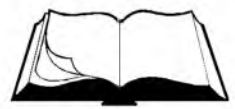
לכן אומרים תחילה "ורוממתנו מכל הלשונות", ורק אח"כ "וקדשתנו במצוותך וקרבתנו מלכינו לעבודתך", שתחילה צריך רוממות מהארציות והחומר ואח"כ אפשר להגיע למעלות בתורה ומצוות. ולכן היצר עובד בעיקר, להיפך, להשפיל את קומת האדם ולהראות שהאדם כולו בבחינת הגוף, ובלא מעלה זו אי אפשר להגיע לכלום, והרי הדלקת המנורה זה קיום המצוות והתורה, וקודם לזה מוכרחים לעלות מעלה, לכן היצר עובד הפוך להשפיל ולהראות שהאדם הוא רק חומר, אכול ושתו כי מחר נמות. אצלנו בגדים, הם "מאני - מכבדותא" (ב"ק צ"א, ב'), ו"מכבדותא" אין הכוונה שנותנים לו כבוד בזה שלובש חליפה יפה, אלא הכוונה "מכבדותא" שמשפיע על הנכבדות של האדם, נכבדות בעצם, וזאת מפני שאם כלל ישראל הולכים עם בגדים באופן שזה צנוע. "ואת צנועים חכמה" (משלי י', ב') זה מוסיף מעלות, ולכן החכמים הולכים כל הזמן בצניעות, ובגד של תלמיד חכם צריך להיות ארוך, כמבואר בגמרא (ב"ב, נ"ז, ב'). וצניעות מביא רוממות ומרומם את החומר.

נכתב ע"י אחד השומעים כפי הבנתו

לתרומות והערות נא לפנות ל 4006200@gmail.com

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

סיון תשע"ז

שאלות המצויות

גליון 314

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" כ"ב

הפסיעות של הקדיש לאחר "ובא לציון" אע"פ שמפסיקים בקריאת התורה, הלל, ו"אבינו מלכנו", כולו לסדר התפילה הם באים, וקדיש אחרים חוזר עיקר על תפילת י"ח, ולכן דקדקו האחרונים שאין לש"ץ לדבר ביניהם שלא בענין התפילה, ע"י שם.

ובכל זאת אם הש"ץ הוא הגבאי, מותר לו למכור העלויות בשני וחמישי, לקרוא לעולים לתורה, לעשות "מי שבידך" שזה בכלל קריאת התורה ("כף החיים" שם ס"ק כ"ז, בשם ספר "פתח הדביר"), ואמירת תהילים יש לדון אם מותר, אבל דברי תורה מותר רק בהרהור (הגר"ח קניבסקי שליט"א, מובא בספר "אשי ישראל" פרק כ"ב ס"ק קנ"ג).

פסול בספר תורה באמצע הקריאה

◀ **שאלה:** היינו במקום נופש, ובאמצע קריאת התורה נמצא פסול באחת האותיות, ואין שם ספר תורה נוסף, מה עלינו לעשות?
תשובה: אם נתגלתה טעות באמצע הקריאה, אין לתקנו בעט שחור אלא יש להוציא ספר תורה אחר, שזה כבודו של ספר התורה שיתקן כדון לכתחילה, אמנם בדיעבד כשאין שם ספר תורה אחר ותיקונו ע"י עט נובע שחור כהוגן, אין בדינו לאסור ("משנת הסופר" סימן ג' סעיף א' ד"ה בדיו).

תפילת ראש חודש ללא ספר תורה

◀ **שאלה:** מניין שאין להם ספר תורה בראש חודש, האם יאמרו קדיש שלם לאחר ה"הלל" כרגיל, או שמא מכיון שמיד מתחילים "אשרי" ו"ובא לציון" יאמר רק חצי קדיש?
תשובה: כל שמו"ע צריך קדיש "יתקבל" לאחריו, ולכן בראש חודש מיד לאחר הלל אומרים קדיש שלם, משום שאחרי "ובא לציון" מתחילים מוסף ולכן גם כשאין ספר תורה יאמרו קדיש שלם, ואח"כ "אשרי ו"ובא לציון" וכו'.

עניית "אמן" על ברכה דרך הטלפון

◀ **שאלה:** המדבר בטלפון, ושומע את חברו מברך "שהכל", האם יש לענות אמן על הברכה?
תשובה: כיון ששומע את הברכה בטלפון, אע"פ שלהוציא דרך הטלפון אי אפשר, מ"מ הרי יש כאן ידיעה שהוא מברך, וכעין שהיה באלכסנדראי במצרים שהרימו דגל להודיע שיענו אמן, הגם שלא שמעו את הברכה, ולכן בנד"ד יש חיוב לענות אמן (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב סי' צ"א אות ד'), ויש סוברים כיון שאין זה אותה רשות אין חיוב לענות אמן אבל מותר לענות (הגר"נ קרליץ שליט"א).

חלום הגורם עוגמת נפש

◀ **שאלה:** האם יש להתענות על חלום הגורם עוגמת נפש לחולם?
תשובה: אם חלם לאחר שמילא כריסו באכילה ובשתיה, אינו צריך להתענות, כיון שהאדם עולם אל הראש מחמת האכילה, וגרמו לו לראות דמיונות ("ערוך השולחן" או"ח סי' רפ"ח סעיף י"א). אם הרהר ביום וחלם בלילה מענין הרהור, או שכאבו לו השיניים ביום וחלם בלילה שנפלו, לא הראו לו חלום מן השמים אלא הרהוריו גרמו לו לחלום (משנ"ב שם ס"ק ז' ו"ח).
ה"חזון איש" לא הקפיד על חלומות, כיון שהחלומות בזמנינו באים מהרהורי לב, ואינם מראים דבר, והיה מורה לאחרים שיאמרו תפילת "רביש" בשעת נשיאת כפים, אבל הוא עצמו לא אמר את ה"רביש" ("ארחות רבינו" ח"ג עמ' רי"ג) והוא עצמו כתב "הרבה פעמים חלמתי כמו אלה ולא שמתי לב לזה" ("קובץ אגרות" ח"ב אות קמ"ט).

עניית 'אמן' על ברכות בשמים ונר

◀ **שאלה:** בחורים השומעים הבדלה בישיבה, האם אפשר לענות אמן על ברכת בשמים ונר, או שמא כיון שאין להם נר ובשמים (כיון שעומדים רחוק ויקבלו אותם רק מאוחר יותר), הרי"ז נחשב כהפסק?
תשובה: מכיון שלמעשה נהגים שאין השומעים שותים מכוס הבדלה (ע"י משנ"ב סי' רצ"ו ס"ק ו' בשם ה"מ אברהם"), אי"כ אין צריכים כלל לכוון לצאת בברכת הגפן (משנ"ב שם ס"ק ל"ג), ויכולים לענות אמן על ברכות הבשמים והנר, הגם שעכשיו לא מריחים את הבשמים כלל (ע"י שש"כ פרק סי' סעיף כ"ז והערה צ"ח).

לע"נ אחי, נפש נקיה וצדיק

שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל
נלב"ע א' בסיון תשע"ז

סדר הכנסת עדשות לעיניים

שאלה: כשלוששים בגדים צריך להקדים צד ימין לפני צד שמאל (שו"ע סי' ב' סעיף ד'), האם גם בהכנסת העדשות לעיניים צריך להקדים ימין לשמאל?

תשובה: מסתבר שיש עליהם שם בגד, וגם בזה יש להקדים ימין לשמאל, ועוד, דאפילו אם אין זה בגד לא גרע מרחיצת הגוף שגם בזה יש דין לרחוץ צד ימין תחילה (משנ"ב ס"ק ז'), וא"כ ה"ה בהכנסת העדשות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

להסתובב לכיוון הנכון באמצע שמו"ע

◀ **שאלה:** אדם המתפלל שמו"ע, ובאמצע השמו"ע הרגיש שעומד ומתפלל לכיוון השני (מצוי באולם שמחות), האם צריך להסתובב באמצע השמו"ע לכיוון הנכון, או לחכות ולגמור את השמו"ע במקומו?
תשובה: מי שנודע לו, יסתובב במקומו לכיוון הנכון (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

עניית דברים שבקדושה ב"אלוקי נצור"

◀ **שאלה:** אילו דברים שבקדושה מותר לענות בסוף שמו"ע באמירת "אלוקי נצור"?
תשובה: יש בזה "עשר הדברות" שמותר לענות ב"אלוקי נצור":
א. 'אמן' של "הקל הקדוש".
ב. 'אמן' של "שומע תפילה".
ג. שלושת המילים של "מודים אנחנו לך".
ד. 'אמן' של "יהא שמייה רבה" וגו'.
ה. 'אמן' של "דאמירן בעלמא".
ו. אמירת "קדוש קדוש" וגו'.
ז. אמירת "ברוך כבוד ד" וגו'.
ח. אמירת "ברכו".
ט. אמירת "ויכולו" בליל שבת (הגר"ש אויערבאך זצ"ל).
י. אם שומע אמירת י"ג מידות, יש סוברים שלא יענה (ע"י "דעת תורה" סי' ס"ו סעיף ג', ושו"ת "שבט הלוי" חלק ט' סעיף א'). ויש סוברים שיכול לענות היות שזה נאמר רק בעשרה הוי דברים שבקדושה (הגר"נ קרליץ שליט"א, וע"י בספר "תהילה לדוד" סי' ס"ו ס"ק ז' שהסתפק בזה).

וכן בברכת קרי"ש דינו כנ"ל, אבל בפסוקי דזמרה עונה על כל אמן חוץ מ"ברך הוא" (ו"ב"ה וברוך שמו"), וכן אין עונים על "ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה".

קדיש לאחר קריאת התורה

◀ **שאלה:** אָבֵל בתוך שנה המתפלל לפני העמוד, יש מקומות שנותנים לו לומר את הקדיש לאחר קריאת התורה, ויש מקומות שלא נותנים, איך הוא צריך לנהוג?
תשובה: יש סוברים שקדיש זה הוא כמו שאר הקדישים, ששייך לאָבֵל ("שדי חמד" אסיפת הדתים, מערכת אבילות, אות קס"ג, וכן הורה הסטייפלער זצ"ל, "אורחות רבינו" ח"א עמ' ע"ב, וכן אמר הגר"י ישראלון זצ"ל בשם חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים שקדיש זה שייך לבעל קורא, וזה תיקון על כל הנשמות שאין להם מי שיאמר עליהן קדיש, ולכן זה לא שייך לאבֵל כלל (שו"ת "מהר"ם מבריסק" ח"א סי' ק"ח, הגר"ש אויערבאך זצ"ל ב"הליכות שלמה" תפילה פרק י"ב הל' ר"ז, וכן נוהגים בהרבה מקומות). ונהרא ונהרא ופשטיה, ולכן יש לנהוג בכל בית כנסת לפני המנהג הנהוג שם.

לימוד משניות לש"ץ לאחר קריאת התורה

◀ **שאלה:** אָבֵל תוך שנה, והוא ש"ץ בכל יום, האם מותר לו ללמוד משניות לאחר קריאת התורה, בשעה שגוללים את ספר התורה?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' קכ"ג ס"ק י"ח), שלח ציבור סומך על

הבדלה על נר יארצייט ומדורת ל"ג בעומר

שאלה: הדליק נר יארצייט לפני שבת, ובמוצש"ק עשה ברכת הנר של הבדלה על נר יארצייט, האם יצא בזה ידי"ח?

תשובה: רק בנר שהדליק לצורך אורו אפשר לברך, אבל אם הדליק לשם כבוד, א"א לברך עליו (שו"ע סי' רח"צ י"א), ומה"ט אין מברכים בזה"ל על נרות בית הכנסת, שזה רק לכבוד (משנ"ב סי"ק ל'), וכמו כן אם בירך על נר שהודלק בל"ג בעומר שחל במוצש"ק לכבודו של רשבי"י בדיעבד לא יצא, וצריך לחזור ולברך על נר כשר (משנ"ב סי"ק י"ד ושע"צ סי"ק י"ב). והיות שברכת הנר היתה לבטלה נמצא שיש הפסק בין ברכת הגפן לשתיה, וצריך גם לחזור ולברך ברכת הגפן לפני הטעימה ("ביאור הלכה" שם סעיף ה' ד"ה אין בשם הגר"א).

גמר את הפרשה בששה קרואים

שאלה: בשבת ר"ח מוציא ב' ספרי תורה, בראשון קוראים שבעה אנשים ואומרים קדיש, ובשני קוראים לעולה נוסף למפטיח, מה הדין אם בטעות הבעל קורא גמר את כל הפרשה לאחר שעלו רק ששה אנשים?

תשובה: אם עדיין לא אמר קדיש, יעלה עוד עולה בספר הראשון (וחזור על מה שקרא כבר), ואומר קדיש, ומעלה אדם אחר למפטיח (משנ"ב סי' רפ"ב סי"ק ל"ג).

אם כבר אמר קדיש, יעלה בספר התורה השני את העולה השביעי, והוא יקרא את ההפסדה ("שערי אפרים" שער ט' סעיף ז', עפ"י דברי השו"ע סי' רפ"ב סעיף ו', וכ"כ ב"תהילה לדוד" שם סי"ק מ" ומ"ג).

אמר קדיש לאחר ספר תורה ראשון

שאלה: בשבת ר"ח טבת או בפרשת שקלים שחל בשבת שמוציאים ג' ספרים, אמרו בטעות את הקדיש לאחר שגמרו את הקריאה בספר ראשון, מה עליהם לעשות?

תשובה: אפילו באופן שכבר קראו שבעה אנשים, וכבר הושלם מנין הקרואים, והשאר הם רק הוספות, מ"מ יש לומר עוד פעם חצי קדיש לאחר הקריאה בספר התורה השני (פמ"ג סי' תרפ"ד, א"א סי"ק ה', "שערי אפרים" שער ח' סעיף ע"ה, וכן משמע במשנ"ב סי' תרפ"ד, שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' קי"א), משום שרק לאחר שגמרו כל העליות וההוספות נשלמו כל הקרואים (שם).

טלטול פח אשפה ע"י ילד קטן

שאלה: ילד קטן מוציא לפעמים את פח האשפה מן הארון ומפזר את האשפה במטבח, האם מותר לקחת את הפח מידיו של הילד ולהחזירו למקומו?

יסוד השאלה הוא, מכיון שבינתיים הפח הוא מוקצה אסור לגדול לנגוע בו ולטלטלו, או שמא מכיון שלאחר שהילד מפזר את האשפה יהיה מותר לאספו משום היתר של גרף של רעי' גם עכשיו מותר לטלטלו.

תשובה: כמו שמותר לטלטל גרף של רעי' ולסלקו, מותר לטלטל מוקצה כדי למנוע שלא יגיע לגרף של רעי' (הגר"נ קרליץ שליט"א), לכן מותר לקחת את האשפה מידיו של הילד, ולהחזירו למקום שמור כדי שלא יגיע למצב של גרף של רעי'.

וכעין זה אם בטעות הכוסיות העומדות על הפמוט מתנדדות, ויש חשש שמא יפלו על הארץ וישברו, ואז יהיה מותר לסלק את השברים שלא יזיקו כמבואר ברמ"א (סי' ש"ח ו'), ולכן מותר מראש לטלטל את הכוסיות בידי ולהניחן במצב בטוח כדי שלא יפלו ולא ישברו (אע"פ שהוא מוקצה משום בסיס לנרות).

מלפפון חמוץ או דג מלוח למים חמוצים

שאלה: הוציא מלפפון חמוץ מקופסת השימורים ואכל חצי מלפפון, האם מותר להחזיר את החצי השני למים החמוצים, או שמא יש בזה איסור משום נתינת ירקות למי מלח?

תשובה: כל דבר שצריך מליחה כגון בצלים ושומים ומלפפונים, אסור למלוח בשבת משום שנראה ככבוש כבשים (שו"ע סי' שכ"א סעיף ג', ומשנ"ב סי"ק י"ג), ואם משהה אותם במלחם אפילו מולח או מטבל חתיכת צנון אחד, אסור מדינא (משנ"ב סי"ק י"ד).

כל זה לגבי פירות חיים, אבל להחזיר, למשל, מלפפון שנכבש כל צרכו למי כבשתו מותר, משום שאין כבישה אחר כבישה, ולא מצאנו שאסרו חז"ל לעשות כן ("חוט שני" ח"ב פרק ל' סי"ק ה' אות י"א).

ומה"ט, אע"פ שאסור למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת ולהניחה (שו"ע שם סעיף ה'), מ"מ מותר לטבול דג מלוח בחומץ כדי להשביח טעמו, מכיון שהוא כבר כבוש, ואין כבישה אחר כבישה ("מנחת שבת" סי' פ' סי"ק ל"ה), ועוד שאין דרך לכבוש דג מלוח (שש"ב פי"א סי"ק י"ב, בשם הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל).

מליחת חומס (ארבעס)

שאלה: הכינו קערה מלאה חומס (ארבעס) לליל שבת בשביל "שלוש זכר", ושכחו לפזר עליו מלח, האם מותר לעשות כן בשבת כדי לתת בהם טעם?

תשובה: אסור למלוח בשבת ירקות אפילו אם הם מבושלים, וכמבואר בשו"ע (סי' שכ"א ו'), משום שהמליחה מועילה להם, והרי זה כבישה וכעבוד (משנ"ב סי"ק כ"ב), וכמו שיש בישול לאחר אפיה, כך יש כבישה לאחר בישול, מכיון שפעולת הכבישה שונה מפעולת הבישול.

("קצות השולחן" סי' שכ"ח בדה"ש סי"ק ב').

וכל זה בפולים ועדשים שנתבשלו בקליפתם, אבל בביצים מבושלות, אם אוכלם באותה סעודה כיון שאין דרך לעשותם כבושים, וגם אין המלח מועיל להם, מותר (משנ"ב סי"ק י"ח וסי"ק כ"א).

ולפי' בחומס (ארבעס) מבושל, שהמלח הוא רק לשם נתינת טעם, ולא מהני כלל בכבישה, וכן אין דרך לכבושם, לכאורה מותר למולחם.

חתימת רופא בשבת לצורך בית חולים

שאלה: מי שלא מרגיש טוב בשבת ורוצה לנסוע לבית חולים, אם מגיע בלא הפנייה מרופא צריך לשלם שם ממון, האם מותר להיכנס בדרך לרופא גוי שיחתום לו על הפנייה כדי לפטור אותו מתשלום לבית החולים?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' ש"ז ה') שמותר לומר לגוי לעשות רק מלאכה דרבנן במקום חולי או צורך גדול, או במקום מצוה, וע"י משנ"ב (סי"ק כ"ב) פלוגתא הפוסקים אי מותר שבות דשבות במקום הפסד מרובה, ע"י שם. אבל לכו"ע מלאכה דאורייתא אסור לעשותה ע"י גוי לצורך הפסד מרובה, ולכן בנד"ד אסור לבקש מגוי לחתום (שהוא מלאכה דאורייתא) על הפנייה לבית חולים כדי לחסוך התשלום לבית החולים.

"יעלה ויבא" בליל ר"ח

שאלה: בליל ר"ח חודש, באמצע ברכת "מודים", נזכר ששכח לומר "יעלה ויבא", חזר והתחיל פעם שניה "רצה" וגו', "יעלה ויבא" וגו', ובאמצע "יעלה ויבא" נזכר שבליל ר"ח אם שכח "יעלה ויבא" לא צריך לחזור (כמב' במשנ"ב סי' תכ"ב סי"ק ב'), מה עליו לעשות?

תשובה: יפסיק באמצע "יעלה ויבא" וחזור ל"מודים", שהרי לא היה צריך לחזור כלל, ומה שהפסיק באמצע לא נחשב להפסק (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וע"ע "שערי תשובה" סי' קי"ד סי"ק ט').

פיליפיני הזיז בקבוק של יין

שאלה: פיליפיני ניקה את המקרר ותוך כדי הניקוי הזיז חצי בקבוק יין ממקום למקום, האם יין זה נאסר משום יין עכו"ם?

תשובה: אם הבקבוק היה בלי פקק כלל, אזי אסור לשתותו שחוששים שמא הזיז וכיוון לעבודה זרה, וגזרו על יין זה, אבל אם היה לבקבוק פקק, הגם שלא היה חתום כלל, ואף שכבר שתו ממנו לא נאסר, שאין דרכו לנסך בצורה זו שהבקבוק סגור, ולא גזרו עליו (הגר"נ קרליץ שליט"א).

הקדמת הלואה למפקיד בגמ"ח

שאלה: הפקיד דולרים בגמ"ח, ובגלל זה בעל הגמ"ח הקדימו לתת לו הלואה בשקלים (לפני אחרים שמחכים לקבל הלואה), האם יש בזה משום רבית?

תשובה: יש להקל בזה משום ב' טעמים:

א. נחלקו הפוסקים אם הלואה כנגד הלואה יש בה משום איסור רבית (וי"ד סי' ק"ס סעיף ט'), וע"י "שו"ע הרב" (סעיף ו') דכתב ברבית דאורייתא יש להחמיר, וברבית דרבנן יש להקל, ולכן בנד"ד מכיון שלא התנה בהפקדתו על זה, הוי רק רבית דרבנן ואפשר להקל.

ב. אם בעל הגמ"ח לא לוקח שום אחריות על ההלואה, והוא רק מנהל ואפוסטרופוס על הגמ"ח, וכל הכסף מגיע רק מפיקדונות של הרבה אנשים, א"כ אין זה רבית מלווה למלווה (שהרי הדולרים שלווה מהגמ"ח מגיעים לראובן, והוא לווה כסף משמעון) שהפקיד כסף בגמ"ח, ומותר.

שם האבא 'אבא', ושם האמא 'מזל טוב'

שאלה: האם מותר לאחל ברכת "מזל טוב" לאמה ביום הולדתה, כאשר שמה הפרטי הוא גם מזל טוב, וכן האם מותר לקרוא 'אבא' לאביו, כאשר שמו הפרטי הוא 'אבא'?

תשובה: מעיקר הדין מותר, מכיון שאינו מכוון לאמירת השם, ובכל זאת לכתחילה יחפש מילים אחרות משום כבודם (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וע"י תוספות ישנים יומא פי"ז ד"ה קאזיל).

חזר וקבע מזוזה לאחר שהחליף משקוף

שאלה: החליפו משקוף של דלת, והורידו את המזוזה, ואחר כמה שעות מחזירו, האם צריך לברך עליו כשמחזירו?

תשובה: הכלל הוא שאם מורידים מזוזה על מנת להחזירה באותו יום, לא מברכים עליה, אולם בנד"ד שהורידו את המשקוף, תלוי בזה אם בלי משקוף העץ עדיין נשאר צורת הפתח שחייב במזוזה, א"כ נחשב כאותו מקום, ואינו צריך לברך, אבל אם בלי משקוף העץ בטל צורת הפתח, ואז אין חייבים במזוזה, א"כ הרי"ז כמו פתח אחר וחייב לברך על קביעת המזוזה, כשמחזירה אפילו זה רק לאחר זמן קצר.

חוב ישן לחנות

שאלה: חזר לחנות כדי לשלם חוב ישן, וראה שהחליפו בעלים, האם מספיק לשלם את החוב לבעל החנות הנוכחי?

תשובה: אם נמכרים בחנות אותם דברים ורק החליפו בעלים, יש לברר אם הבעלים החדשים קנו את החנות עם החובות אולם, אבל אם החליפו את המוצרים ומוכרים שם דברים אחרים לגמרי, עדיין חייב לבעלים הראשונים, ויש לברר היכן הם נמצאים ולשלם להם.

נפשו גחלים תלהט

גליון 145 קרח תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

פרשת קרח הינה הזדמנות להביא מבט פנימי על ה"יצרא דמחלוקת" המאפיין את תקופת העקבתא דמשיחא ובפרט על תלמידי חכמים [המאמר בשלמותו מופיע בעיני ישראל עמ' שנ"ב]. במסגרות הבאנו חלק משיחה שמסר רבינו בכולל חזו"א בשנת תשס"ג כאשר חלק מציבור הבני תורה נסחפו לסכנת ביזוי ת"ח. ונוגע מאוד למאמר הראשון. וכן ראיון נדיר של רבינו אודות הפגיעה בגדולי הדור והעצה לכך. במאמר השני המשך "הודי מקורי".

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

כח המחלוקת - העמלקיות שבערב רב

כח המחלוקת השולט בתקופת העיקבתא דמשיחא, עליו דיבר רבינו הגר"א זצ"ל (באבן שלמה), דבעיקבתא דמשיחא יהיה שליטה של החלק הגרוע ביותר של הערב רב, והם העמלקיים בעלי המחלוקת. נבאר ענינם. כאשר גייר משה רבינו את הערב רב, כבש בזה את חלקי הטוב המפוזרים באומות, להכניסם לרשות הקדושה, ובכלל זה היה גם נסיון של כבישה על כח העמלק שבעולם, ולא הצליח כראוי, ויצא מזה מעשה העגל, לכן גם בסיום תקופת שלטון הרע בעולם, מתעצם כח זה, ובעלי המחלוקת שבערב רב, [שהם הגרועים ביותר שבהם כנ"ל], מקבלים ממשלה על הציבור, לחלוק על השי"ת ותורתו, ולרדוף אחר התלמידי חכמים ועוסקי התורה.

וכבר אמר החפץ חיים זצ"ל [להגר"ר אלחנן וסרמן זצ"ל], שברור לו שאלו הלוחמים נגד התורה הם מזרע עמלק, דעמלק הוא המתנגד ביותר להופעת התורה בעולם, דהתנגדותו העיקרית היא כנגד מלכות שמים, כמש"כ כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק, שמציאותו של עמלק בעולם סותרת את התגלות כסא כבוד מלכותו ית' בעולם, ולכן לוחמים כנגד כל התורה כולה, שכל מציאותה היא הופעת מלכות שמים, בחוקיו ומצוותיו של המלך על עבדיו. וענין זה מתגבר והולך, עד שקיבלו ממשלה ממש על הציבור, למרוד בהשי"ת, ולהלחם נגד כל עיקר הדת רח"ל.

ועומק הדבר הוא כמו שביארנו כבר, דהוא זמן שצריך להתגלות כבר מלכות שמים בבריאה, דהלא הוא תקופת עיקבתא דמשיחא - פתיחה של ימות המשיח, ולא זכינו לכך, לכן הצד השני לוקח זאת, ומעמיד מלכות הרשעה, להלחם כנגד מלכות שמים, והפקעת מלכות שמים הוא מציאות של "פירוד" בעולם כמשנ"ת מדברי המהר"ל ז"ל, [שרק מלכות שמים הוא המאחד את הציבור], ולכן יש "יצרא דמחלוקת" בעולם, ממש כמו יצרא דעב"ז ויצרא דעריות, דיש התחזקות של כח העמלקיות בעולם שהוא יצרא דמחלוקת ממש כמש"כ.

הבדלת הע"ר במ"ת - פגם בהבטחה ד"גם בכ יאמינו לעולם"

בנין מהיכן שורש הערעור באמונה בחכמי התורה. שורשו בהשפעת הערב רב בישראל, דהנה כתב הרמב"ן פר' יתרו (י"ט ב') ויוחן שם ישראל נגד ההר, וז"ל ויתכן שהבדילו מתוכם כל האספסוף אשר בקרבכם, וחננו בני ישראל לבדם לפני ההר, והערב רב אחריהם" ע"כ. נמצא שהגם שהע"ר השתתפו במ"ת, ראו את מראה כבוד ה', ושמעו את י' הדברות, אבל היו קצת בריחוק והבדלה, וממילא ההבטחה שהיתה במתן תורה "וגם בכ יאמינו לעולם" (שם ט'), שפי' הרמב"ן שם

יסוד כח המחלוקת בעקבתא דמשיחא

יום ב' - שורש המחלוקת, ותיקונו ביום ה'

במעשה בראשית, ביום הב' עשה הקב"ה רקיע, להבדיל בין מים עליונים למים תחתונים, ואחז"ל (מד"ר בראשית ד' ו') שהתחלוקת זו היא שורש המחלוקת בעולם, והגם שהיה לצורך בנין המלוכה, כלשון הגמ' [ר"ה ל"א] "חילק מעשיו ומלך עליהם", אבל עצם החילוק גרם לפירוד בין הדבקים, והוא השורש לכל המחלוקות שבעולם [בסוד ישרים ח"י שרה תשנ"ח - מחילוק זה יצאו כל מיני חילוקים עד שנתהוה מזה מחלוקת קרח וכן הגיהינום. והושרש בהסתעפות "חולק על דרכי המקום" גם כן].

התיקון לכח המחלוקת היה לאחר מכן ביום ה', בסיום כל עסק מעשה בראשית, שנאמר בו (בראשית א' ל"א) "ורא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", ופ' חז"ל במדרש שם, טוב מאוד זה מלאך המות. ולכאורה הרי אין לך בעל מחלוקת המתנגד לאדם יותר ממה"מ הממיתו לגמרי. הביאור שאף הוא, בזמן סיום מע"ב, מצטרף אל הקדושה ובא לתיקונו. וכבר הזכרנו פעמים רבות שמה שהיה בששת ימי בראשית חוזר על עצמו בשית אלפי שנים דהאי עלמא. כח המחלוקת שיש בעולם, יבוא לתיקונו בסיום האלף השישי, והוא זמן תקופת ימות המשיח, שבראשיתה תהיה התעצמות כח המחלוקת בעולם, ובסופה תיקון כח זה, בהתגלות מלכות שמים בעולם.

ימות המשיח - התגלות מלכות שמים - איחוד

הבריאה, ובעיקבתא ד"דמשיחא" מלכות הרשעה - פירוד הבריאה

נבאר יותר, הנה ענין "המלוכה", ביאר המהר"ל ז"ל בסוף בשלח ובכ"מ דהוא גורם "איחוד", כי כל האישים נפרדים בעצם [א.ה. להיות כל אחד נבדל מעצם מהותו מזולתו במסגרת "עצמיותו"], וע"י שנכנסים כולם תחת עול המלכות נעשים לגיונו של מלך ומתאחדים כולם כאחד וע"כ נקרא המלך "אחד העם" (בראשית כ"ו י') משום שעל ידו מתאחדים כל העם, להיות תחת מלכותו עיי"ש. וע"כ באחרית הימים שהוא זמן התגלות מלכות שמים בעולם, שהרי אף הגויים יכירו מלכותו כמ"ש אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא בשם ה', הוא הגורם לאחד את הנפרדים, ולעקור את שורש המחלוקת שהיה ביום השני.

ובתקופת עיקבתא דמשיחא, שהיא הפתיחה לימות המשיח כנ"ל, יש בו את ה"זה לעומת זה" של מלכות שמים. כיצד? נבנים עושי רשעה, ומתכוון שלטון ומלכות הרשע בעולם, בשיא חוצפתו וחריפותו, וזהו מפני שתקופה זו צריך להיות כבר התגלות מלכות שמים, ומכיון שלא זכינו, נבנה עי"ז הכח הנגדי של מלכות הרשע, ובמצב זה, הוא הפירוד הגדול ביותר בעולם, כי ככל שאין יושבי תבל נכנעים ומתאחדים תחת מלכות שמים הרי הם מפורדים לגמרי. אמנם חילוק זה הוא לצורך המלוכה, וכלשון הגמ' (ר"ה ל"א א') הנ"ל דביום ב' חלק מעשיו ומלך עליהם, היינו שבבוא משיח צדקין במהרה בימינו, ומלכות הרשעה תיעקר מן העולם, בזה גופא תבנה מלכות שמים ביתר שאת, כי בשלילת הכחות המתנגדים מתחזק יותר כח המלכות, וזה יהיה התיקון השלם לאחד את הנפרדים, ולעקור את ענין המחלוקת בעולם, [כפי שהיה בסיום במע"ב ב"ורא אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד" - זה מלאך המות כנ"ל].

ואף שכעת הרי הוא מעתה להיפך ממש, שמלכותו בהסתר עצום שאין כדוגמתו, אך בכחו הכל יכול יבנה את האורה מתוך האפילה כמאה"כ העם ההולכים בחושך, ראו אור גדול, וע"ז נאמר (איוב י"ד) מי יתן טהור מטמא הלא אחד, נרחיב קצת בביאור הדברים.

שורש מבזי ת"ח - מגע עם הערב רב

ואותם המבזים תלמידי חכמים ומשפילים ערכם רח"ל, יש להם מגע - אפי' משהו שבמשהו עם אותם בעלי המחלוקת, השולטים על הציבור, שהוא בעצם מחלוקת ומרידה על כל מלכות שמים, שאם אין תלמיד חכם אין תורה, ואם אין תורה אין כבוד שמים בכלל רח"ל. [עיין באריכות בגליון 10 בענין שעיקר המלכת ה' היא ע"י כבוד התורה וגליון 72]

שהובטח למשה, שיאמינו בו לנצח בכל הדורות, וכ"כ הרמב"ם ביסוה"ת פ"ח, שהמתן תורה חקק בנפשות ישראל אמונה זו, זהו רק בעם ישראל גופא, אבל בקרב הערב רב שהיו מרוחקים ומובדלים קצת, היה חסר מהבטחה זו, - ויש בהם איזה ערעור באמונת משה, ובאמונה בחכמי התורה שבכל דור ודור.

ראשית הפגיעה היא בעדינות לילך אחר עצת הלב, וסופה בהחלטה ש"משה מת", ומחפשים מנהיג אחר במקומו, ועסק של עבודה זרה ממש, ומה שרואים היום אצלם [א.ה. אצל הערב רב שהם מזרע עמלק כנ"ל] הכחשה גמורה על כל התורה, נובע מאותו ריחוק שהיה בשעת מתן תורה.

מבזה ת"ח אפיקורס

[מתוך שיחה שנאמרה בשבת תשס"ג בכולל חזו"א נדפסה במוסף שבת קודש של יתד נאמן [ניתן לקבל צילום המאמר]
יש פסוק באיוב ויהי היום ויבואו בני האלקים להתיצב על ד' אומרים חז"ל במדרש מהו ויהי היום" זהו יום של ראש השנה. ובשמים הדבר שתובעים לכתחילה במשפט זהו כבוד ה' כבוד תורתו וכבוד ת"ח.
זהו מהדברים החריפים ביותר במשפט. כשעוסקים בענינים אלו אזי "ויבוא גם השטן בתוכם".
ישנה בעיה נוראה. רואים בחורים שכל הנהגתם לכאורה ראויה, לומד כדבעי מתפלל כיאות אבל ישנו פגם "קטן".
הוא מבזה ת"ח. רבותי! זהו דינא דגמרא ונפסק ברמב"ם ובשו"ע המבזה ת"ח נקרא אפיקורס !!!
דהיינו בחור כזה הוא למדן, יר"ש, אבל אפיקורס גם כן רח"ל !!! יש לנו לתאר את לעצמינו איזה משקל יש בר"ה ביום הדין לאפיקורסות נגד דברים אחרים. זהו חטא רח"ל שנכנס לבתי מדרשות פנימה. אסור להקל ראש בפגם זה. היה מעשה שבא מישהוא אצל מרן הגר"ח ע גרודז'ניסקי זע"א ותינה לפניו על פלוני שהוא ת"ח מופלג ויר"ש מרבים אלא מאי הוא קצת פגום בדיעותיו. האם "חוט שיערה" כזה שקול כנגד כל מעלותיו כדי לרחקו? השיב מרן הגר"ח ע במשל על אחד שדברו לו נכבדות לשידוך עם בת גביר ולאחר ששמע כל מעלותיה אמרו לו שיש בה פגם קטן אבל הוא כאין מול כל המעלות. והוא שנודע עליה שעל "לא טובה שמועה" ... כמוכן שהבחור השליך את המעלות מנגד שכן "פגם קטן" כזה שקול כנגד המעלות הוא הדבר והוא הטעם בענין דעות. ואין בין זה לזה כלום.
משחקים בדברים שאין מושג איזה משקל יהיה לזה ביום הדין. בזמננו צריך רחמי שמים עצומים העולם עומד כולו על חומר נפץ רח"ל. במצב כזה ללכת יד ביד עם דברים שיכולים להרוס את כל מערכת הזכויות אזי רח"ל אבדנו, כולנו אבדנו !!!!

נפשו גחלים תלהט - יהודי מקורי [ב]

[בפרק הקודם הראנו שמטרת הבריאה היא רק אחת. לגלות את הבורא ית' בתוך ההעלמה שיצר. אין שום תכלית אחרת לעולם וכל גלגלי ההסטוריה סובבים רק סביב ציר זה. ממלכות עולות ויורדות להעמיד את כנסת ישראל בנסיגות חדשים על העלמת כבודו ית'. תפקיד זה היה נהיר לכל בן ישראל במשך הדורות והנסיגה היה לא להכנע ללחץ האומות עלינו. הנסיגה האחרון הוא הקשה מכולם. טשטוש התכלית הנ"ל וממילא טשטשו צורת היודי המקורי. נמשיך בנקודה זו]

פטנט ה'זרמים ביהדות'

רפורמי או ליברלי וכן הלאה. ומי שלא מקיים שום דבר נקרא בשם יהודי חילוני. כביכול עדיין יהודי לגיטימי אבל עם גוון אחר.

מה שנקרא "זרמים ביהדות".
עצם החדרת הגדרות אלו לשפה המדוברת מטשטשת את הדרך הישרה. אין כבר הגדרה לעצם תכלית היהודי אלא מי שאמו יהודיה [עדיין לא נגעו בהגדרה זו שמקורה בהלכה] הוא יהודי ואין שום מניעה לבחור תכלית כפי הבנתו רח"ל. ומי שצועד בדרך המסורה מדור לדור נכנס לקטגוריה מצומצמת - "יהודי אורתודוקסי". כמה מהמגדירים את עצמם כ"חרדים" מודעים לכך שהם איבדו בכך את העוצמה האמיתית של המושג יהודי. אנו לא "חרדים", רק במסגרת השיח הציבורי נאלצים לעשות הבחנה בין מגזרים שונים. אנו אמורים להזדהות רק כ"יהודי" - יהודי מקורי, וזה כולל הרבה מעבר למה שנכלל במושג "חרדי".

יהודים מקוריים

במאמר המוסגר. נדמה שאם העוסקים בהסברה יהודית יחדלו מהשימוש במושג "חרדים" וידבקו במושג האמיתי **יהודים מקוריים** תהיה כאן הכרזה ברורה שכל מי שאינו דבק בתורת ה' בין בדעותיו ובין בהנהגתו הוא **יהודי מזויף**.

הגדרה כזו תעורר רבים וטובים מאחינו בני ישראל השבויים ביד הערב רב להתבונן האם יש יהודי מקורי אחר. ומאיך יתעורר ודאי פולמוס מצד המחדשים והמזייפים אבל היא תכריח לענות תשובה ברורה.

במה אתה קשור ליהודי המקורי. האם תוכל לעמוד בגאון מול סבא שלך ולומר לו אני שומר על התורה שהעברת לנו. יש להעמיד כאן קו ברור שאין כמה זרמים ביהדות. אין חרדים, מסורתיים, רפורמיים, וחילונים.

נמחיש את הענין בדוגמא אחת שבה נרגיש קצת כיצד המושגים המסולפים חדרו לתפיסת עולמנו.

אחת מהתחבולות הנוראות ביותר בהן השתמשו הערב רב הוא בהחדרת ביטויים חדשים להגדרת סוגים שונים של יהודים. תחבולה זו נוראה משום שכמעט ולא מורגשת למרות השפעתה ההרסנית. מאז שישראל קיבלו תורה ידעו שיהודי הוא מי שאבותיו עמדו למרגלות הר סיני וקיבל שם על עצמו ועל זרעו אחריו את עול התורה [חלק משבושי הדור לחשוש ממילה זו "עול" שנראה כביכול כדבר מעיק ומכביד וכבר חדר בטוי חדש להקהות חריפות הבטוי, "נועם עול תורה ומצות" ואכמ"ל. מי שטעם טעם העול יודע שדווקא העול בכל משמעותו הוא עצם הנועם ולא צריך תוספות].

לא כל ישראל נמצאים באותה מדרגה רוחנית. תמיד היו דרגות שונות של קיום החובות המוטלות על כל יהודי. ומי שנכשל במלוי שליחותו ותפקידו היה נקרא שוגג, אנוס, מזיד, מומר לתאבון מומר להכעיס, אפיקורס וכד'. כולם מבטאים דרגות סטיה מקו ברור ומוסכם.

אבל מעולם לא היה קיים בלקסיקון השפה היהודית סיווגים **המכשירים לכתחילה** סטיות מאורח החיים היהודי המקורי.

אבל כיום השתרשו בטיים שמטשטשים את כל המוסכמות. מי שמאוד מקפיד על קיום התורה כנתינתה בסיני, שהוא למעשה **דמות היהודי המקורי** קיבל כנוי חדש, יהודי חרדי או אורתודוקסי. מי שמתיחס בזלזול לקיום המצוות ואף מוחק חלק מהן מאורחות חייו נקרא, כפי דרגת הקיצוצים, מסורתי או מודרני או בזמן האחרון נולד עוד מושג "חרדי חדש", ואם עושה כן בצירוף שבוש ב"ג עיקרי האמונה נקרא

ובודאי שלא הלבוש הוא הקובע מי הוא הממשיך שרשרת הזהב אלא הנכונות להכריז **שרק** השולחן ערוך מנחה את אורחות חיי וצאצאיו, בלי שום שנוי וסטיה [כמובן שתיתכן סטיה מקרית או מחמת התגברות היצר אבל לא עקרונית].

בן תורה בן של התורה

לפני כמאתים שנה, כאשר חשו גדולי הדור שעומדים הם בפתח תקופה חדשה של שבויים קשים בצורת היהודי. והעמידו אז ב' דרכים [עין באריכות בפירוש יראת חיים לנפש החיים שער ד' פרק ג'] מרכזיות להתמודד עם רוח סערה זו. דברינו מכונים על פי דרכו של הגר"א ז"ל ותלמידו הגר"ח ז"ל שיצרו מסגרת של טהרה כהכנה לתקופת המבול בדעות הממששת ובאה. שמה של מסגרת זו הוא "ישיבה". אמנם לימודנו חז"ל שמעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו. אך מסגרת בה הסתגרו בחורים משך כמה שנים רק בתוך ד' אמות של הלכה לא היתה מצויה. מטרת יסוד מסגרת זו היתה לאפשר בתוך המבול הממשמש ובא להוליד דור המשך לצורת היהודי השלם. יהודי הדבוק בכל מאודו ונפשו בה' ובתורה הק'. וגם כאשר נאלץ אח"כ להשתלב בזרם החיים הרי שהשתית את חייו על שאיפה אחת בלבד. דבקות בה' ובתורתו.

צורת יהודי זה אשר חייו מושגתים רק על דבקות בתורה קיבלה שם חדש בדורנו. בן תורה.

בכנוי "בני תורה" אין כוונתנו להתייחס דוקא לציבור מסוים או לאלו שתורתם אומנותם אלא לכל מי **שמבין** שיהודי שואב את **עיקר חיותו** מעסק התורה הקדושה, זה כולל אף בעלי בתים ואנשי מעשה מכל החוגים ביהדות הנאמנה.

גם בדורנו הישיבות הקדושות [שהתפשט קיומם בכל העדות והחוגים] הן אשר שואפות להעמיד את צורת היהודי המקורי. כאשר בשנות חינוכו צריך לספוג בקדושה וטהרה את הצורה הפנימית למשך חייו. ובודאי שאין הישיבות מעין בית ספר למגזר החרדי. ואין הישיבה עסק רווחי לפרנס את ראש הישיבה.

שלט בלתי נראה ניצב בפתח כל ישיבה. כאן בונים בן תורה. **כאן בונים את היהודי המקורי.** זהו תפקידה היחיד של המסגרת הנקראת ישיבה.

עולם הישן עד היסוד נחריבה – בטול צורת היהודי

ובזה נבין מגמתם לבטל את בית היוצר של העם היהודי בכל דרך אפשרית. אף שכלפי חוץ יעטפו מזימתם בכל מיני תירוצים שונים ומשונים ולא ישמיעו לעולם ברחל בתך הקטנה עומק מטרתם בטול צורת היהודי המקורי והעמדה צורה חדשה, מסולפת. וכמאמר אחד מראשי תנועתם בימים בהם לא הסתירו כוונתם. "את עולם הישן עד היסוד נחריבה" [התנועה הציונית אינה המשך של היהדות היא דבר חדש. שדורש בהכרח השמדת הקודם. הציונות תצמצם על חורבן היהדות], המטרה לא השתנתה רק הדרכים נעשו יותר ערמומיות.

נצטרך להסביר כאן דברים שהיו פשוטים וברורים בכל הדורות.

מדוע באמת בתורה הקדושה נמצאת החיות הכי נפלאה של היהודי. ננסה להבין מדוע כך היה נהוג בכלל ישראל במשך כל הדורות שגם העגלון ידע שהחיים מושגתים על ש"ס ופוסקים. והיו קיימות בכל בית כנסת חברות משניות וש"ס ועמך ישראל עשו מלאכתם ארעי ותורתם קבע. ונמנו על הסוג הנקרא **כיום בן תורה**, היינו שחש היותו בן לתורה.

מדוע ינקו כל חיותם רק ממנה ומנין היה להם העוז להתרחק מרוחות הרחוב ולחזק אחיזתם בתורה הקדושה בכל עוז. כמובן שעדיין עמדו במלחמה הגדולה נגד היצר אבל הגישה הפשוטה היתה ברורה. הברכה שלא עשני גוי נאמרה בשמחה עצומה. וכל יהודי בחל בטבעו בתרבות הגויית.

מה נשתנה בדורנו שפעמים נשמעים קולות בתוך המחנה שהחיים היהודים צריכים לעבור רענון. מנין חדרו רוחות אלו לתוך המחנה ומדוע אין בהם ממש. ואדרבה רק מוסיפות חורבן והרס כיודע. נקוה שאחרי קריאת הספר יהיו תשובות ברורות לשאלות אלו.

דמות הבן תורה תפסה אצל מו"ר הגה"צ ר' ישראל אלי' וינטריב ז"ל חלק חשוב מאוד. ולכן לא פסק מלהתריע כאשר ראה שינוי וסטיה בעולם התורה. בשיחותיו בציבור ובמאמריו עמד על העקרונות וזכו דבריו לתפוצה נרחבת אך נדמה שמחמת שלא כונו הדברים למקום

אחד עדיין לא הצטייר כל **רוחב ועומק הסוגיא**. בעיקר דובר על המאפיינים החיצוניים של הבן תורה. בחינת סור מרע ועשה טוב. אבל לא הוצגה הסוגיא של "בן תורה" בכל היקפה.

מהי צורת הבן תורה המדוברת כל כך. הורגלנו שמי שלומד תורה ויודע להגיד חבורה וכו' כבר נכנס לגדר בן תורה. אבל רבינו לא הרפה מלהכות על קדקדינו שלא כאן נגמרת צורת הבן תורה. ואדרבה יתכן שהוא לומד אבל אינו מתקרב עדיין לסוגיא של "בן תורה". מה נדרש מהבן תורה כדי להיות "סוג אחר". ומה באמת הנפק"מ. סוף סוף עוסק במצות תלמוד תורה.

הבנה בהירה בערכו של הבן תורה רפואה להרבה מבעיות הדור

אי ידיעת הסוגיא בכל היקפה מביאה לדאבון לב שבחורי ישיבה מרגישים, במקרה הטוב, לפעמים פספוס והקרבה כאשר מחוץ לכתלי ביהמ"ד נמצאים חיים תוססים. וכן בני עליה נפלאים מגיעים לדכדוכה של נפש, דכאון ועצבות, כאשר עומדים באמצע החיים ומרגישים ש"לא עשו כלום". היינו שלא הגיעו ל"משרה תורנית" או למעמד נכבד מתוך ידיעה רחבה של כל חלקי התורה. נמצא שרק "למדו ועמלו בתורה" ו"מה יצא להם מזה". קשה להשמיע את הדברים אך בתוך עמי אנכי יושבת.

זאת עלינו לדעת שהרבה מה"משברים" הנ"ל נובעים ממה שהושפל מעמדו וערכו של העוסק התורה ע"י הרחוב [בסיועים עדודם ותמיכתם של הערב רב ואכמ"ל] ונתקיים בנו דברי המרגלים אחר חזרתם מתור את הארץ. וְהָיָה בְּעֵינֵינוּ כְּחֶגְבִּים וְכָן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם. ובמרגליה בפומיה דמו"ר ז"ל שגם אדם ענק בענקים כנשיאי ישראל עלול לתפוס את עצמו כפי שרואים אותו מבחוץ אלו שמושגיהם מוטעים ומשובשים. לצערנו חדרה לתוככי ביהמ"ד תפיסת הרחוב שעסק התורה הוא לימוד "על מנת" להגיע לתכלית נוספת כשם שבכל אומה לומדים חכמה כדי להגיע למשרה בחכמה זו [רב, טוען רבני, מסדר קדושין וכו'], ורח"ל נשכח לגמרי מהו עצם עסק התורה כפי שנבאר כאן בעזר ה'.

עד כמה שנעמיק במהות דבקות זו בתורה ותכליתה יתעצם הלב לזכות לכך ויקל לעמוד מול הרוחות הזרות המנשבות גם בתוככי ביהמ"ד.

תועלת תצמצם גם לרגילים בתורת רבינו ז"ל להיות משנתו ערוכה כאן בצורת בנין אשר נלקט בזהירות מתוך מאות מאמריו, מכתביו ושיחותיו אשר בהם נגע בדברים אך כמדומה שמעולם לא באו מסודרים תחת קורת גג אחת.

לתפוס את היקף הסוגיא ולא את הפרטים

כאשר עומדים אנו בפתח מחברת זו ניצבת השאלה. מה המקום לעוד חיבור בנושא שדשו בו רבים.

לכאורה הדרך מבוררת היטב. כל אחד יודע ש"המתכון" להיות בן תורה הוא לשקוד על עסק התורה בלא היסח דעת. מתוך מידות טובות ויראת שמים. וכמובן שיש יצר הרע העומד בדרכנו להשיג מטרה זו. וממילא צריך להתגבר עליו. כך מצטייר מסלול בניתו של בן תורה. אם ננסה לבחון את תחבולות היצר נוכל להגדירם בדרך כלל כעכובים **פרטיים** כגון עצלות, כבודות, מידות רעות, תאוות. וממילא מחפשים עצות לגבור עליהם כמפריעים פרטיים. מה העצה לעצלות. מה העצה לחוסר רכוש. כיצד להתגבר על התאוות.

רבינו ז"ל ניגש לסוגיא מכיוון אחר. במשנתו עמד על כך שעיקר הרפיון נובע מאי הבנת **נוראות מעמדו של היהודי בכלל ושל הבן תורה בפרט** [וכן היתה גישתו בכל תחומי החיים לחזק ולברר היטב ידיעת צורת הדברים וממילא יכולים אח"כ לחדור ללב ולקיום המעשי]. ניקח דוגמא מהעולם שחוץ לבימ"ד. כל מי שמבקש להכשיר את עצמו להיות למשל טייס יודע שהוא צריך לעבור מסלול מפרך וקשה אבל כיון שיועד עד כמה תהילה וכבוד יזכה כשיגיע לסוף המסלול מוצא בעצמו כחות אדירים לעמוד בכל הקשיים.

האם הבן תורה מבין באמת חשיבותו. האם הבן תורה מבין משמעות היותו בלגיון של מלך. לרוב נדמה לבן תורה [בתחילת דרכו] שהוא מוותר על משהוא בשביל להתקדם.

כאשר **מתברר** [ע"י הבנת הסוגיא] **ומתאמת** אצלו חביבות הבן תורה קמיה קוב"ה מגלה כחות שהיו עד כאן עמומים. ניגש לספר בחביבות רבה ושמחה עצומה. עצם זכותו לעסוק בתורה היא המשמחת אותו ונותנת לו סיפוק ולא מבקש מעודדים חיצוניים. כאשר מבין הבן תורה עד כמה מנסים לקעקע ולגמד את ערכו, העוכבים שהיו נדמים כ"פרטיים" מתגלים כחלק ממערכה עצומה שהוא ניצב במרכזה. ואז הוא משיב מלחמה שיערה.

מסירת מודעה בחוצה למי מיועד הספר

להכבוע לגדול הדור

ביקשנו הורמונא מאת הגה"צ להציג בפניו מספר שאלות שונות בהם משתבשים רבים בנוגע לאמונת חכמים בדורנו. ענין כבוד התורה השתבש עד שאין חקר בדורנו. זו מחלה שכל הדור שקוע בה. השאלות השונות הנשאלות בענין זה הם בטוי לאיכות של מחלה זו. יכולים להסביר לבריא מה בינו לבין חולה רק אם יודע מה זה בריא. אבל טבע החולה הוא להמשיך אחר חוליו ושאלותיו לא מקבלות צורה של שאלה אלא תירוץ על חילול כבוד התורה שיש לו שייכות בו. וכבד שבשו כלי התקשורת [במרמה יופי הכתיבה שלהם] את תפיסת הבנת הדור ואין עם מי לדבר על זה. אבל כל יחיד שזכה להשאר בטהרתו יודע להבחין מה זה גדול כי התורה מדריכה אותו איך להסתכל על האמת.

השי"ת יעזור שדורינו ששקע בבוץ זה, שיכבה לטהר נפשו ולצאת מכל דעות כחבות הללו שהושמעו בשאלות ואז ישיגו ההבדלה בין טהרה לטומאה ותחזור העטרה לבעליה.

חז"ל האמרו בסוף סוטה בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי אין זה סתם מידה רעה שנקראת חציפות אלא מכיון שבעקב של העולם הזה הוא זמן המיועד לגילוי כבוד שמים על זה זה לעומת זה [במהלך של לאום מלאום יאמץ] מתעורר כח כזה שמאוויז הוא להתנגד באופן מוחלט למציאות כבוד שמים. שמו של כח ניגוד זה הוא "פריקת עול מלכות שמים", שנבנה על מצב של ביטול תורה. וכשאין אור התורה אין סדרים בעולם והכל הפקר. מזה צומח באופן פרוץ רגשות האנוכיות, **ומכאן גם צומח מחלה האי התחשבות בדעת גדולי הדור. והדור מתפנק בסיסמה של "אנכי רואה"**. ירידה זו היא עד לשאול ממש. שמי שירד לשם קשה לעלות וכמו שאמרו חז"ל שעל ביזוי תלמיד חכם אין רפואה למכתו.

הדרך היחידה להנצל מזה הוא הכרת מקומו באמת, **ולא להתרברב ולהתערב ולהביע דעה בענייני הנהגת גדולי הדור**, אלא לבנות בליבו מסגרת שעל פיה יוכל להיות מבודד מהאווירה הזאת שנוצרה מהמצב הזה שממנו יצאו כל הדעות הכחובות של הדור. האווירה בדורנו היא לא בגדר שיש פינה מסוכנת אלא כל אויר העולם הזה גדוש בחיידקים הללו. ועל ידי זה נהפכה כל המציאות למבול שכל המין האנושי עלול לרדת לכליון.

כבוד שמים אינו עוד גוון בהשגחה העליונה אלא הוא תשתית הכל - כמו שאמור חז"ל בסו יומא שאם ח"ו נכשל בחטא חילול ה' אין מחילה לחטא זה אלא במיתתו. והפירוש לזה משום שחילול השם הוא עקירת כבוד שמים ובלא כבוד שמים אין מציאות כלל על כן נגמרת כפרתו על ידי העדרת מציאותו של העדם שחטא. וזו הסיבה שבמבול היתה כפרה בהעדר המציאות האדם. והנה בדורנו נתחדשו כלי השחתה כאלו המסוגלים להשחית את כל האנושות בשעתא חדא כפשוטו. זה מראה שמרחפת על הדור אפשרות ליפול לשאול תחתית רח"ל. וטעם הדבר הוא משום שהשאול תחתית בנפש הוא חילול ה'.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת קרח תשע"ז -

אמנם לענין רוב, כתבו תוספות ביבמות (ורש פרק החולץ, ל"ה ב' ד"ה ונמצא) דאם היה מן התורה דין רוב, אף כשנתברר אחר כך דבאמת היה מן המיעוט, מכל מקום פטור מקרבן חטאת, דהרי סמך על הרוב והוא אנוס.

אך הא באמת כבר הקשו בחמדת שלמה (יו"ד סי' א') ובחזון איש (יו"ד סי' ק"ג סק"ג), מהא דמתבאר בסוגיא דפסחים (ע"ג א', ע"ג שם בתוספות ד"ה שחטו) דהשוחט קרבן בשבת ונמצא טריפה חייב חטאת, וכל הטעם לפוטרו רק מפאת טועה בדבר מצוה, [להסוברים דאף בלא עשה מצוה פטור]. חז"ן דאע"פ דסמך על רוב, מכל מקום לא חשיב אונס אלא שוגג וחייב חטאת, אע"פ דהתם נמי אי אפשר לברר.

אבל יותר נראה, דאף באונס גמור, כגון כששלח טבל ויודע המקבל שנכרי יכריחו לאוכלו, נמי יפריש שלא מן המוקף, דהא דאמרינן דניחא ליה לחבר דליעבד הוא איסורא זוטא, [והוא לתרום שלא מן המוקף], ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה, [והוא לאכול טבל דחייב עליו מיתה בידי שמים].

ויש לעיין בהאי דינא בכמה עיונים:

ג. תנאי אם יאכל

הנה יש לשאול בהאי דינא דשרינן ליה למיעבד שלא מן המוקף, הרי דינא טרם אכל, ואם כן יש תקנתא שיעשר על תנאי אם יאכל, ואחר כך יצא לדרך להגיע אליו ולומר לו שאינו מעושר, ואמאי יעבור על שלא מן המוקף בתורת ודאי, הא עדיפא שיהא רק מספק.

יש לומר דחיישינן שמא יאכל רק חלק, ואז יחול המעשרות רק על מה שאכל, ואז לא יחול כלום דאין ברירה.

וכמו שכתב הגרע"א בתשובות (קמא סי' ב') דהנה היו אומרים בשעה שמניחין העורות בסיד שיהא מעובד לשם ספר תורה או תפילין ומזוזות וג' ויטעין כפי מה שיבחרו אחרי כן, וכתב הגרע"א דאינו נכון כלל, דהרי נצטרך לומר דזהו שכונת עליו ספר תורה הוברר הדבר שנעבד לשם ספר תורה, והרי אנו קיימא לן דבדאורייתא אין ברירה.

אמנם איכא דפליגי על הגרע"א וסברי דאין זה ברירה אלא תנאי, דהרי אין ודאי שיחול ספר תורה על חלק, דדינא לא יחול על כלום. ואם כן הכי נמי דכוותה.

אבל באמת אין הדבר כן, שהרי יכול לעשר על תנאי שאם יאכל מקצת יחול על הכל, ולא תליא בברירה כלל.

וצריך לומר דאין הכי נמי שיתנה כך, אלא בגמרא איירי באופן שבטוח שיאכל, והלכך בכהאי גוונא חייב לעשר, ואם יש ספיקות באמת יעשה על תנאי.

[והנה בחזון איש (דמאי) כתב דלעשר שיחול רק מה שיקחו ויחול למפרע תליא בברירה, וזה לכאורה כהגרע"א בקלפים, ולעשר אחר שהפירות כבר בידם, זה הוי משל חבירו על חבירו].

ד. שליח לדבר עבירה

הנה הא דיכול לעשר מפירותיו על פירות חבירו, היינו מפאת דינא דזבין לאדם שלא בפניו. וכתבו תוספות בגיטין (י"א ב' ד"ה התופס) דזביה הוא מטעם שליחות.

והשתא יקשה בהא דאמרינן דניחא ליה לחבר למיעבד איסורא זוטא, ויתרום שלא מן המוקף מפירותיו על של חבירו, הרי להאמור הא דמעשר מפירות עצמו על חבירו, הוה מטעם שליחות, והרי שלא מן המוקף זה עבירה, ואין שליח לדבר עבירה.

שלא מן המוקף

והרמב"ם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר (י"ח כ"ו)

הנה אמרינן במשנה בחלה (פ"א מ"ט) דאין תורמין תרומות ומעשרות אלא מן המוקף. [פירוש מוקף, קרוב וסמוך, והיינו שצריך להפריש התרומות ומעשרות מתוך הפירות עצמן].

וילפינן לה בספרי 'והרמב"ם ממנו' מן המוקף לו. [כך מביא בשם הספרי, ברמב"ן בגיטין ל"א ב', ובתשובות הרשב"א ח"א סי' קכ"ז].

הנה מבואר בגמרא עירובין (ל"ב א') שאם שלח לחבירו פירות, ושכח להפריש תרומות ומעשרות, ונזכר כשהפירות כבר הגיעו לחבירו, שרינן ליה להפריש שלא מן המוקף, כדי להציל המקבל מלאכול טבל. דניחא ליה לחבר דליעבד הוא איסורא זוטא, [והוא לתרום שלא מן המוקף], ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה, [והוא לאכול טבל דחייב עליו מיתה בידי שמים].

ויש לעיין בהאי דינא בכמה עיונים:

א. מזיד דרבנן או שוגג דאורייתא

הנה יש לעיין מה חמירא טפי, או איסור דרבנן במזיד או איסור דאורייתא בשוגג.

ולענ"ד לולא שאינו כדאי היה נראה דאיסור דאורייתא חמיר, ואף בשוגג. וצריך תלמוד.

א. נפקא מינה

נפקא מינה מחקירה הנ"ל, דהנה לענין לאפרושי מאיסורא, כשרואה שני אנשים שעוברים עבירה, ויכול להפריש רק אחד מהם, אמרינן דיפריש מי שעובר היותר חמור, כמבואר בגמרא סוטה (נ"ח א', לבטולי הא מקמי הא), ואם כן אם אחד מזיד ואחד שוגג, בפשוטו יפריש המזיד.

ואם כן לפי זה יהא נפקא מינה מחקירה הנ"ל, באחד עובר איסור דרבנן במזיד ואחד איסור דאורייתא בשוגג, למאן יפריש.

ב. שרינן שלא מן המוקף במזיד

הנה לכאורה יש להוכיח מהאמור דשרינן ליה למיעבד שלא מן המוקף כדי להציל חבירו, אע"פ שהתורם עובר על האיסור הקל דשלא מן המוקף במזיד, וחבירו אע"פ שעובר על איסור חמור דטבל מכל מקום הוה רק בשוגג.

אך אינו ראיא, דהטעם לצדד שמזיד חמור, היינו מפאת השחתות ושאט נפשו, וזה ליכא בנידון דידן, דהרי אינו עושה אלא להציל חבירו.

ג. לעבור אל איסור רדייה

מהאי טעמא נמי אין ראיא מגמרא שבת (ד' א') דשרינן לעבור במזיד על איסור דרבנן דרדיית הפת, כדי שלא יעבור על איסור אפיה, אף שהיה שוגג על האפיה.

[ובגוף הנידון דן במשנת רבי אהרן (פרשת כי תבא) מאי חמיר אם כרת שוגג או לאו מזיד. עיין שם בדבריו].

ב. אונס

תו העירוני אמאי יעשר שלא מן המוקף, הא אידך הוה אנוס, דסמך עליו כדן.

ויש ליישב, דאינו אונס אלא שוגג, דהרי אפשר לברר, וכמו בסמך על עדים ונתברר שהיו עדי שקר, דהוה שוגג ולא אונס.

א. הותר
אלא יש לומר דכיון דחכמים התירו לו להציל חבירו, אין זה בכלל עבירה, ואם כן תחול השליחות.

ב. שליח לגנוב
לפי זה העושה את חבירו שליח לגנוב, דפטור המשלח מן הכפל, דאין שליח לדבר עבירה, אם היה צריך לגנוב בשביל פיקוח נפש, ושלח שליח לגנוב, כאן יהא המשלח חייב כפל.
[ויהא כאן חיוב כפל, כי סוף סוף גנב, וכמו במציל עצמו בממון חבירו דחייב לשלם, כדדן בזה הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (תשובות משנת ר' אהרן ח"א סי' י"ח)].

ג. תמורה משום פיקוח נפש
הנה יליף בירושלמי (קידושין ריש פ"ב) מקרא ד'ואם המר ימיר' דיכולין לעשות תמורה רק על ידי עצמו אבל לא על ידי שליח.
והקשה בנודע ביהודה (קמא אהע"ז סי' פ"א) למה לי קרא דאינו יכול לעשות שליח, הא תמורה הוה איסור לא תעשה, ואם כן תיפוק ליה דאינו יכול לעשות שליח מפאת דאין שליח לדבר עבירה.
[ואע"פ דהשליח שוגג דעת הנימוקי יוסף (בי"ק כ"ט א' בדפי הרי"ף) וריטב"א (קידושין מ"ב ב' ד"ה שאני) דאף בשוגג אמרינן דאין שליח לדבר עבירה, וכן פסק הש"ך (חיי"ט סי' שמי"ח סק"ו)]. וגם יש לומר דהכא גם תוספות מודו בזה דכאן הוה שליחות בטעות לגבי השליח.

ולפי זה יתיישב דקא משמע לן קרא דגם כשצריך להמיר משום פיקוח נפש, דבזה אמרינן דיש שליחות, בכל זאת לא תחול השליחות.

ד. נתברר דהיתה גרושה
הנה בכהן שקידש גרושה על ידי שליח, והיה אז ספק ספיקא שאינה גרושה, ומשום הכי היתה מותרת, ואחר כך נתברר שהיא גרושה.

נראה פשוט דבכהאי גוונא פקעי הקידושין למפרע, דנתברר דהיה שליח לדבר עבירה, ואע"פ דאז היתה מותרת, הא איגלאי דלעולם לא היתה מותרת.

משא"כ היכא דתורם משלו על של חבירו דשרינן ליה למיעבד הכי, אם כן אין כאן עבירה בהאי מעשה, וכל העבירה היתה רק בזה שקודם לכן שלח לחבירו פירות בלתי מעושרים.

הפריש משלו שלא מן המוקף

הנה עד אחד המעיד שבעל הבית הפריש תרומות ומעשרות, בפשוטו נאמן, דהא בידו להפריש משלו על של חבירו, דמהאי טעמא מבואר בגמרא יבמות (פ"ח א') דמהימנינן ליה לעד אחד. ויש לעיין אמאי באמת חשיב בידו להפריש משלו על של חבירו, הרי הוה שלא מן המוקף:

א. אין שליח לדבר עבירה
הנה לכאורה המפריש משלו על של חבירו שלא מן המוקף, לא חל התרומה, דהא אין שליח לדבר עבירה ותתבטל השליחות.
[ובשלמא בהנ"ל בהא דניחא ליה לחבר להפריש שלא מן המוקף, כתבנו דלא קשיא, דהתם מורינן ליה למיעבד הכי ולא הוה עבירה].

ב. משנה למלך
ונהי דבאומר לחבירו להפריש, וחבירו הפריש שלא מן המוקף, יש לדון למה שכתב במשנה למלך (פ"ג מגניבה ה"ו) דהאומר לשחוט ושחט בשבת, דאין השחיטה מתבטלת, דהשחיטה בשבת אינו מעיקר השליחות.

[אך יש לומר דלא דמי דשם אותו מעשה בכמה זמנים, וכאן כל מעשה נפרד, ואם כן במעשה דשלא מן המוקף הוה שליח לדבר עבירה. וכן נקט הגאון בעל זכר טוב שליט"א].

אבל הכא חבירו לא מינהו כלל, ואם כן היאך יחול האי עבירה. ואם כן לא יהא נאמן לומר היכא דנמצא במקום אחר מפאת בידו של משלו על של חבירו.

[אלא דנימא דבידו לבוא לאותו מקום, אך בגוונא שעד שיגיע לאותו מקום יתקלקל המאכל לא יהא נאמן].

ג. מיגו דחל אנפשיה
בזה יש לומר דבידו להפריש משלו על של חבירו וכן משלו על של

עצמו, ובה נימא דמיגו דחל אנפשיה חייל אתרוייהו, וכמו דאמרינן (רש"י בבא מציעא ח' א' ד"ה ואילו) בשלח שלוחו לגנוב אדעתיה דידה ואדעתיה דמשלחו להיות שותפין בגניבה, דאע"פ דאין שליח לדבר עבירה, היכא דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.
וצריך עיון אם דמי, דהתם הוה מעשה אחת, משא"כ הכא כל חלק מהתרומות ומעשרות חייל על הפירות ודמי לבי הפרשות.

עד אחד על הפרשת תרומה

הנה יש לדון האם נאמן עד אחד המעיד שבעל הבית הפריש תרומות ומעשרות:

א. בידו
הנה בפשוטו נאמן, דהא בידו להפריש משלו על של חבירו, דמהאי טעמא מבואר בגמרא יבמות (פ"ח א') דמהימנינן ליה לעד אחד.
אך עדיין יש לדון מהו באופן דאינו בידו, כגון באופן שהנידון על פירות מחוברים, שבשלמא בעל הבית יכול להפריש עליהם מפאת דבידו לתלוש, אבל אידך הא אין בידו לתלוש.
וכן בכגון אופן דבעל הבית יודע שאם היו הפירות בבית חיילא ההפרשה, אך ספק אם הפירות הם בבית, ושואל עד אחד אם היו בבית, ואין העד יודע למה שואלו, אך אומר לעד דנפקא מינה לענין הלכה, ובה לא שייך בידו.

ב. איתחזק דטבל
הנה הוה כנגד איתחזק דטבל, והרי מסתפקינן בגמרא (גיטין ב' ב') אם עד אחד נאמן נגד חזקת איסור.

אך הרי בזמן הזה איסור טבל הוה רק מדרבנן, ועד אחד כנגד איתחזק איסורא אסור רק מספיקא דדינא, והרי כתב הגרע"א גליון יו"ד סי' ט"ו על ה"ט"ז ס"ק ד' דבאיסור דרבנן יש להקל דעד אחד נאמן נגד איתחזק.

ג. ספיקא דדינא
תו יש לדון, דליכא איתחזק איסורא, דהרי הוה הכא ספיקא דדינא, ורבו האמרים דבזה לא מוקמינן על איתחזק, דמשום חזקה לא הוכרע הדין.
אמנם הגרע"א בתשובות (קמא סי' ל"ז) אייתי דאינו מוסכם, אבל בפרי מגדים (סי' תנ"ז משב"ז סק"א, ועוד עיין יו"ד שפ"ד סי' י"ח סק"א) נקט הכי.

ד. ספק ספיקא
עוד יש לומר, דאף אם אינו מוסכם, מכל מקום יש להתיר בזמן הזה, דהוה ספק ספיקא, חדא, דילמא מקילינן בדרבנן בספיקות אף באיתחזק איסורא, דנחלקו הש"ך (יו"ד סי' ק"י דיני ספק ספיקא אות כ') והפרי חדש (שם ס"ק ט"ו).

ועוד, דאף להש"ך דמחמיר, דילמא בספיקא דדינא לא מוקמינן אחזקה. [ועוד דילמא עד אחד נאמן באיתחזק איסורא].

ה. ספק ספיקא נגד חזקה
וכי תימא דאף דאיכא ספק ספיקא לקולא, מכל מקום יש כאן חזקת טבל, ולהמחמירים בספק ספיקא כנגד חזקה דאזלינן בתר חזקה, היאך נתיר.

[א"ה, עיין שו"ת הרשב"א (ח"א סי' ת"א) דמהני, ועיין רמ"א (יו"ד סי' ק"י סעי' ט') דספק ספיקא נגד חזקה עדיף, אך בט"ז (שם ס"ק ט"ו) וש"ך (שם בדיוני ספק ספיקא אות כ"ז ל') מבואר דלא מהני].

אך לא אדע, דיש לומר דהכא הוה ליה כמספקינן אם יש כלל חזקת איסור, דלגיסא דבספיקא דדינא לא אזלינן בתר חזקה דמי כדליכא חזקת איסור.

אך מכל מקום לגיסא דיש חזקת איסור, תכריע האי חזקה הספק אם עד אחד נאמן, ושוב חזרנו לנידון אם חזקה אלימא מספק ספיקא.

ו. אמאי מחמירינן נגד איתחזק
[יש לשאול אמאי מחמירינן באיתחזק איסורא דעד אחד אינו נאמן, הא ספק ספיקא, דילמא עד אחד נאמן, ואף אם אינו נאמן, מכלל ספיקא לא נפקא, וכדכתבו קמאי (רשב"א וריטב"א ריש פ"ד דקידושין בספק קבוע, דילמא יש כאן רוב, ואף אם קבוע הוה רק ספיקא.

ויש לומר דאם עד אחד אינו נאמן, הוה ודאי איסור מכח חזקה, אך אם ספק ספיקא אלם מחזקה, הא אכתי יש ספק ספיקא. וכי תימא דוקא כשב' הספיקות נגד חזקה, הנה תליא בדברי הגרע"א (סי' ל"ז). וכמדומה דהאי קושיא טעותא. וצריך תלמוד].

ז. דבר שיש לו מתירין

וכי תימא דספק טבל דרבנן אסור משום דבר שיש לו מתירין, וכדעת הפלתי שהביא הגרע"א (תניינא סי' קכ"ח) וכמו שכתב בחזון איש במעשרות.

[וביאר הטעם דלהצד דטבל לא מקרי הפסד, ולהצד דחולין באמת לא קא עביד מיד, ואע"ג דיאסר אחר כך לאכול התרומה, ונראה כונתו דמכל מקום להצד דחולין הא דאינו אוכל התרומה אינו מצד הדין].

אמנם הגרע"א נחלק על הפלתי, דהא מפסיד התרומות ומעשרות, ולא דמי לביטול ברוב דהתם אינו מפסיד יותר מאשר לא נתערב.

תו, דהרי בדבר שיש לו מתירין בספיקא דדינא, כתב הגרע"א (חידושים ברכות ב' א', ושאר דוכתו) דמקילינן.

והנה מוכחא הכי לענין חלה בטבלא שאין בה לבובז, דמקילינן בחוץ לארץ ובזמן הזה שאינה מצרפת לחלה. ותיקשי הא יש לו מתירין, שהרי לדעת הפלתי יכול להפריש חלה. ועל כרחך כהנ"ל דהוה ספיקא דדינא.

ויש לדחות דהתם יש לעיסה חזקת היתר, ובזה נסתפק הגרע"א (גליון א"ו"ח) אם שרינן דבר שיש לו מתירין באיכא חזקת היתר.

ט. מסקנה

נמצא מכל האמור דיש להקל בעד אחד אמר שיש הפרשה, ואף שכתבנו צדדים להחמיר, כמדומה דמכל מקום יש להקל. וכל שכן כשיש בידו להפריש משלו על של חבירו.

חייב לתקן החטא

הנה מי שעשה חטא, חיובא רמיא עליו לתקן חטאו, דהיינו אם יוכל להפקיעו חייב לעשות הכי.

ומשום הכי כתב הגרע"א (בתשובות בס"ס דרו"ח ספר שלישי בלקוטים שבסוף החידושים על כתובות תשובה ג') להגאון רבי בונם איגר זלה"ה, דאם תרם שלא מן המוקף, דחיללא התרומה בדיעבד אבל יש כאן עבירה, חייב להשאל עלה, ועל ידי זה יתקן האיסור למפרע.

והנה אמרינן בגמרא דנדרים (נ"ט א') דטעמא דקונמות בטלין ברוב, ולא אמרינן דהוי דבר שיש לו מתירין, דהרי בנדר איכא מצוה להשאל, ואם כן עומד להיות מותר, משא"כ בתרומה דליכא מצוה להשאל.

ולפי זה כתב הגרע"א, דבנידון דין התרומה לא תתבטל אפילו באלף, דהרי הכא שפיר מצוה להשאל, ואם כן הוה דומיא דנדרים דהוה דבר שיש לו מתירין.

וכך כתב בחזון איש (דמאי סי' ד' ס"ק כ"א) והוסיף דזה דוקא בשלא אכל מהשיריים, דאם אכל מן השיריים הרי אסירא ליה להשאל.

והנה יש לעיין בהפריש שלא מן המוקף, ונפל לאלף, ואחר כך אכל בשוגג מן השיריים, דהשתא כבר לא קיימא להשאל, האם בטל ברוב.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דבטל ברוב, דאזלינן בתר שעת הנפילה, ואז היה יש לו מתירין ותו לא פקע, או דילמא לא בטל, דנימא דאזלינן בתר כל שעתא ושעתא, והשתא הוה כבר אין לו מתירין, ואם כן יתבטל.

ב. חתיכה נעשה נבילה

וכי תימא הא אמרינן חתיכה נעשה נבילה, ובעינן ששים כנגד הכל, [והיינו בנפל איסור לפחות מששים, ונאסר הכל, ונפל הכל לתערובת אחרת, בעינן ששים כנגד התערובת הראשונה, מפאת דכל התערובת הראשונה נאסרה], חזינן דלא אמרינן דעכשיו איכא ששים כנגד האיסור, אלא אזלינן בתר שעת הנפילה.

לא דמי, דהתם בשעת הנפילה לא היה ביטול ברוב, וגם עכשיו אין

סיבה שאותה תערובת יתבטל, משא"כ בנידון דידן, יש עכשיו סיבה לביטול תערובת הישנה, וכמו בדבר חשוב שלא בטל, אם אחר כך נתפצע בטל השתא ברוב.

ג. נפקא מינה בחדש

נפקא מינה נמי בזה באיסור חדש, שאינו בטל ברוב מפאת דיש לו מתירין לאחר ט"ו ניסן, וכתב בחכמת אדם (כלל נ"ג סעי' כ"ח) דהיינו דוקא בגוונא דהחדש נפל לדבר שאינו חמץ, כגון בתבואה או במצה, אבל בגוונא דנפל לתוך חמץ, בזה בטל ברוב, דהרי בכהאי גוונא לא הוה דבר שיש לו מתירין, דהרי אינו יכול להשהותו עד לאחר איסור חדש, דהא צריך לאכול החמץ קודם הפסח, ודמי לגוונא דהתבשיל עומד להתקלקל, דלא אמרינן בזה דבר שיש לו מתירין.

מעתה יש לדון בקמח חדש שנפל בהיותו קמח, שאינו בטל מכיון דיש לו מתירין לאחר ט"ו ניסן, ולאחר הנפילה נעשה חמץ, דעכשיו יש סיבה שהתערובת יתבטל.

ד. מבשל בשבת

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' שי"ח סעי' א') שהמבשל בשבת במזיד, אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד.

ויש לדון אם האי תבשיל נתערב באחרים, האם בטל ברוב. ומצאנו במגן אברהם (סי' שי"ח ס"ק ג') ג' דינים. [ויש לדון מהו בדין הרביעי]:

א. המבשל במזיד, ונתערב התבשיל בשבת, אסירא לאחרים מפאת דיש לו מתירין לאחר השבת.

ב. וכן מיתסר גם להמבשל, ואע"פ דלהמבשל אין לו מתירין, ואם כן ראוי לומר שבשבילו יתבטל ברוב, ורק לאחרים דהוה יש לו מתירין אינו בטל, מכל מקום אמרינן דמיגו דלא נתבטל האיסור לאחרים, וחשבינן לה כמאן דאיתא, לא נתבטל גם לו.

ג. אך אם נתערב רק לאחר השבת, דאז הנידון לאסור רק להמבשל עצמו, והרי להמבשל אסור לעולם והוה אין לו מתירין, אם כן בטל ברוב ומותר להמבשל.

ד. מעתה יש לדון בנתערב בשבת, דאמרינן דאסור גם להמבשל, מהו לאחר השבת.

וכתב הגרע"א (גליון סי' שי"ח) דיהא מותר לאחר השבת למבשל עצמו, דאזלינן בתר השתא, והרי השתא ליכא חומרא דיש לו מתירין.

אבל בפרי מגדים (יו"ד סי' ק"ב בשפ"ד ס"ק ט"ו) כתב דמשמעות המגן אברהם דאזלינן בתר שעת הנפילה, ואם נפל בשבת יאסר למבשל לעולם. וכך כתב הגר"ז (סי' שי"ח).

מעתה בזה תליא דין תרומה שלא מן המוקף שנפלה לאלף, ואחר כך אכלו מהשיריים, דלדעת הגרע"א יהא מותר, ולדעת הפרי מגדים והגר"ז יהא אסור.

והנה במשנה ברורה פסק (סי' שי"ח בשער הציון אות י"ג) כהגרע"א, אמנם התם יש סניף דהחוות דעת (יו"ד סי' ק"ב חידושים ס"ק י"ד וביאורים ס"ק"ח) פליג מכל וכל על המגן אברהם.

ה. עכשיו עומדת להתקלקל

לכאורה תליא נמי בנפל לתערובות שלא היתה עומדת להתקלקל עד שעת ההיתר, ואחר כך נשתנתה ועומדת להתקלקל, ובזה סתימת הפוסקים דבנתקלקל שרינן, כמבואר בדבריהם שלא חילקו (עיין יו"ד סי' ק"ב סעי' ד'). וצריך תלמוד.

ו. הגרע"א לשיטתו

הנה כתב בפרי מגדים (משב"ז סי' תמ"ז ס"ק ט"ו) לענין כלי חמץ שנתערב בכלים אחרים, דאינו בטל ברוב, דהוה ליה דבר שיש לו מתירין, דיהא מותר לאחר י"ב חודש, לדעת החכם צבי (סי' ע"ה) דכלי חמץ לאחר י"ב חודש מותר מכיון דחמץ שבו הוי כעפרא.

והגרע"א בתשובות (קמא סי' כ"ו) אייתי דברי הפרי מגדים, ואחר כך אייתי דכתב בספר למחבר אחרון [א"ה, בכת"י כתב דהוא המחצית השקל סי' תמ"ז ס"ס ס"ק מ'], דאף אם נימא דלא כהחכם צבי, מכל מקום לא יתבטל, דהוה דבר שיש לו מתירין, דהרי מן התורה עכ"פ אינו חוזר לאיסורו בפסח, דהא הוי נותן טעם לפגם דמותר מן התורה. [וניהו דמדרבנן גם נותן טעם לפגם אסור בחמץ, מכל מקום מיקרי דבר שיש לו מתירין ואינו בטל, דחכמים שהחמירו לא באו להקל שיחשב אין לו מתירין ויתבטל].

והגרע"א כתב דאינו כן, דלענין היום הראשון דעדיין הוה בן יומו ונותן טעם לשבת, פשיטא דאסרינן דיכול להמתין למחרת, וכמו בכל תערובת כלים, ולענין היום השני, דכבר הוה נותן טעם לפגם, אין לו מתירין, דאסורו בפסח הבא הוא כאסורו בפסח דהשתא.

ולכאורה הגרע"א לשיטתו הנ"ל (בסי' ש"ח) דמכיון דביום השני נעשה אין לו מתירין, דהרי האיסור דרבנן דנותן טעם לפגם אין לו מתירין, אם כן עכשיו בטל. אמנם לדעת הגר"ז הנ"ל, הרי מכיון דבשעת התערובת היה לו מתירין, דמן התורה נותן טעם לפגם מותר, אם כן תו אינו בטל. [וכן יש לבאר בדעת המחצית השקל הנ"ל].

חלות שחל למפרע

הנה יש לדון האם שייך לעשות חלות השתא, אע"פ שעכשיו אינו יכול לחול, רק יחול למפרע.

וכגון היכא דהפריש תרומה ודעתו להשאל עליה, אם יכול קודם להפריש תרומה אחרת על שיריים אלו, ורק אחר כך להשאל על התרומה הראשונה, וכך תחול למפרע תרומה השניה.

וחזינו בכמה מקומות שייך לעשות כזה חלות. אמנם יש להעיר מדברי הרא"ש וכדלקמן:

א. יכול להפריש

הנה כתב בספר עקבי חיים (להגאון רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל) באופן הנ"ל דהפרשת תרומה, דלא מצי למיעבד הכי, דהשתא אינו יכול לעשות חלות תרומה דהרי השתא אין כאן טבל.

אמנם דעת ה'מנחת שלמה' דשפיר מצי להפריש, דהרי חכם עוקר התרומה מעיקרו, ואם כן נתברר למפרע דבשעה שהפריש תרומה השניה זה היה טבל.

ב. חלה ביום טוב

הנה אמרין בסוגיא בפסחים (מ"ו א') כשהפריש חלה בטומאה ביום טוב דפסח, דהחלה הוה ברשותו משום דאי בעי מיתשיל עליו והוה שלו. והקשה בתשובות נפש חיה דהא איכא תקנתא, דהרי יכול להפקירנה, ואע"פ דהשתא אינה שלו להפקירנה, מכל מקום אם ישאל אז יתברר דהיתה שלו ויחול ההפקר למפרע, ומעתה לא יעבור על איסור חמץ בפסח מכח הואיל דאי בעי מיתשיל והוה שלו, דהרי ממה נפשך אם ישאל יחול ההפקר ולא יהא שלו.

חזינו מקושייתם דאע"פ דעכשיו אינו שלו, מכל מקום יכול לעשות עכשיו חלות הפקר, ויחול כשיתברר למפרע דבאמת היה אז שלו.

מים המנטפים ממזגן

יש לעיין במים המנטפים ממזגן לתוך דלי, אם המים הם מוקצה.

א. נולד

יש לומר דהוי נולד, דדוקא במי גשמים אמרינן דהמים הם כבר בעולם, דמים בעיבא מבלע בלעיי, משא"כ מים אלו שנעשו מהמזגן לא היו בעולם.

אך אולי תליא בפלוגתא דנולד, ואנן מקילינן בשבת, נעיין משנה ברורה ס"י תצ"ה ס"ק י"ז. ואולי נולד גמור בכהאי גוונא חמירא. נעיין שער הציון שם ס"ק כ"ו.

ב. מים שאינם ראויים לשתייה

תו יש לעיין, כיון דמים אלו מזוקקין ואינם ראויים לשתייה אלא ראויים למגהץ ומצבר וכיוצא בו, אם כן הוה להו מוקצה.

ואולי שאני הכא דראויים לנטילת ידים, ולא דמי לכל מים מזוקקים דהוי מוקצה משום דעומדים למטרתם דהוה שימוש של מוקצה, אבל הכא עומדים לשפיכה ויש להם שימוש מפאת דרואיים לנטילת ידים. וכל זה אם נימא דלא הוו נולד. וצריך עיון.

ג. מבטל כלי מהיכנו

הנה אם נימא דהוה מוקצה, יש לעיין אם מותר להביא דלי בשבת

ועוד עיין בישועות מלכו (או"ח סי' ל"ט ס"ד"ה והנה) ובאבני נזר (חו"מ סי' קנ"ג) דאייתא שהקשה כן הגאון תורת חסד (סי' מ"ד עיין שם).

ג. שלמי נדבה

הנה כתב הברוך טעם (בהגהות על הטו"א חגיגה ז' ב') דאף למאן דאמר דאין לשחוט שלמי נדבה ביום טוב, מכל מקום לכאורה איכא תקנתא שיוכל להקריבם ביום טוב,

והיינו שיקדישו לשלמי נדבה, ואחר כך יאמר כשאשאל על השלמי נדבה תהא לשלמי שמחה, והרי שרינן מלאכה ביום טוב משום הואיל, ואם כן נימא דאע"פ דהשתא הוה שלמי נדבה דאין להקריבו ביום טוב, מכל מקום נימא דשרי מפאת הואיל, דהרי אי בעי מתשיל על השלמי נדבה ואז יחול למפרע שלמי שמחה שמותר להקריבו ביום טוב. חזינו מדבריו דשייך לעשות כזה חלות. [ועוד עיין במה שהבאנו בפרשת משפטים תשע"ה].

ד. אין לגרש גרושה

אמנם לאידך גיסא מצאנו לא כך, דהנה כתב הרא"ש בתשובות (ככל מ"ה סי' כ"ו) דמי שגרש אשה ואמר הרי זה גיטך על מנת שלא תינשא לשמעון, ועכשיו נמלך ורוצה להתירה כדי שתוכל לינשא לשמעון, [ואי אפשר לבטל התנאי], לא יועיל לתת לה גט שני בלא שום תנאי, דהרי השתא כבר אינה אשתו דהרי היא גרושה ולא שייך לגרשה, אלא תקנתה שיחזור ויקדשנה ויגרשנה בלא תנאי. ומובא בשולחן ערוך (אהע"ז סי' קמ"ג סעי' ט"ז).

וצריך ביאור אמאי אינו יכול לגרשה, ואחר כך היא תנשא לשמעון, ואז יתברר למפרע שהגט הראשון לא היה גט, ויחול הגירושין השני.

וכי תימא דאינו יכול לעשות חלות גירושין עכשיו, כיון דעכשיו אינה אשתו, אך הרי הוכחנו בכמה הוכחות דאם יתברר למפרע דהיה יכול לחול אם כן חל, כגון הכא שלמפרע בטל הגט הראשון ונתברר שהיא אשתו.

אלא על כרחך טעמא דהרא"ש רק בגט איתמר. עיין היטב במכתב מאליהו (שער ח' סי' י"א ד"ה אמנם עדיין, ושם בשער ח' סי' כ"ב).

ה. בדינא דהרא"ש

ואגב אורחא, הנה בהך דהרא"ש יש תקנתא גם בלי שיקדשנה המגרש, שתעבור על התנאי, כגון שהיה התנאי שלא תינשא כמה שנים, שתנשא, ואם כן בטל הגט ושוב יועיל גט שני.

אך יש לעיין מאי שייך נשואין הרי ביאתה אסורה, שאז אשת איש, ואם כן לא הוה נשואין דומיא דחולנית, והא דיש חופה לפסולות דדעתו מכל מקום לבוא עליה משא"כ בנידון דידך.

[ותו יש לעיין מאי שייך חופה הרי אם החופה חיילא אינו אשתו. ותליא אם התנאי על מעשה נשואין או חלות נשואין. ועיין באחיזר ח"ד].

עניני שבת

דהוה ליה מבטל כלי מהיכנו.

ואולי הכא קילא, דאם לא כן הוי גרף של רעי, וכדשרינן לבטל כלי מהיכנו בהבאת כלי לקבל דלף שאינו ראוי בשבת. (שולחן ערוך סי' של"ה סעי' ד').

ד. נולדו בתערובת

הנה אם הוי נולד, יש לדון מהו היכא דנטפו מערב שבת לדלי אם מותר לטלטל כל המים.

והנה אם נטפו גם מערב שבת וגם בשבת, ונימא דהוי מוקצה מפאת נולד, אם כן ייאסר הכל, דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל.

וכי תימא דדמי לנולד בתערובת כי הך דגלגית. [כמבואר בשולחן ערוך (סי' ש"כ סעי' ב') בזיתים וענבים שנתרסקו מערב שבת, משקים היוצאים מהם מותרין, ואפילו אם לא נתרסקו מערב שבת, אם יש יין בגלגית שהענבים בתוכה, אף על פי שהענבים מתבקעים בשבת בגלגית, מותר לשתותו בשבת, שכל יין היוצא מהענבים מתבטל מיד ביין שבגלגית].

אך לא דמי דהרי הכא המים ניכרים קודם לנפילת המים שלמטה, וכדאמרין בהך דגלגית (משנה ברורה שם ס"ק י"ד) דאם נבקעו שלא מתוך היין וזבים לתוך היין מבחוץ אינן בטלים ברוב.

[שוב הודיעוני שבקובץ מבית לוי דנו חכמי הדור בדין המים].

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת קרח

סדר הפרשת תרומות ומעשרות

"וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי וגו'. כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם וגו'. ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה וגו'. ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם, והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר". (פרק י"ח).

בזיון).
ובזמן הזה נוקט ב"חזון איש" (שביעית, סימן ה' סק"ב) שכיון שצריך לתת את התרומה דווקא לכהן מיוחס (אם התרומה עדיין לא הוכשרה לקבלת טומאה), וכהן מיוחס הוא כהן שבית דין קבעו שהוא מיוחס. והיום אין כהן מיוחס לכן לא נותנים את התרומה לכהן, אלא הבעלים קורא שם לתרומה ומפרישה משאר הפירות, ושורפה או מאבדה.

התרומה אסורה לזרים, לכן כשמתקן את הפירות וקורא על התרומה שם תרומה, אע"פ שהפירות מיד נתקנו כשקרא שם לתרומה, בכל זאת הוא חייב להפריש ולהוציא את התרומה מכלל מהפירות, בכדי שלא יכשלו באכילתה שהרי היא אסורה לזרים.

מעשר ראשון ותרומת מעשר

לאחר הפרשת התרומה מהפירות, מפריש "מעשר ראשון". המעשר הוא שלוקח עשירית מהפירות שנותרו לאחר שהוציא מהם את התרומה גדולה, וקורא להם שם מעשר ראשון, ונותנם ללוי. והלוי חייב מתוך המעשר הזה שקיבל להוציא תרומת מעשר שזה עשירית מהמעשר שקיבל וליתנו תרומה לכהן, והתרומה הזו יש בה את כל הדינים כמו תרומה גדולה שהישראל מפריש.

מעשר ראשון מותר לזרים (מלבד החלק של תרומת מעשר, שנמצא בתוך המעשר), ולכן בפירות שהם ספק טבל שאין חיוב ליתן את המעשר ללוי שהמוציא מחברו עליו הראיה, כאשר הבעלים קובע שם מעשר בעשירית מהפירות, אינו חייב להוציא את הפירות הללו מכלל הפירות אלא די בזה שקרא עליהם שם מעשר, ומעתה מותר לו לאכול את כל הפירות הללו כמו יתר הפירות. אלא שיש חיוב להוציא מהמעשר הזה תרומת מעשר, שצריך ליתנו לכהן, אשר זה אסור לזרים וכל המעשר הזה מוגדר כטבל כל זמן שלא הוציאו ממנו תרומת מעשר, אבל לאחר הוצאת תרומת מעשר, מותר לבעלים לאכול בעצמו את כל המעשר.

ובטבל וודאי, שהמעשר הוא מעשר וודאי, היה צריך להיות שיש חובה על הבעלים להוציא את המעשר וליתנו ללוי, אבל בזמן הזה כותב החזון איש (שביעית סימן ה' סק"ב) שכיון שאין לנו לוי מיוחס אין חייבים ליתן את המעשר ללוי. וממילא הבעלים קורא שם למעשר, ובזה תיקן את הפירות מטבלם, ומעתה כיון שזה מותר לזרים מותר לו לאכול בעצמו את כל המעשר.

ובזמן הזה מיד לאחר שהבעלים קרא שם לעשירית מהפירות בשם מעשר (בין בוודאי טבל, ובין בספק טבל), הוא חייב להוציא מתוך המעשר הזה תרומת מעשר, שיוציא עשירית מהמעשר ויקרא לו שם תרומת מעשר. ואת התרומת מעשר הזו, חייב להוציא ולהפריד משאר המעשר ומכלל הפירות, כיון שזה אסור לזרים, ואם ישאיר את זה בתוך כלל הפירות יש לחוש שמא לבסוף יתערבב בפירות ויאכלנו. וכל דיני התרומת מעשר הוא כדין תרומה, שניתן לכהן, וצריך לאוכלו בטהרה.

(תרומת מעשר היא בעצם חובה על הלוי להוציא מתוך המעשר שנתנו לו, אבל בזמן הזה שלא נותנים את המעשר ללוי, הבעלים בעצמו חייב לתקן את הפירות ולהוציא מתוך המעשר את התרומת מעשר).

מעשר שני ומעשר עני

אחרי שהפריש את המעשר ראשון, מעתה צריך להפריש עוד עשירית מכלל הפירות שנותרו לאחר המעשר ראשון, ובפירות שגדלו בשנים א' ב' ד' ה' משנות שמיטה קורא עליהם שם "מעשר שני", ובפירות שגדלו

בפסוקים הללו כתובים דיני תרומות ומעשרות, שצריך לתת את התרומה לכהן, ואת המעשרות ללוי, והלוי מחוייב להפריש מתוך המעשרות שקיבל תרומת מעשר לכהן.

והנה בסדר ההפרשה, התרומה שמפריש הבעלים לכהן נקראת "תרומה גדולה", והמעשר שמפריש הבעלים ללוי נקרא "מעשר ראשון", והתרומה שהלוי מפריש בעבור הכהן מתוך המעשרות שקיבל נקראת "תרומת מעשר". ויש עוד שני מעשרות שהם "מעשר שני" ו"מעשר עני", ואלו המעשרות לא נוהגות בכל שנות השמיטה. אלא "מעשר שני" נוהג רק בפירות שגדלו בשנה הראשונה, השנייה, הרביעית, והחמישית משנות השמיטה. ו"מעשר עני" נוהג רק בפירות שגדלו בשנה השלישית והשישית. שמעשר שני ומעשר עני, לא נוהגים באותם השנים, שבשנה שנוהג בה מעשר שני לא נוהג מעשר עני, ובשנה שנוהג מעשר עני לא נוהג מעשר שני.

ונבאר את סדר ונוסח ההפרשה, בתוספת כמה הלכות השייכות לדינים הללו.

פירות או ירקות שהתחייבו במעשרות, יש בהם דין טבל, שאסורים באכילה עד שיפריש מהם את המעשרות, שייחדם ויקרא עליהם את שם התרומה והמעשרות.

המעשרות שצריך להפריש מתוך הפירות, הם - א. תרומה גדולה. ב. מעשר ראשון. ג. מעשר שני / עני. ד. תרומת מעשר.

יש לציין שכדי להוציא את הפירות מטבלם עיקר המעשר הוא קריאת שם מעשר על הפירות, שייחד את הפירות שהם תרומה ומעשר, ויקרא עליהם שם מעשר, ובזה כבר תוקנו כל הפירות ומותרים באכילה. ואפילו אם אינו מפריש ומוציא את המעשרות מתוך כלל הפירות, אלא משאירם בכלל כל הפירות, בכל זאת עצם זה שייחד את המעשרות וקרא עליהם שם מעשר, די בכך כדי לתקן את הפירות. והמצווה להוציא את המעשרות וליתנם לכהן וללוי היא חיוב אחר, או אפילו מצווה אחרת, ואינו מעכב את חלות המעשרות.

אבל בתרומה גדולה ובתרומת מעשר, כיון שהם אסורים לזרים, חייבים להוציא אותם מכלל הפירות, בכדי שלא יכשלו ויאכלו אותם.

תרומה גדולה

בתרומה גדולה מפריש הבעלים חלק מהפירות ונותנם לכהן, מן התורה שיעור התרומה היא כל שהוא, ואפילו כשיש כמות גדולה מאוד של פירות שצריכים להפריש מהם את המעשרות, הרי כשמפריש כל שהוא מהפירות בעבור תרומה גדולה, קיים בזה את דין התרומה. ובלשון הגמרא הוא "חטיט אחת פוטרת את הכרי", שאפילו כשמפריש חטיט אחת לתרומה בשביל כרי גדול של תבואה, נפטר כל הכרי מדין תרומה. אבל חכמים נתנו בזה שיעור, ואמרו במשנה (תרומות פרק ד' משנה ג') "שיעור תרומה, עין יפה אחת מארבעים וכו', והבינונית מחמישים, והרעה משישים". ובזמן הזה לכתחילה שיעור התרומה הוא רק בכל שהוא, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות תרומות, פרק ג' הלכה א'), "ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה, יש לו להפריש כל שהוא לכתחילה".

בתרומה הבעלים מפריש את התרומה ונותנה לכהן, והכהן צריך לאוכלו בטהרה, כשהוא טהור והתרומה טהורה. ובזמן הזה שכולם טמאים אסור לו לאכול את התרומה, וצריך לשורפה או לאבדה, (ואסור לאבדה בדרך

בשנים ג' ו' משנות שמיטה קורא עליהם שם מעשר עני.

מעשר שני צריך להעלותו לירושלים ולאכול בטהרה, ובזמן הזה מחללים את המעשר שני על פרוטה. ואפילו שהפירות שווים יותר מפרוטה די בפרוטה אחת כדי לחללו עליו, כפי ההלכה שהקדש שווה מנה שחיללו על שווה פרוטה מחולל. ואחר החילול יכול הבעלים לאכול ככל שאר הפירות.

וממילא כדי לתקן את הפירות, אין צריך להוציא את הפירות שקבע עליהם שם מעשר שני מתוך כלל הפירות, אלא די בזה שקובע מקום וקורא לעשירית מהפירות שישנם שם בשם מעשר שני, ומיד לאחר מכן מחללו על שווה פרוטה.

מעשר עני צריך ליתנו לעני. ובספק טבל ההלכה היא שהמוציא מחברו עליו הראיה, וממילא אין חיוב לתן את המעשר לעני, אלא כדי לתקן את הפירות ולקיים הפרשת מעשר עני, די בקריאת שם מעשר עני על עשירית מכלל הפירות. ואין צריך להפרישם ולהוציאם מכלל הפירות, אלא משאירם יחד עם כל הפירות, ויכול לאכול ללא חשש.

ובטבל וודאי, חייב ליתן את המעשר עני לעני. ואפילו בזמן הזה יש חיוב ליתנו לעני, וכאן לא שייך את הפטור שיש בתרומה ובמעשר שכותב החזון איש שאין צריך ליתנו לכהן וללוי. משום שדווקא בתרומה ומעשר שייך לומר שאין לנו כהן ולוי מיוחדים ומשום כן אין חיוב ליתן להם את המעשרות, אבל בעני אין צריך יחוס אבות כדי להיות עני, אלא הדבר תלוי באדם בעצמו שאם הוא עני שאין לו כדי מחייתו, הרי הוא עני גמור שיש מצווה ליתן לו מתנות עניים.

ומעיקר הדין כותב החזון איש (מעשרות, סימן ח' סק"ה) שצריך לעני

*

סדר נוסח הפרשת תרומות ומעשרות

עליהן. ואת נוסח ההפרשה כתב החזון איש בעצמו (כאשר כל מילה ומילה בתוכו מדוקדק היטב, לפי כללי ההלכה), וזה לשונו -

נוטל מן הפירות מעט יותר מאחד ממאה ומבדילו מן השאר ואומר:

יותר מאחד ממאה שיש כאן הרי הוא תרומה גדולה בצד צפוני*.) אותו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוני של הפירות*.) הרי הוא מעשר ראשון. אותו אחד ממאה שעשיתיו מעשר ראשון, עשוי תרומת מעשר*.) (ומעשר שני בדומה*.) ומחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי. ואם צריך מעשר עני יהא מעשר עני בדומה*.) אם הוא רבעי, יהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי.

(* אם מעשר מינים הרבה צריך להוסיף: "כל מין על מינו".)

ומבדילו מן השאר

ונבאר את נוסח ההפרשה, בתחילה לפני שמתחיל לומר את נוסח ההפרשה, כתוב בנוסח "נוטל מן הפירות מעט יותר מאחד ממאה ומבדילו מן השאר". הסיבה שצריך להפריד ולהבדיל "מעט יותר מאחד ממאה" מכלל הפירות, הוא משום שבמעט יותר מאחד ממאה הזה הוא עתיד להחיל עליהם שם תרומה, (שתרומה גדולה הוא עומד להחיל בחלק המעט יותר, ותרומת מעשר עומד להחיל בחלק שהוא אחד ממאה), ותרומה אסורה לזרים. ולכן כדי שיהיה ניכר מהו התרומה שאסורה באכילה, צריך להפריד את התרומה שאסורה לזרים מכלל הפירות, לפני ההפרשה. וממילא כאשר יעשה את הפרשת תרומות ומעשרות, לא תצא תקלה שיתערבב בתוך כלל הפירות תרומה שאסורה באכילה, שמעיקרא מחיל את התרומה על פירות שהם מפורדים ועומדים מחוץ לכלל הפירות.

תרומה גדולה

ועתה לאחר שלקח מעט יותר מאחד ממאה מכלל הפירות והבדילו מן השאר, אפשר להתחיל לומר את נוסח ההפרשה, ומתחיל ואומר "יותר מאחד ממאה שיש כאן, הרי הוא תרומה גדולה בצד צפוני". התרומה הראשונה שצריך להפריש הוא תרומה גדולה, ושיעור תרומה גדולה הוא כל שהוא, וממילא מתוך החלק יותר מאחד ממאה שהבדיל משאר הפירות, הוא מיוחד עתה את החלק הקטן שהוא מעט יותר מאחד ממאה, וקורא לו שם תרומה גדולה. (אבל החלק של אחד ממאה שהפריד מכלל הפירות, עדיין לא מחיל בו שם תרומה או מעשר, ובינתיים דינו כמו שאר הפירות). וכיון שאין שיעור לתרומה וזה חל אפילו על כל שהוא, לכן אפילו אם אותו חלק קטן של יותר מאחד ממאה הוא קטן ביותר, אין בכך שום חיסרון, שכך הוא דין תרומה גדולה ששיעורו כל שהוא.

ומה שאומר "יותר מאחד ממאה שיש כאן", כוונת המילים "שיש כאן", הוא שאותו יותר מאחד ממאה שרוצה עתה להחיל בו שם תרומה גדולה,

את המעשרות בעצמם, שיתן לו את הפירות שהפרישם לשם מעשר עני, ולא שישום את דמי הפירות ויתן לו את שוים. (החזון איש כותב כן לגבי תרומות ומעשרות שצריך ליתן לכהן וללוי, אבל פשוט שהוא הדין גם לגבי מעשר עני, שאין בדבר זה שום חילוק ביניהם).

וממילא בטבל וודאי כאשר קורא שם מעשר עני על הפירות, המצווה היא לתת את הפירות הללו לעניים. אלא שבגמרא בגיטין (דף ל' א') מובאת עצה שלא יצטרך בכל פעם לחפש עני כדי ליתן לו את הפירות של מעשר עני, שילווה מעות לעני על דעת זה שפירעון החוב יהיה במתנות עניים. ואז בכל פעם שיהיה לו פירות של מתנות עניים של טבל וודאי שחייב ליתנם לעני, יזכה לעני את הפירות על ידי אחר, ואח"כ יקח את הפירות לעצמו בשביל פירעון החוב שהעני חייב לו.

ומי שלא עשה את העצה הזו, ויש לו מעשר עני של טבל וודאי, ואין לו עני מזומן שיכול ליתן לו את המעשרות, ומפחד שעד שימצא עני הפירות ירקיבו, הוא יכול לשום את דמי הפירות ולאכולם בעצמו, וכאשר ימצא עני יתן לו את דמי הפירות. וכעין מה שכתב השו"ע (יו"ד, סימן ס"א סעיף י') לגבי מתנות כהונה, שאם אין לו כהן ליתן לו את המתנות יכול הוא לשום את דמי המתנות ואוכלם, ונותן את הדמים לכהן. ובדרך זה י"ל גם לגבי מעשר עני כשאין לו עני מזומן לפניו.

אבל במקום שאין חשש שהפירות ירקיבו עד שימצא עני, אסור לעשות את העצה הזו, אלא צריך לקיים את מצוות הנתינה בפירות, וליתנם לעניים.

אלו הם כללי הדינים של תרומות ומעשרות, שצריך להפריש מפירות טבל.

ששיריה ניכרין, די במה שמקצת שיריה ניכרין, ואין צריך שכל שיריה יהיו ניכרין. ועל כן אם ביחס לכלל הפירות התרומה מגודרת כשיריה ניכרין די בזה, ואין צריך שגם ביחס לפירות שהפריד והוציא מכלל הפירות יהיה ניכר מהו התרומה. ולכן מעיקר הדין אם הוציא מעט יותר מאחד ממאה מכלל הפירות, ואמר שמתוך זה החלק שהוא יותר מאחד ממאה יהא תרומה גדולה, ולא הוסיף בצד צפוננו, חלה התרומה.

אמנם כתב בחזון איש, שיש אופנים שצריך מדינא לקבוע מקום לתרומה ולומר בצד צפוננו, שיכולה לצאת תקלה וקלקול במעשר ראשון שעתיד להפריש. וזה באופן שבמה שהוציא יותר מאחד ממאה שקובע לתרומה גדולה יש כמות גדולה יותר של פירות מאשר האחד ממאה שהוציא יחד עימו. שהרי כשמוציא מכלל הפירות יותר מאחד ממאה, אין שיעור לאותו יותר מאחד ממאה כמה הוא צריך להיות, שדווקא לגבי האחד ממאה יש שיעור שהוא צריך להיות אחד ממאה ולא פחות, אבל לגבי אותו חלק שהוא יותר ממאה אין בו שיעור כלל, ואין הבדל בזה אין אם הוא כל שהוא בלבד לבין אם יש בו כמות גדולה של פירות, ואין צריך לדקדק בזה כלל.

ומעתה באופן כזה שבאמת הוציא לחלק יותר מאחד ממאה כמות גדולה של פירות שהיא יותר מהאחד ממאה שהוציא יחד עימו, הרי לאחר שקרה שם על הפירות הללו שהם תרומה גדולה, יוצא שיש בפירות הללו שהפריד מכלל הפירות רוב תרומה גדולה ומיעוט טבל. ואם לא קבע מקום מסויים לתרומה גדולה, הכל מוגדר כתערובת, שבתערובת הכלל הוא שאנו אומרים ביטול ברוב, והטבל בטל ברוב התרומה גדולה. וממילא מעתה שוב לא יוכל להחיל על החלק של אחד ממאה שם מעשר, כיון שמכאן דין ביטול ברוב חל על זה שם תרומה, ואי אפשר להחיל שם מעשר על תרומה, ומתוך כך יהיו מעשרותיו שיפריש בהמשך מקולקלים. ולכן משום כן יש להקפיד בכל האופנים לקבוע מקום לתרומה גדולה ולומר "בצד צפוננו", ואז גם אם לא ידקדק והתרומה תהא רוב יותר מהחלק של אחד ממאה שהוא טבל, הרי לא יתבטל הטבל ברוב ויוכל בהמשך ההפרשה לקבוע על זה שם מעשר.

בצפוננו - בצד צפוננו

והנה מה שאומר בקביעות מקום לתרומה גדולה "בצד צפוננו", לכאורה היה די לומר רק "בצפוננו" ואין צורך להוסיף את המילה "בצד". ובחזון איש (דמאי, סימן ט"ו סק"ח) כותב, שבתרומה גדולה יש צורך להדגיש בקביעות מקום ולומר "בצד צפוננו", משום שלפעמים אם יאמר רק "בצפוננו" בלבד יכולה לצאת תקלה. משום שבירושלמי בדמאי (פרק ג' הלכה ג') כותב שכאשר אדם אומר שהתרומה תחול "בצפוננו" אין בזה משמעות שיחול דווקא בסוף צפון, אלא המשמעות של צפון הוא על כל רוח הצפוני. וכן פסק הרמב"ם בהלכות תרומות (פרק י"ג הלכה ט"ו), וכתב "אמר תרומת הכרי בצפוננו, חולקין אותו לשנים והחצי שבצפון לשנים, ונמצא רביע הכרי שהוא צפון צפוני הוא המדומע". מבואר בזה שההגדרה של צפוננו כוללת את כל רוח הצפון, ולא רק את קצה הצפון. ומעתה כותב החזון איש, שאם ביותר מאחד ממאה שהוציא מכלל הפירות, לא דקדק להוציא במדויק רק אחד ממאה ומעט יותר, אלא הוציא כמות גדולה באופן שמלבד האחד ממאה יש עוד הרבה פירות, (ומצד התרומה אין חיסרון להוציא הרבה לתרומה, שהרי אין לתרומה שיעור, ויכול לעשות תרומה בשיעור גדול של יותר מכל שהוא). הרי כאשר יאמר שהתרומה גדולה תחול על הפירות שבצפוננו, התרומה תחול על כל הפירות שברוח הצפוני, מלבד החלק של הפירות שהוא בשיעור אחד ממאה שנצרך בהמשך בשביל המעשר. ומעתה אם ברוח הצפוני רוב הפירות יהיו תרומה, ורק המיעוט ישאר טבל (שעתיד לקרוא לו שם מעשר ותרומה מעשר), הרי הטבל הזה הוא נחשב כתערובת יחד עם התרומה, ויחול בו דין ביטול ברוב שהטבל יהיה בטל לתרומה. וממילא בסוף יתקלקלו לו המעשרות, שלא יוכל להחיל על הפירות הללו שם מעשר אחרי שבדין ביטול ברוב חל בזה כבר שם תרומה.

לכן כותב החזון איש שיש לדקדק ולומר "בצד צפוננו", שכאשר מוסיפים ואומרים את המילה "בצד", משמעותו בקצה ובסוף רוח הצפון, ואם כן נחשב הדבר כקובע מקום לתרומה ששיעור יותר מאחד ממאה שהוא מכלל הפירות יחול במדויק בקצה צד צפון. ומעתה אין התרומה נחשבת לתערובת יחד עם הטבל, כיון שהמקום של התרומה הוא מבורר וקבוע, ועל כן אין הטבל בטל ברוב התרומה מאחר שאינו מעורב עימו, וממילא הטבל נשאר בטבלו ויכול להמשיך את המעשרות כדת וכדין, ולקבוע בפירות הללו שם מעשר ותרומת מעשר.

*

לדקדק להוציא יותר מאחד ממאה

חובה לדקדק שכאשר מוציא מכלל הפירות יותר מאחד ממאה, שיעור

היטב שבאמת יש במה שהוציא יותר מאחד ממאה, ולא פחות. שאם הוציא במדויק אחד ממאה (וכל שכן כשהוציא פחות מזה), הרי כשקובע עתה את התרומה ואומר שהתרומה תחול על החלק של יותר מאחד ממאה שהוציא מכלל הפירות, אין לתרומה על מה לחול שהרי לא הוציא חלק יותר מאחד ממאה. ואם התרומה לא חלה הפירות נשארים בטבלם, ועובר באכילתם על איסור טבל. ואפילו אם בסוף לאחר שהפריש את כל המעשרות ישים לב שאין כאן יותר מאחד ממאה, וממילא התרומה לא חלה, ויחזור ויפריש שוב תרומה, הרי עבר בזה על איסור כל תאחר שהקדים מעשרות לתרומה.

לכן חובה רבה לדקדק לפני ההפרשה שבאמת מוציא מכלל הפירות שיעור של יותר מאחד ממאה, ולא פחות. ואין צריך לדקדק שיהיה במדויק יותר מאחד ממאה ולא יותר, משום שגם אם מוציא הרבה יותר מאחד ממאה אין בכך שום חשש תקלה, שהרי אין לתרומה שיעור וכל מה שמוציא שהוא יותר מאחד ממאה חל בזה שם תרומה, והחלק שנשאר שלא חל בו שם תרומה הוא חלק אחד ממאה שעל זה ממשיך ומחיל בו שם מעשר ומעשר שני.

ואם לאחר שקבע שם תרומה ומעשר, הבחין שלא הוציא חלק של יותר מאחד ממאה, כותב החזון איש (דמאי, סימן ד' סק"א) שכדי שלא יעבור על כל תאחר במה שהקדים מעשר לתרומה, יש עליו מצווה לישאל על המעשרות כדרך שנשאלים על הנדרים ואז יתבטל כל המעשרות שהפריש ומעתה ישוב ויפריש כדת וכדין תרומה ולאחר מכן מעשר. ובחזון איש (דמאי, סימן ב' סק"ו) דן בזה, שיתכן שכיון שלא כיוון להקדים מעשר לתרומה, שהרי חשב בתחילה שהוציא יותר מאחד ממאה, ממילא אפשר שזה נחשב טעות במעשר, וגם בלא שישאל על המעשרות, המעשרות בטלים שזה מעשר בטעות שלא חל. ומספק יש להצריכו שישאל על המעשרות, ולאחר מכן יחזור ויעשה את כל ההפרשה מההתחלה.

*

מעשר ראשון

והנה כל מה שאמר עד עתה בנוסח ההפרשה היה כדי לקבוע שם לתרומה גדולה, ומעתה המשיך ההפרשה הוא לקבוע שם למעשר ראשון, ומעשר ראשון הוא עשירית מכלל הפירות שנותרו לאחר שהוציא מהם את התרומה גדולה, וצריך עתה לקבוע בהם שם מעשר ראשון.

והנה בתחילה הוציא מכלל הפירות מעט יותר מאחד ממאה והניחם בצד מופרדים משאר הפירות, ובתרומה גדולה קבע שם בחלק המעט יותר מאחד ממאה שייחדו וקבעו לשם תרומה גדולה, ועתה נשאר לו חלק של אחד ממאה שמונח בצד.

ומעתה במעשר ראשון שצריך לקחת עשירית מכלל הפירות, הרי הוא לוקח את החלק אחד ממאה שנשאר מונח בצד מופרד מכלל הפירות, יחד עם עוד תשעה חלקים מכלל הפירות, וקובע בהם שם מעשר ראשון.

ולזה אומר בנוסח ההפרשה **"אותו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוננו של הפירות, הרי הוא מעשר ראשון"**. ופירושו, **"אותו אחד ממאה שיש כאן"** היינו שישנו כאן מופרד מכלל הפירות, שלאחר שקבע שם תרומה גדולה בחלק של יותר מאחד ממאה, נשאר חלק של אחד ממאה מונח בצד מופרד מכלל הפירות. ועתה הוא קובע שם בחלק הזה, יחד עם **"עוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוננו של הפירות"**, שתשעה חלקים כמותו שמונחים בצד צפוננו של כלל הפירות, בהכל ביחד יש עשירית מכלל הפירות. ובהם הוא קובע עכשיו שם מעשר ראשון באומרו **"הרי הוא מעשר ראשון"**.

והכלל בזה שכדי לקבוע מעשר ראשון, לא צריך שכל המעשר יהיה מונח ביחד, אלא העיקר הוא שבסופו של דבר הוציא למעשר עשירית מכלל הפירות, ואין הלכה שצריך שכל הפירות הללו יגעו זה בזה. וממילא כאן במה שלוקח למעשר חלק אחד ממאה שמונח בצד, יחד עם עוד תשעה חלקים שמונחים בצד צפוננו של כלל הפירות, אין בזה שום חיסרון וכיון שלמעשה יש בידו במעשר עשירית מכלל הפירות חל בזה שם מעשר ראשון, וקיים את חובת המעשר.

תרומת מעשר

והנה מעשר ראשון צריך ליתנו ללוי, והלוי צריך להפריש מתוך המעשר שקיבל חלק עשירית ממנו לתרומת מעשר וליתנו לכהן. וכל זמן שלא הפריש ממנו תרומת מעשר דין המעשר ראשון כדין טבל גמור ואסור לאוכלו, כמו שכתוב בפסוקים בפרשה (פרק י"ח פסוק כ"ו-כ"ח) **"ואל הלויים תדבר וגו', כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו', והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורון וגו'".** ומבואר שדין תרומת מעשר כדין תרומה גדולה שבני ישראל מפרישים כדגן מן הגורון, שכל זמן שלא הפרישו אותו הפירות טבל, כך

גם המעשר ראשון כולו טבל עד שיפרישו ממנו תרומת מעשר.

והנה בזמן הזה לא נותנים את המעשר ראשון ללוי, אלא רק קובע בהם שם מעשר ראשון ודי בזה. וכיון שהוא מותר לזרים ממילא אחר כך הבעלים אוכלו ככל שאר הפירות, ועל כן גם אין ענין להוציא ולהפריד את המעשר ראשון מתוך כלל הפירות, אלא די בזה שקובע שם מעשר ראשון על הפירות שמונחים בצד צפונם של הפירות, שבכך קיים את חובת הפרשת מעשר ראשון.

אבל בכדי שלמעשה יוכלו הבעלים לאכול את המעשר ראשון, צריכים הם להפריש ממנו תרומת מעשר, שכל זמן שלא הפרישו ממנו תרומת מעשר אע"פ שכלל הפירות כבר נתקנו אבל המעשר ראשון עדיין לא נתקן ויש בו דין טבל גמור עד שיפורש ממנו תרומת מעשר. ולצורך כן צריכים הבעלים לקבוע שם תרומת מעשר, בעשירית מהמעשר ראשון שהפריש עתה.

אלא כיון שתרומת מעשר אסורה לזרים, ממילא לא די במה שקובע שם תרומת מעשר, אלא צריך גם להפרישו ולהבדילו מכלל המעשר, שאם ישאירנו בתוך המעשר יש חשש שיתערב ובסוף יכשל ויאכלנו.

ומשום כן כאשר קבע בתחילה שם מעשר ראשון על עשירית מכלל הפירות, קבע את השם מעשר על תשעה חלקים שבתוך כלל הפירות ועל עוד חלק עשירי שהוא מונח מופרד ומופרש מכלל הפירות. ועתה קובע הבעלים את התרומת מעשר על אותו חלק עשירי של המעשר שמונח בצד מופרש משאר הפירות, ובכך אין חשש שהוא יתערב עם שאר הפירות שמונחים באכילה, שהרי הוא מונח בצד.

וזהו מה שממשיך בנוסח ההפרשה ואומר, **"אותו אחד ממאה שעשיתו מעשר ראשון, עשוי תרומת מעשר"**. וכוונתו על אותו אחד ממאה שמונח מופרש ומובדל מכלל הפירות, שבעת המעשר ראשון עשאו מעשר יחד עם עוד תשעה חלקים כמותו שמונחים בתוך כלל הפירות, הרי הוא יהיה תרומת מעשר. ובכך נתקן המעשר ראשון ויצא מידי טבל, ועתה שאר המעשר ראשון שנשאר מונח בתוך כלל הפירות (בצד צפונם), מותר באכילה.

*

ממעט במעשרות

נחלקו הראשונים מה הדין בממעט במעשרות, שהוציא למעשר פחות מעשירית מכלל הפירות, האם חל המעשר וחלק מהפירות מתקנים או שלא חל כלל. ודעת הרמב"ם (הלכות מעשר פרק א' הלכה ט"ו) שהמעשר לא חל, שכל המהות של מעשר הוא במה שזה עשירית מכלל הפירות, וממילא אם ממעט ומפריש למעשר פחות מעשירית חסר מזה את כל החפצא של מעשר, ולא יכול לחול בזה שם מעשר. והראב"ד והר"ש חולקים וסוברים שמעשר שהפריש הוא מעשר, אלא שצריך להוסיף ולהשלים לשיעור מעשר.

והנה לכאורה יש להעיר, והנה לפי המבואר בנוסח ההפרשה יוצא שאת ההפרשה למעשר ראשון הוא עושה בשני שלבים, בתחילה הוא קובע שם לאותו אחד ממאה שהוציא מתחילה מתוך כלל הפירות ואחר כך הוא מוסיף לזה עוד תשעה חלקים כמותו שנמצאים בתוך כלל הפירות. ולכאורה לדעת הרמב"ם קשה איך יתכן שהמעשר יחול בזה בשני שלבים, הרי אין כאן יחידה אחת של "מעשר" דהיינו עשירית מכלל הפירות, שאותו אחד ממאה לבד הוא פחות מעשירית, וכן התשעה חלקים הנוספים כמותו אין בהם לבדם עשירית. ואם כן כאשר באים להחיל שם מעשר בכל אחד מהם לבדם צריך להיות הדין שלא חל בזה שם מעשר, שאין בזה שיעור מעשר, ודינו כדן ממעט במעשרות שמעשרותיו מקולקלים. ומעתה קשה איך באמת חל בשניהם יחד שם מעשר, הרי כאשר באים להחיל בכל אחד לבד שם מעשר, ההלכה היא

שלא חל, וממילא איך שניהם יחד מצטרפים, הרי אם בזה לא חל שם מעשר ובוזה לא חל שם מעשר, איך יתכן ששניהם יצטרפו ביחד.

ובחזון איש (דמאי, סימן י"א סקכ"א, בד"ה והא דתנן) כבר התקשה בזה, וכתב שכל ההלכה שבמעט במעשרות לא חל במעשרות הללו שם מעשר כלל, נאמר דווקא במקום שבדעתו להפריש רק את המעט הזה שהפריש, שחושב שיש בזה שיעור מעשר, או שחושב שדי בכך לשיעור מעשר, בזה אנו אומרים שבצורה כזו אי אפשר להחיל בזה שם מעשר, ואין מעשרותיו מעשר, והרי הוא כאילו שלא עשה כלום.

אבל במקום שהפריש רק מקצת מעשרות, ובדעתו להמשיך ולהוסיף עוד כמות עד תשלום שיעור מעשר, בזה אנו אומרים שבדעתו שיחולו שתי המעשרות הללו בבת אחת. שכל יסוד הדין שלא חל שם מעשר בממעט במעשרות, נאמר דווקא כאשר חלות המעשר חל על כמות של פחות מעשירית. אבל אם בשעת חלות שם המעשר זה חל על כמות של עשירית, אין חיסרון במה שקורא את שם המעשר בשתי פעמים בכל פעם על פחות מעשירית, שצריך הקובע הוא שעת חלות המעשר האם אז סך הכל של המעשר הוא עשירית או פחות, שאם יש בזה עשירית חל המעשר ואם אין בזה עשירית לא חל המעשר. וממילא אע"פ שבתחילה קרא שם מעשר על כמות של פחות מעשירית, כיון שבדעתו שעדיין לא יחול בזה שם מעשר עד שישלים את שאר כמות המעשר לעשירית, הרי חלות המעשר חל בשניהם יחד ואז יש בהם כמות של עשירית.

ולפי זה מיושב שמה שקורא בתחילה שם מעשר על האחד ממאה, ולאחר מכן על תשעה חלקים כמותו, אין זה נחשב כממעט במעשרות שבכל אחד אין כמות של מעשר. אלא כיון שבדעתו שחלות המעשר יחול בשניהם ביחד ולא בזה אחר זה, ממילא כיון בשעת חלות המעשר יש בזה עשירית, ואין זה נחשב כממעט במעשר שמעכב את חלות המעשר.

אבל באמת נראה שלפי נוסח ההפרשה הקושיה בכלל לא קשה, שהרי בנוסח ההפרשה אנו אומרים **"אותו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפונם של הפירות, הרי הוא מעשר ראשון"**, ומדוקדק שקריאת שם המעשר שאומר "הרי הוא מעשר ראשון", אנו אומרים רק בסוף אחרי שייחד את אותו אחד ממאה ותשעה חלקים כמותו, אם כן נאמר בזה מפורש שחלות שם מעשר יחול בשניהם גם יחד. וממילא אין כאן ממעט במעשרות שמלכתחילה הרי זה כאומר ששם מעשר יחול בהם ביחד ובבת אחת, ואז בוודאי שיש בזה שם מעשר, שהרי בשניהם ביחד יש עשירית מכלל כל הפירות.

וכל דברי החזון איש נאמרו על המשנה בדמאי (פרק ה' משנה א') שכלשון המשנה כתוב "אחד ממאה ממה שיש כאן הרי זה מעשר, ושאר המעשר סמוך לו", וכאן הלשון הוא שתחילה קורא שם מעשר לחלק של אחד ממאה, ואחר כך שוב קורא שם מעשר לשאר החלקים הסמוכים לו. ובה קשה הרי בתחילה כשקרא שם מעשר לחלק שם אחד ממאה צריך להיות שהוא בגדר ממעט במעשרות כיון שאין בזה מעשר מכלל הפירות ואם כן לא חל בזה שם מעשר. ומעתה גם כשממשיך ואומר ששאר המעשר יחול על הפירות הסמוכים לו, צריך להיות שלא יחול בהם שם מעשר שגם בהם חסר מהכמות של המעשר שחסר מהם את החלק של אחד ממאה. ובה מיישב החזון איש שכיון שבדעתו שיחולו שניהם בבת אחת, ממילא אפילו שכבר קבע בתחילה ואמר על החלק של אחד ממאה "הרי זה מעשר", בכל זאת עדיין לא חל בזה שם מעשר עד שיחול גם על שאר התשעה חלקים כמותו. אבל לפי נוסח ההפרשה שאומר "הרי זה מעשר ראשון" רק בסוף, הקושיה בכלל לא קשה, שבזה שאומר בסוף הרי זה מעשר הרי הוא כאומר מפורש חלות שם מעשר יחול בשניהם יחד, שבשניהם יחד כמובן שיש כמות של מעשר.

אלו הם עקרי הדברים שבהפרשת תרומות המעשרות, וקצרה היריעה מלהמשיך את המשך נוסח ההפרשה בהפרשת מעשר שני וחילול המעשר שני בפרוטה חמורה, ומעשר עני, וחילול נטע רבעי, ועוד כמה הערות חשובות בענינים אלו, ואי"ה עוד חזון למרעד.

בדיני תרומות ומעשרות

ראשו ורובו בדינים הללו, השיב לו כפי כללי ההלכה שכיון שהוא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד (והשו"ע לא הכריע בדין זה, שכלל לא הביאו להלכה), ממילא צריך לעשר בלא ברכה.

התפעל הגר"צ מיד ההשגחה העליונה, שבדיוק בעת חזו כשסיים לברר את ההלכה חזו נשאל עליה, וסיפר שמסופר על החתם סופר, שהשאלות שהגיעו אליו בכל עת, היו כפי הסוגיות שעסק בהם בלימודו בישיבה. בזמן שלמד מסכת יבמות באו שאלות בדיני יבום, ובזמן שלמד מסכת חולין באו שאלות בדיני שחיטה וטרפות. והיתה זו סייעתא דשמיא שתמיד יהיה מונח בסוגיא שעליה נשאל, שיידע לברר את הדין לאמיתו.

באחד מימי בין הזמנים בעת ששהה הגר"צ פלמן זצ"ל במנוחה קצרה באחת ממושבות הארץ, עסק בלימוד הלכות תרומות ומעשרות. ובאחד מהימים למד את ההלכה של אילן שנטעו בתוך הבית אם פירותיו חייבים במעשרות או לא. שהרמב"ם (הלכות מעשר, פרק א' הלכה י') כותב שהוא חייב במעשר מדרבנן, והראב"ד חולק שאפילו מדרבנן אינו חייב, והאר"ק הרבה בבירור כל פרטי הדינים בזה.

ביום שלמחרת התקשר אדם ושאל בדיוק את השאלה הזו, הוא שתל ירק בתוך הבית, ועתה גדלו בו כמה ירקות והוא מעוניין לאוכלם, האם ואיך צריך לעשרם. בלא לדעת את פרטי הדינים הללו היה כל אחד משיב, שזה בוודאי טבל גמור וחייב לעשרו כדן טבל ובברכה. אבל עתה לאחר שהיה עסוק

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

קרח לקח מקח רע לעצמו

וַיִּקַּח קִרְחָה (טז, א)

עינו הטעות

דורשים חז"ל (ילקוט ש"ש רמז תשנ): "ויקח קרח - אמר ריש לקיש: שלקח מקח רע לעצמו".

ראיתי שואלים: מה שייך להגיד על מה שקרה לקרח "מקח רע"? אחד הולך לחנות, הוא קונה נעליים. אחר כך התברר כי הנעליים לא לפי מידתו. מה משמעות של המקרה? הוא קנה מקח, המקח - הם הנעליים, אבל זה רע, כי הנעלים לוחצות לו ברגליו. לאחרים אולי זוג הנעלים טוב, אבל לעצמו זה מקח רע. או לחילופין - אחד קנה דירה, אחר כך הוברר לו כי נפל בפת, ישנם סדקים בגג ובקירות הבית, ומי הגשמים מזלפים פנימה. מי שיתגורר בו יכול ללקות בדלקת פרקים רח"ל. מה המקח? דירה, ודירה פגומה היא בגדר "מקח רע".

אבל קרח, וכי קנה משהו איזה מקח קנה? חורבן קנה? אבדון רכש? לא קנה מאומה. עסק ביש. וכי קנה את ה"ויאבדו מתוך הקהל"?... כך שואל ה"באר יוסף". ומבאר הפלא ופלא.

רש"י הקדוש מביא: "קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעות, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר בשבילו אני נמלט". הוא גם ראה שעתידיים לצאת ממנו עשרים וארבע משמרות שכולם מתנבאים ברוח הקודש, ואמר לעצמו: ודאי אני ניצל בעבורם ולמענם. הוא ראה משהו, אך לא ראה טוב: "עיני הטעות".

ראשית כל, ממש מזעזע. מה הפירוש "עיני הטעות"? איזו עין היתה לו, וכי משקפת היתה לו? הלא הוא ראה ברוח הקודש - דרגה גדולה מאד. ושנית, שואלים, מדוע באמת לא ניצל בזכותם, הן הכלל הוא ש"ברא מזכה אבא", אם כן מדוע באמת לא ניצל בזכות שמואל נכדו? כאלו צאצאים באים מחמתו, ולא ניצל בזכותם?

נבאר, ובסוף יתיישבו גם כל השאלות והתמיהות.

התוצאות מעונש קרח ועדתו

קרח חטא חטא גדול ונורא, פשע עצום - הוא חלק על משה רבינו ע"ה. ממש פלא להיכן יכול כזה אדם נכבד להגיע. וכי לא היה יודע שנבואת משה רבינו מעל כולם, ונבואתו אינה ככל הנביאים? כיצד העז לומר "כי כל העדה כולם קדושים", כפר בתורה מן השמים, והתלונן שמשה רבינו ע"ה לבדו המציא מצוות וחוקים. נורא ואיום!

לכן באמת, העונש שקיבל במקביל - היה גם הוא עונש איום ונורא. עונש מזעזע לחטא מזעזע. והיתה אזרה שמי שיתקרב אל קרח ועדתו - גם הוא יבלע איתם, ומי שיקח פרושה ילך בעקבותיהם. טונות, מיליארדים של נכסים ירדו לאדמה לחלוטין, כמו שכבר הזכרנו, ולא נותר מהם אפילו זכר. כלל ישראל הוזהרו באזהרה חמורה: "אל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם", כי אם יקחו מהם כסף, הם עלולים להמשיך אחריהם להיות חלק מהם, וייענשו כמותם.

נמצינו למדים בסיכומי של דבר, אומר **הסאטמער רבי** זצ"ל, שמקרה היתה תוצאה של קידוש ה': ראו, מי שחלילה מנסה לפקפק על משה רבינו ע"ה - מה קורה איתו! בעקבות העונש שלו, התחזקה האמונה בנבואת משה ע"ה ובתורה מן השמים. וכיון שמעונשו יצא כזה קידוש ה', ו"אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה" בשביל כך יכול היה להיווצר המצב שממנו ייצא שמואל הנביא וכ"ד משמרות כהונה, מהזכות של האמונה שהתפשטה בכלל ישראל. והוא, ראה וטעה. כי אכן ראה טוב שייצא ממנו שמואל, אבל לא ראה את הסיבה מדוע ייצא ממנו שמואל, - שדוקא בגלל שהוא יכנס באדמה רק בגלל כך ייצא ממנו שמואל הנביא ע"ה. זו הכוונה: "עיני הטעות".

על זה הדרך מבארים את דברי הגמרא (גיטין ט ע"ב): "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק" ולכאורה, מה להמן הרשע ולתוצאה כזו? משל למה הדבר דומה, לראש קבוצת המורדים שחתרו נגד המלך, וביקשו להפילו מהשלטון. ניסו בכל דרך לזעזע את המלוכה. תפסו אותו.

מורד במלוכה דינו להריגה, ואכן פסקו עליו גזר דין מוות. ישנו מושג עולמי: "בקשה אחרונה". לכן לפני ביצוע גזר הדין, שאלו אותו: מהי הבקשה האחרונה שיש לך לפני ההוצאה להורג?

"אני רוצה לדבר עם המלך", אמר הנידון למוות. לדבר עם המלך? שאחר ידבר עם המלך, לא אתה... אבל כיון שזו ה"בקשה האחרונה" הם הסתפקו והלכו להיוועץ עם המלך האם להיענות לבקשתו. המלך הסכים, כי "בקשה אחרונה" יש למלאות בכל מחיר.

אמר לו המורד: "אדוני המלך, אותי אתה רוצה לתלות! לדעתי ההיפך הוא הנכון - צריך למנות אותי משנה למלך... שכן, על ידי שתפסו אותי וחקרו אותי שתי וערב - התגלתה כנופיה של מאות פושעים ומורדים שרק בזכותי עלו על עקבותיהם, ואם לא היו תופסים אותי הם היו מתחזקים ובסוף מורדים אותך מכיסאך. אם כן גרמתי לך רווח והצלה והשכר המגיע לי הוא - שתמנה אותי 'משנה למלך'".

אמר לו המלך: "אתה, מרדת בך, ואותך - צריכים לתלות, אין על מה לדבר, זו לא שאלה בכלל, אבל טענתך בפני כי הגיע דרכך תוצאה טובה, בסדר, במקביל - מי שייצא ממך - אותו אמנה ל'משנה למלך'. הנכד שלך יקבל את התפקיד. "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק" - כי "גדולה הסרת שבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב" (מגילה יד ע"א). הסרת הטבעת הביאה חיזוק עצום בעם ישראל אשר צמו, חזרו בתשובה וקבלו את התורה מאהבה.

"נו, מגיע לי"

לך מגיע תליה. אבל אם יש בטענתך ממש, היא תועיל לבני בניך שיבואו אחריו - הם ילמדו תורה בבני ברק.

ועתה לשאלה ששאלנו בתחילה: מה זה המקח? איזה מקח? הוא קנה מקח: **שמואל הנביא**. כי מחמת הקידוש ה' שיצא ממנו קנה מקח, אבל, לעצמו זה היה מקח רע, רק לאחרים זה היה מקח טוב. כך מבאר ה"באר יוסף", פלאי פלאים!

תבדוק עם מי הולכים הארחי פרחי...

וַיִּקְרָא לְפָנֵי מֹשֶׁה וְאֶנְשֵׁי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִישִׁים וּמֵאָתָיִם יְנִישָׁי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנִשֵּׁי שָׁם (טז, ב)

פגש אותי יהודי ואמר לי: "כבוד הרב! אפשר לשאול שאלה?" משהשבתו בחיוב, שאל:

הנה, קרח בעצמו לא היה אדם פשוט. הוא היה בעל שיעור קומה! חז"ל אומרים כי היתה לו, לקרח, רוח הקדש, וזוהי אותה "עיני הטעות" שאומרים חז"ל, הובאו דבריהם ברש"י, והרי רק אדם גדול בעל שיעור קומה זוכה לכך.

יתרה מכך: קרח הרי לא הלך לבד. מאתים וחמישים צדיקים, ראשי סנהדראות, צירפו את חתימותיהם אליו. חז"ל (במדבר רבה יח, ב) דורשים את התארים שכתבה עליהם התורה: "יְנִישָׁי עֲדָה" - מיוחדים שבעדה: "קְרָאִי מוֹעֵד" - שידועים לעבר את השנים ולקבוע חדשים: "אֲנִשֵּׁי שָׁם" - שהיה להם שם בכלל.

מה יהודי פשוט, נורמלי, מעם ישראל, אָמור לעשות במצב כזה? מצד אחד עומד משה רבנו, גדול הדור, שהוציא את ישראל ממצרים, עשה להם ניסים ונפלאות, נתן להם את התורה במעמד הר סיני - והוא שוען כי ה' בחר באהרן אחיו לכהונה הגדולה.

אבל... מצד שני עומד קרח עם מאתים חמישים ראשי סנהדראות, תלמידי חכמים עצומים היודעים לַעֲבֹר חודשים ושנים, וגם להם יש טענה, לפיה הכהונה הגדולה מגיעה למישהו אחר.

אדם פשוט עומד נכון: מחד גיסא - נכון, אין גדול כמשה רבנו. אבל, מאידך גיסא - מאתים וחמישים האנשים הללו יודעים מה שהם מדברים, הם מודעים למה שהם עושים... אם הם הצטרפו למאבקו של קרח - כנראה שיש דברים בגו!

ואם כן, שואל אותי אותו יהודי: מדוע יש תביעה כלפי אותם אלו שהלכו עם קרח? סוף כל סוף יש איזשהו צדק, לא מבוסס, במהלך הזה: כשרואים מאתים וחמישים רבנים חתומים על "קול קורא" זה בהחלט משפיע על דעת הקהל?

נעניתי ואמרתי לו: ר' אידו! אם בצד אחד עומדים משה רבנו ואהרן הכהן, ובצד שני מאתים וחמישים רבנים - עליו לבחון עם איזה צד הולכים הארתי פרחים... אם אתה רואה שהשקצים הולכים עם צד אחד - תברח ממנו!...

אם שני השקצים, דתן ואבירם, הולכים עם קרח - תברח משם! רוץ והצטרף לצד שכנגד!

רבותי! בכל מחלוקת, וויכוח, עימות, בין שני צדדים - צריך לבדוק עם מי הולכים הארתי פרח, יושבי הקרנות - ומשם למחר ולברוח!

חכמת אשתו של און בן פלת

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל אמר רעיון יקר, ווארט שכבר התפרסם בשמו בתפוצות ישראל, אבל עם פרסומו בדרך כלל לא נותנים לב להתבונן עד כמה נפלא הוא ועד כמה הוא מעשי על כל צעד ושעל.

אמרו חז"ל (במדרש רבה י"ח, ט'): "חכמת נשים בנתה ביתה" - זו אשתו של און בן פלת, 'זאיוולת בדיה תהרסנה' - זו אשתו של קרח. אשתו של און בן פלת הצילתו ואילו אשתו של קרח היא זו שגרמה למותו. היא פיתתו ובעצתה בא כנגד משה והיתה סיבת כל המחלוקת, ו"רבים חללים הפילה" (לשון רבינו בחיי בפרשתנו).

איזו חכמה היתה מונחת במעשיה של אשתו של און? והלא לכאורה לא עשתה משהו מיוחד. בסך הכל, נתנה לו לשתות יין משובח, וסייעה בידו לשכב על מיטתו, כדי שישן טוב ומה שבטוח בשות, כי בוודאי בעת השניה הוא יישאר בבית ולא ילך איתם, וכך הרוויחה זמן גורלי, כי ממש בשעות אלו המצב החמיר. קרח ועדתו נבלעו באדמה, והוא ניצול בעולם הזה, וגם ניצול מאיבוד חלקו לעולם הבא.

ואיך באמת הסכים און בן פלת ללכת לישון, הרי הוא היה ראש המפלגה? איך בעיצומה של הקמת המפלגה החשובה כל כך והגורלית, אחד מראשי 'החבורה' הסכים לשכב לישון ולעזוב את כל העניין לכמה שעות? כיצד הצליחה אשתו לשכנע אותו לשתות יין? ממש פלא!

היא פשוט אמרה לו: מה אתה מרוויח מכל הסיפור, עכשיו אתה בסך הכל דרגה ב' וכאשר קרח יהיה כהן גדול גם כן ישאירו אותך מועמד שני או שלישי, אז מה אתה נכנס בכלל לעובי הקורה, לא תרוויח כלום מכל העניין.

וכי זו חכמה? כל אחד יכול לומר את מה שאמרה: אתה עכשיו שָׁמַשׁ, וכשקורח יהיה כהן גדול גם תהיה שמש. וכי על חכמה זו שלמה המלך מצביע כ"חכמות נשים בנתה ביתה"? וכי היה עליה ללמוד פילוסופיה כדי לחשב את החשבון הפשוט הלוה?

אמר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל יסוד נוקב ויורד: כן! בשעת מחלוקת, בלהט האש, אם האדם מסוגל לחשב לעצמו חשבון פשוט ברמה של אחד ועוד אחד שווה שתיים - אכן, זו חכמה אדירה!

אדם בשעת מחלוקת מאבד את הראש ולא מסוגל לערוך חשבונות פשוטים. שיקול הדעת שלו לא קיים, ואם, בכל זאת, הוא נעצר וחושב את הדבר העקרוני, החיוני, ואת הסברא הפשוטה, זו חכמה גדולה.

שה' ישמור ויציל, שאף אחד לא יגיע לכאלו מצבים ולכאלה ניסיונות.

בשכר שהשכים משה לפתחם - זכה להצילם

וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאָבִירָם וַיִּלְכְּ אֹתָם וְקָנָי יִשְׂרָאֵל (פס', כה)

ברגע האחרון - רחש לבם דבר טוב

רש"י הקדוש ביאר, מדוע משה רבנו ע"ה הלך אליהם? - "כסבור שישאו לו פנים", היה לו רצון להציל אותם ברגע האחרון, חשב לעצמו שאם יבוא במיוחד אליהם תהיה להם אביסל'ע דרך ארץ. כי לפני כן הוא שלח לקרוא לדתן ואבירם והם הגיבו: "לא נעלה", וחשב שמא כאשר יבוא בעצמו אולי ואולי.

בסופו של דבר מה היה איתם? "ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם" וברש"י: "יצאו בקומה זקופה, לחרף ולגדף".

השאלה הנשאלת, הרי חייו של משה רבינו ע"ה היו מדוידים ושקולים למען הכלל, כל שניה מחושבת, והנה משה איש האלקים קם והלך לדתן ואבירם. האם פעל במאמץ הזה? האם תרם משהו בהליכה זו? התשובה לכאורה:

גורנישט מיט גורנישט - כלום! הוא ניסה, רצה, אך לא הצליח לפעול מאומה. לבם של החוטאים הללו נשאר קשה כאבן ואז הם אבדו מהעולם הזה והעולם הבא - "ויאבדו מתוך הקהל".

אמנם, כאשר נעין במדרש נראה, כי "בשכר שהשכים משה לפתחם זכה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גיהנם, ואלו הם: שלושת בני קרח ואון בן פלת".

ברגע האחרון ממש, כאשר אפילו בפה כבר לא יכלו לשוב, בשניה האחרונה "רחש לבם דבר טוב" ואז "מקום התבצר להם".

ואיך באמת התנהלה החזרה בתשובה שלהם, הרי הם היו עם קרח? חז"ל מגלים ומספרים לנו.

בעיצומה של המחלוקת, בתוך אש הסוערת, הם ישבו ביחד עם אביהם קרח, והנה משה רבנו ע"ה בא, "השכים לפתחם", באותו רגע חשבו בני קרח לעצמם: מה עושים עכשיו? אם נעמוד לכבודו של משה רבנו זו פגיעה באבא, והתורה אמרה "כבד את אביך ואת אמך", מאידך, לא לקום - וכי אפשר? חשבו לכאן ולכאן... התגברו על עצמם וקמו לכבודו של משה. "באותה שעה רחש לבם לתשובה".

מה הכוונה? הם עדיין לא שבו בתשובה, כי אם שבו - מה חיפשו בגיהנם, אלא שהמעשה של ההתגברות על היצר הרע, המצוה הזאת - נתנו להם את הכח לאחר מכן לחזור בתשובה.

"התבצר להם מקום בגיהנם" ואז בגיהנם הם שרו "למנצח לבני קרח מזמור". כך הם זכו וניצלו לפני הרגע האחרון. האמת, כי גם קרח נזכר בסוף וקרא "משה אמת ותורתו אמת", אבל זה כבר היה אחרי הרגע האחרון... הנה, משה רבינו ע"ה בהליכה זו הציל ארבעה צדיקים מדינה של גיהנם: שלושת בני קרח ואון בן פלת.

מיידיג!

זאת עלינו לדעת, ולדע ולהודיע, כי כך מתנהלים הדברים ברוחניות. אתה עושה פה - ומצליח שם, במקום אחר.

כח התפילה

אנו לא יודעים איך הדברים מתנהלים בדיוק, אבל באבות דרבי נתן כתוב: "יש תפילה שמועלת אחרי מאה שנה", אתה מתפלל ונראה שהתפילה אינה עוזרת, ולפתע, בעתיד הרחוק, יש תועלת והצלחה.

הסטייפלער ז"ע היה אומר: רואים 'בעלי תשובה' שלא רק הם היו חילוניים אלא גם אבא ואמא שלהם היו חוטאים לה', אך הם שבו בתשובה. הכיצד? הדמעות של הסבתות הועילו לאחר עשרות שנים.

כך גם במעשים, אדם עושה מעשה שלכאורה אין בו כלום, כמו המעשה של בני קרח שקמו לכבודו של משה ולא היתה

תוצאה מידית ממנו כי נשארו ברשעותם באותה שעה, וכמו כן מעשהו של משה רבינו ע"ה, שהיה אפשר לחשוב כי לא פעל שום דבר בהליכתו, אבל חז"ל מלמדים אותנו שבשכר הליכתו פעל אצל אחרים.

וכן לענין כח התפילה: גם אם נראה לכאורה שאין הצלחה ולא רואים שהתפילה נענתה, אין זו ראייה שהתפילה לא התקבלה, כי "יש תפילה שמועלת אחרי מאה שנה",

מעשי ראובן

תוך כדי חולשתו וייסוריו היה רבי ראובן זצ"ל מתגבר כארי לעבוד את קונו. באי בית הכנסת לדרמן זוכרים כיצד היה ניצב בסמוך לבימה בשבתות וימים טובים, כשהוא מביש בשפתיו של בעל הקורא ומאמץ את אוזניו שכבדו משמוע על מנת להאזין לקריאת התורה. כך מידי שבת בשבתו ניצב רבי ראובן בלב בית הכנסת כמגדלור רוחני המשמש דוגמה חיה למסירות הנפש על קיום המצוות.

לאחר שחיבור הדיאלוג ליד ימינו התקלקל, ביקשו הרופאים לנתח את די שמאלו כדי שיוכלו לחבר דרכה את צינורות הדיאלוג. הידוק רצועות התפילין חוסם את עורקי היד ולאחר מכן אין אפשרות לבצע את טיפול הדיאלוג. רבי ראובן שחשש שבעקבות הניתוח לא יוכל להניח תפילין, לא אבה לדבר בשום אופן. הרופאים עשו מאמצים רבים לשכנעו והביאו רופא מומחה שהראה לו כיצד אפשר להניח תפילין על היד בלא להדק את הרצועות, אך רבי ראובן עמד איתן בסירובו.

בעקבות זאת, הוצרכו לנתוח דרך עורקי הלב, דבר הגורר סיכון לסיבוכים וזיהומים, אולם רבי ראובן עמד על דעתו וזעק במר ליבו: "אם איני יכול להניח תפילין כהלכה, לשם מה לי חיים?!"

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרחן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת קרח | שבת תשע"ז | גיליון 4

המחזיק במחלוקת - מחלוקת קרח ועדתו

א

ית', הרי הוא ית' כולל כל ההפכים והפירודים, וכיון שההפכים יצאו מהשי"ת הרי הם באמת אחדים בעצמותם, ולפיכך סופה להתקיים, עכ"ד המהר"ל. ויש להסמיק לזה דברי המדרש בילקוט שמעוני בראשית (רמז ו') "מפני מה אין כתיב בשני כי טוב רבי חנינא אומר שבו נבראה מחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים, ומה מחלוקת שהיא לתיקונו וישומו של עולם אין כתיב בו כי טוב מחלוקת לעירוביאל של עולם עאכ"ו"כ", ולכא' הרי היו עוד הבדלות, בין אור לחושך בין טוב לרע ובין קודש לחול, אלא שאלו אין ענינם למחלוקת, שהרי ההבדלה היא בין דברים כאלו שמעצמותם נבדלים הם, ואין כאן מחלוקת, אבל ההבדלה בין מים למים, הרי זו בחפצא ובעצם מחלוקת, ולפיכך לא נאמר בו כי טוב.

ויש לפרש עפי"ד הגמ' ב"ק (נ"ד): "מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב, הואיל וסופן להשתבר" והרי ש"טוב" הוא החותם של קיום נצחי. ולפיכך כיון שמחלוקת בעצמותה היא דבר המופקע מקיים, א"א להחתיים אף על מחלוקת שהיא לתיקונו וישומו של עולם את החותם הזה של "כי טוב". וביותר מתפרש הענין עפי"ד הרמב"ן דענין האמירה כי טוב הוא קיום הנבראים לעד ועיוין רמב"ן בראשית א', בפסוקים ד', י', יב', ולא, יעווי"ש, עצם אמירת כי טוב הוא הגזירה על הקיום, וא"א להכתיב כן על המחלוקת. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בד' למען בית ה' אבקשה טוב לך, כי הדיבור שלום למען אחי ורעי, הוא המביא טוב - חותם של קיום - למען בית ד' אלו קינו. ויעוין בד' הגר"א באבות שם שצין לד' הגמ' קידושין שאפ"י האב ובנו והרב ותלמידו שנעשו כאוייבים זה לזה, אין זין משם עד שנעשים אוהבים זה לזה, והנראה בכוונתו ז"ל דאין זים משם, לאו הבטחה בעלמא היא, של מרות גדול ועוצם החלוקה ביניהם מ"מ סוף דבר שתשכון האהבה בינותם, אלא שכיון שבמחלוקת לש"ש הדברים אמורים, והלא שמו ית' מאחד את כל ההפכים והניגודים, ממילא גם בשעת עוצם מחלוקתם הם אחדים ממש, ולפיכך בעל כרחך שתפרוץ האהבה לבסוף ותמצא את ביטוייה בגלוי ובפועל, והאבה ש בסוף היא היא אותה המחלוקת שבתחילה, ודמות ה"כאויבים" של אתמול ו"האוהבים" של היום היא אותה צורה ממש, אלא שהלבושים משתנים לפי הענין.

ג

"אתה אחד ושמו אחד ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ", ביאר הרמח"ל ז"ל במאמר החכמה: "שבעבור שהם אחד לפיכך הם דבוקים באחדותו ית', שהנה האדון ב"ה הוא אחד ואין הארתו מתחזקת אלא בענין

בענינא דפרשת קרח ישנה שאלה גדולה. הנה שנינו באבות (פ"ה מ"ז) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים וכו', זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאנינה לשם שמים אין סופה להתקיים וכו', זו מחלוקת קרח וכל עדתו". למדים אנו שעיקר ענין קרח ועדתו הוא ענין המחלוקת, שהיתה מחלוקת שלא לש"ש. וכ"מ בסנהדרין (קי) "המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהי' כקרח ועדתו", והמחזיק במחלוקת היינו בכל מחלוקת שהיא, שהוא עושה עצמו כקרח ועדתו. והלא יפלא טובא, שהרי מחלוקת קרח ועדתו היתה מחלוקת ביסודי התורה והאמונה, ולא מחלוקת סתם שבין אדם לחבירו, וכמו דכתיב "בזאת תדעון כי ד' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי", והיינו שהי' כאן ערעור על יסוד האמונה בנבואת משה שהוא מעיקרי האמונה. וכן היה ערעור על יסוד תורה מן השמים, וכמפורש בירושלמי סנהדרין פ' חלק (ה"א) "רב אמר קרח אפיקורס היה אין תורה מן השמים אין משה נביא ולא אהרן כהן", וכ"ה ברש"י (במדבר טז ז) "רב לכם וגו', דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על הקב"ה". וכ"מ ברמב"ם בפיה"מ פרק חלק, עיי"ש. וכן מה שאמרו קרח ועדתו "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ד'", היינו שאמרו שמשה נטל גדולה לעצמו ולא אהרן שלא על פי ד'. וכן כתב רש"י "התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפסור את עצמה", הרי שחלקו על התורה עצמה, ואיך ניתן לומר שכל המחזיק במחלוקת הוא כקורח ועדתו.

ומ"מ, לאחר כל הליו, רואים אנו ששורשו של חטא הוא עצם המחלוקת, מחלוקת שלא לשם שמים, עד כדי כך שהמחזיק במחלוקת, ואף בענינים של בין אדם לחבירו, מושך שייכא בבחינה מסויימת לכל החומר הנורא של מחלוקת קרח ועדתו, עד שקורין עליו שהוא נהיה כקרח ועדתו, אף שאינו אלא מחזיק במחלוקת רגילה שאין לה כל זיקה לעניני יסודי האמונה והתורה. כל ענין זה ראוי להתבוננות ולהסברה.

ב

פתיחת הענין הם דברי המהר"ל בדרך חיים במשנה הנ"ל, תוכן דבריו ז"ל הוא, כי מחלוקת היא דבר שהוא מופקע ממצאיות של קיום, ובעצם מהותה וב"חפצא" דידה אין לה שייכות לקיום, ולפיכך מחלוקת שלא לש"ש אין סופה להתקיים. אכן הא דמחלוקת לש"ש סופה להתקיים, היינו שבאמת ביסודם של דברים אין כאן מחלוקת של פירוד לבבות, שהרי הלש"ש מאחד את הצדדים החלוקים, כי השי"ת שהוא אחד הוא סיבה לכל ההפכים. והוא שהקב"ה קרוי מלך שהשלום שלו (שיר השירים אשר לשלמה), למלך שהשלום שלו, דמצד השי"ת, אשר המחלוקת היא לשמו

נכתב על דעת הכותב כלבד

שמתאחד, וע"כ ישראל אע"פ שבאשיהם הם רבים נקראים הם גוי אחד, והם ראויים שתתחזק בהם הארתו ית', אמנם האומות הם רבים ונפרדים לגמרי עכ"ל, והיא המטבע של תפלת הימים הנוראים: "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", שהאיחוד הוא ע"י הלעשות רצונך, ע"י הדבקות בו יתברך. וכן כתב הגר"א (באד"א בראשית א ד) עייש אריכות דבריו, ומסיים "אחד, הוא שורה כשהעולם אחד ושלם אז מיחד שמו עליו" עכ"ל, ויעוין ספורנו פ' נשא ו' ג' "עגלה על שני הנשיאים, לאות אחוה ביניהם אשר בם יהיו ראויים שתרשה שכינה ביניהם כאמרו ויהי בשורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", ויש לצרף לדבריו ז"ל את מש"כ הראשונים (הרמב"ן הא"ע והספורנו ז"ל) דהך קרא דויה בשורון מלך קאי אמתן תורה, ובו נאמר "ויחן ישראל כנגד ההר", ופירושו ז"ל כאיש אחד בלב אחד, ואמרו במס' דא"ז "הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ועשו חניה אחת הרי השעה שאתן להם תורתך ועל אותה שעה של מתן תורה הוא אומר ויהי בשורון מלך", והיינו שמכוחה של האחדות זכו להארת והשראת שכינתו ומלכותו ית' עליהם.

והנה במעשה ההפלה היה פירוד כללי, וכדכתיב (דברים לב ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל. ופירש"י דקאי אדור ההפלה. הפירוד הזה של האומות נוגע לעצם השייכות שלהן לאחדותו ית', וכדאי' במדרש (ילקוט נח) קרא הקב"ה לשבעים מלאכים הסובבים כסא כבודו וא"ל בואו ונבלבל לשונם לשבעים גוים ושבעים לשונות וכו' שנא' בהנחל עליון גוים וגו'. והיינו שהפירוד הזה נשתלשל משורש כסא כבודו ומלכותו ית' בעולם. ויעוין עוד בהמשך דברי הגר"א שם, "וכן שמע ישראל וגו' שיהיו ישראל מיחדים עצמם ומחברים עצמם במחשבה וכו'. אחד, הוא שורה כשהעולם אחד ושלם, אז מיחד שמו עליו, עכ"ל. וכ"כ הגר"א (ביהל אור) "דעיקר היחוד ליחד את עצמו למטה כדי שישירה עליו היחוד האמיתי כי למעלה אי"צ יחד כי הם מיוחדים תמיד. רק כשאין למטה יחד גמור אין מקום לשרות היחוד האמיתי". ולפיכך נגע הפירוד הזה בעצם שייכות האומות להארת אחדותו ית'.

ובאמת יש כאן שתי בחינות הבאות כאחת, שישראל הדבוקים באחדותו ית' הם אחד, ואוה"ע הרחוקים מאחדותו ית' הרי דבר זה עצמו מפקיע אותם בעצם מאחדותו, וכדפירש"י (בראשית מו כו) "עשיו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות ביתו לשון רבים לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש לפי שהיו עובדין לק - ל אחד". והנה בנבואת צפני' כתיב "לעבדו שכם אחד", ההדגשה כאן היא על "שכם אחד", כלומר שישתלק הפירוד בין האומות ויעבדוהו ית' כולם שכם אחד, ותהי' ביניהם אחדות גמורה. וכמטבע התפילה "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", והנה הבקשה ד"ויעשו כולם אגודה אחת" אינה רק משום שמתוך כך יבואו ל"לעשות רצונך בלבב שלם", אלא שזו עצמה תכלית לעצמה, וכמבואר בד' הרמח"ל שם, שאך ע"י כך תחול על האומות קצת מהארת אחדותו ית' עי"ש. והך מילתא ד"לעבדו שכם אחד" אינו ענין בפ"ע אלא שהוא בא כאחד עם קבלת

מלכותו ואחדותו ית'.

נמצינו למדים כי המחלוקת והפירוד [ופשיטא שבמחלוקת ופירוד בין עובדי השי"ת הדברים האמורים, שמחלוקת עם פורקי עול מלכותו ית' והמסייעים בידם שייכא להבדלה בין טוב לרע שאין ענינה למחלוקת, וכאמור] מחד, והדביקות באחדותו ית' מאידך, הם תרתי דסתרי בעצם. ומשום כך המחלוקת לש"ש בעל כרחינו שבעצמותה ובמהותה אינה מחלוקת בעצם, דשמו ית' מאחד כל ההפכים והניגודים, וסופה לבא לידי גילוי בפועל של אהבה שלימה. ולמדים אנו לפי"ז כי המחלוקת שאינה לש"ש, לא זו בלבד שחסר בה ה"לשם שמים", אלא שבעצם יש במחלוקת שלא לש"ש ניתוק והרחקה משורש אחדותו ית'.

והוא הדבר אשר במחלוקת קרח ועדתו, שבעצם ענינה ושרשה הוא ענין המחלוקת והפירוד, נתקפלה בה במחלוקת זו מחלוקת על הקב"ה בכבודו ובעצמו, ומחלוקת על יסודי האמונה, נבואת משה ותורה מן השמים הנתונה למשה. שכל אותו "רב לכם", דבר גדול וחמור, לחלוק על הקב"ה, השתלשל ובא מעצם ענין המחלוקת כשלעצמו. וראה רש"י (שם ו) "זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו", מה ראה לומר להם כך, אמר להם בדרכי העכו"ם יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה וכולם מתקבצים בבית אחד אנו אין לנו אלא ד' אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד, ואתם מאתיים וחמישים איש מבקשים כהונה גדולה" וכו'. והיינו שהעמיד בפניהם והראה להם את עומק שורש מחלוקתם, עד היכן הוא מגיע, דישאל ואורייתא וקוב"ה חד הוא, ולפיכך הרי מיסוד ד' אחד" מוכרחת האחדות, שהכל חד הוא, וכל ענינם של ישראל ואורייתא הוא באחדות, ארון אחד ותורה אחת, מזבח אחד וכהן גדול אחד. ולעומתם אומות העולם, עובדי העכו"ם, כל ענינם הוא הפירוד והריבוי.

ונמצא דשורש מחלוקתם מגיע ליסוד הכללי של ד' אחד, של יסוד ושרש אחדותו ית'. כי עצם הדעה של ר"ץ איש המבקשים כהונה גדולה מגעת עד שורש השרשים ויסוד היסודות של ד' אחד. והכל נובע ומשתלשל מעצם דביקותם לענין המחלוקת בכלל, שממנו נבעה ובאה כל הירידה הנוראה הזו.

והן הן דברי רש"י בריש הפרשה: "ויקח קרח לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה", היינו שעיקר ענינו של קרח שהוא הסיבה והשורש לכל, הוא עצם ה"ויקח קרח" לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה, והיינו מציאות הפירוד, ואדרבה מזה השתלשלה ובאה המחלוקת על הכהונה, כי ההעמדה של עצמו במציאות של ויקח, לקח את עצמו להיות נחלק מתוך העדה, יש בה כבר פגם בדביקות ביסוד של ד' אחד, וממילא בא הערעור על כהן גדול אחד, חיוק היטב בכ"ז. ולפיכך המחזיק במחלוקת סתם, אף בענינים של בין אדם לחבירו, קוראים בו שהוא נעשה כקרח ועדתו, והוא שייך בעצם לכל כלליות ענינם של קרח ועדתו.

ואה. עוד האריך רבינו רבות בדרש פרשה זו, בגנות מהותה של המחלוקת וכו', אך אין הגיליון מספק לכל זה, ואי"ה עוד חזון למועד.

לאחר שאזלה המהדורה הראשונה

בימים האחרונים יצא לאור מהדורה שניה של הספר "שיעורי זאת ליעקב" שיר השירים, ובו ביאורי עומק ומחשבה ע"ס שה"ש כפי שמסר רבינו הגדול זצוק"ל בימי שישי ניתן להשיג בבית רבינו זצוק"ל רחוב הרב לנדא 7 ב"ב או בטל' 052-7128774

